

บทบาทของคณะทูตลับต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน
ระหว่าง พ.ศ. 2498 – 2518

สารนิพนธ์
ของ
นางสาวสุนันทา กฤตโยภาส

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ตุลาคม 2548
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

327.593051

ศ 816 บ

ร. 3

บทบาทของคณะทูตลับต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน
ระหว่าง พ.ศ. 2498 – 2518

บทคัดย่อ

ของ

นางสาวสุนันทา กฤตโยภาส

- 1 กพ. 2549

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ตุลาคม 2548

๒ 282959

สุนันทา กฤตโยภาส. (2548). *บทบาทของคณะทูตลับต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างพ.ศ. 2498 – 2518*, สารนิพนธ์ กศ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชมพูนุท นาควิรักษ์.

สารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงบทบาทของคณะทูตลับต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างพ.ศ. 2498-2518

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-จีนได้เปลี่ยนไป หลังจากจีนเป็นสาธารณรัฐ เนื่องจากรัฐบาลจีนมีนโยบายให้ความคุ้มครองแก่ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศต่างๆ ซึ่งเท่ากับเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศเหล่านั้น รัฐบาลไทยจึงออกมาตรการควบคุมชาวจีนอย่างเข้มงวดขึ้น โดยเฉพาะหลังจากพรรคจีนคอมมิวนิสต์ได้สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนใน พ.ศ. 2518

ช่วงระยะเวลาดังกล่าวตรงกับยุคสงครามเย็น รัฐบาลไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จำเป็นต้องผูกพันอยู่กับฝ่ายโลกเสรี จึงมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งเท่ากับเป็นปฏิปักษ์ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่การติดต่อค้าขายของชาวจีนในประเทศทั้งสองยังคงดำเนินต่อไปโดยผ่านประเทศที่สาม ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของไทย ดังนั้นเมื่อสาธารณรัฐประชาชนจีนแถลงเจตจำนงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับชาวโลก จอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งต้องการสร้างเอกภาพในประเทศจึงเริ่มนโยบายประสานไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านการดำเนินการของ“คณะทูตลับ”

คณะทูตลับประกอบด้วยบุคคลทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนจากวงการต่างๆ ทำหน้าที่ประสานประสานสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ ในช่วงระหว่างพ.ศ. 2498-2500 และระหว่างพ.ศ. 2515-2518 กลุ่มบุคคลเหล่านี้มุ่งมั่นจะรื้อฟื้นความสัมพันธ์อันดีเช่นในอดีต ถึงแม้ว่าจะประสบปัญหารุนแรงจากข้อหากระทำผิดตามพระราชบัญญัติการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฉบับ พ.ศ. 2495 โดยเฉพาะการปราบปรามในสมัยจอมพลสฤษดิ์ – ถนอม และรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร

บทบาทของคณะทูตลับสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนนโยบายการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะของสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งส่งผลถึงไทย ขณะเดียวกันก็สะท้อนภาพการขัดแย้งทางการเมืองภายในของไทยด้วย ความสำเร็จจากการดำเนินงานของคณะทูตลับ คือ การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน ใน พ.ศ. 2518 ซึ่งมีผลทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งสองในทุกระดับสืบต่อมา

THE ROLES OF SECRET MISSIONS ON SINO-THAI RELATIONS BETWEEN 1955-1975.

AN ABSTRACT
BY
SUNUNTA KITHAYOPAS

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the master of Education degree in history at
Srinakharinwirot University
October 2005

Sununta Kithayopas. (2005). *The Roles of Secret Missions on Sino-Thai Relations Between 1955-1975*. Master Project, M.Ed. (History). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor : Asst. Prof. Chompunut Nakirak..

This thesis studies the roles of Secret Missions on Sino-Thai relations between 1955-1975. It is found that the established relation between Thailand and China changed after China had become a republic because the Chinese government gave protection to Chinese people living overseas, and it was interference into domestic affairs of those countries. Consequently, the Thai government issued more measurements to control Chinese people, especially after the Chinese Communist Party established People's Republic of China in 1949.

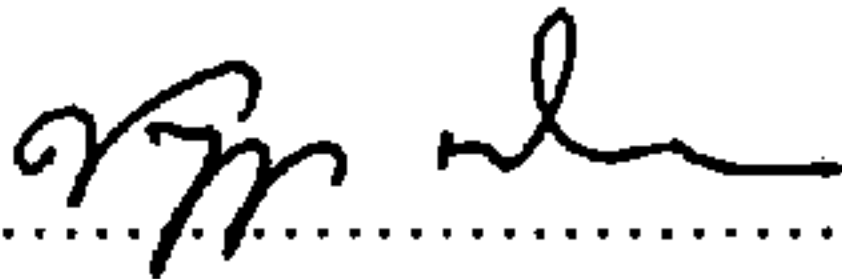
At that time, during the Cold War, having to comply with the liberal world, the Thai government under General P. Piboonsongkram implemented an anti-communist policy which was considered hostile to the People's Republic of China. However, the trades among Chinese people in the two countries were still going through a third country, which affected Thailand's economy. Therefore, when China declared their intention to remain in peace with the world, Gen. P. Pibulsongkram, who wanted to create stability of the country, started the policy to reconcile with the People's Republic of China through the "Secret Mission".

The Secret Missions consisted of people from the government and private sectors in different businesses acting unofficially as mediators. Between 1955-1957 and 1972-1975, this group of people intended to recover good Sino-Thai relation like in the past although they faced serious charges of breaking the Bill against Communist Actions (1953), especially during the suppression under Sarit-Thanom and Tanin Kraivichien's governments.

The roles of the Secret Missions reflected the change in international relation policy, especially the ones of the United States of America and the People's Republic of China, which affected Thailand. At the same time, they showed the conflicts in Thailand's domestic politics as well. The success of the Secret Missions was the establishment of Sino-Thai relations in 1975, which resulted in cooperation between the two countries since then.

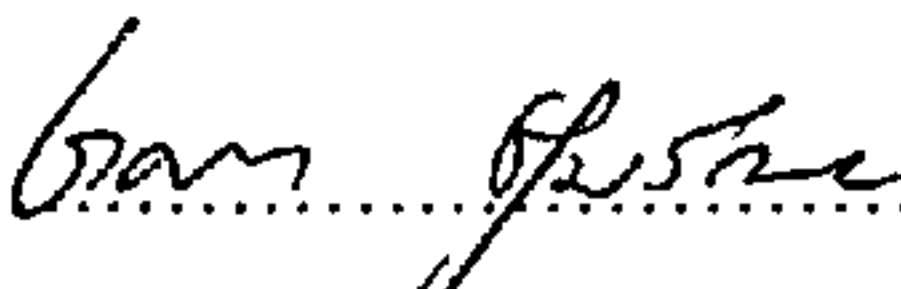
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

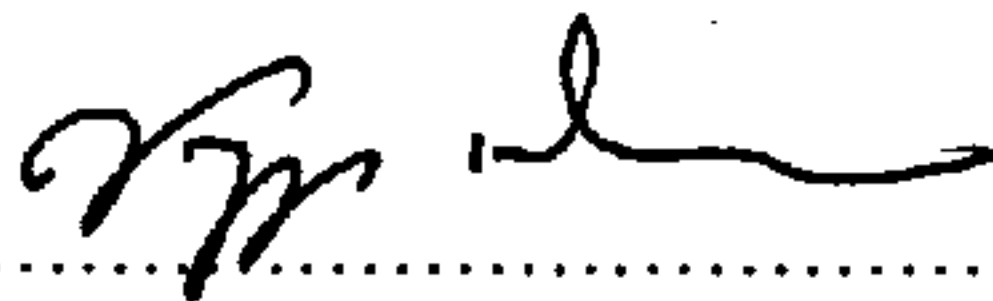
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาكيرักษ์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

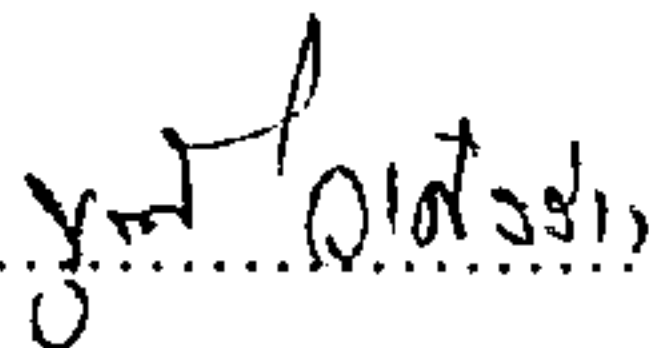
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชاکริต ชุ่มวัฒนะ)

คณะกรรมการสอบ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาكيرักษ์)

ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยุวดี วงศ์สว่าง)

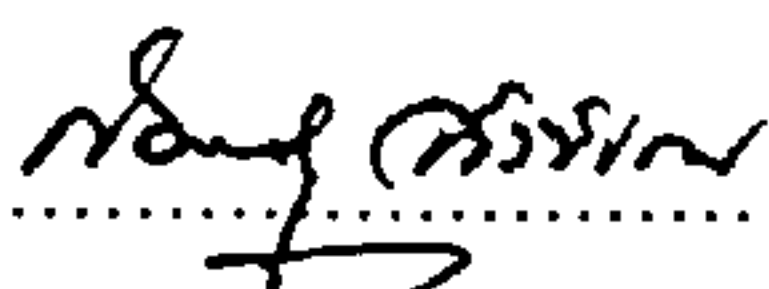
กรรมการสอบสารนิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ณรงค์ พ่วงพิศ)

กรรมการสอบสารนิพนธ์

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติมา สังข์เกษม)

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

วันที่...11...เดือน...ตุลาคม...พ.ศ.๒๕๔๘.

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณอย่างสูงสำหรับคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาดีรักษ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้ความรู้ คำแนะนำและช่วยปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนสามารถทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้

ขอบพระคุณ อาจารย์มณฑิรา วุฒิกุล ผู้ที่ข้าพเจ้ารักและเคารพอย่างยิ่งซึ่งเป็นผู้สนับสนุนและให้คำชี้แนะในเรื่องต่างๆ ให้ข้าพเจ้าเข้ารับการศึกษาระดับนี้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของข้าพเจ้า

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีข้อจำกัดเรื่องเอกสารและหลักฐาน แต่ผู้วิจัยได้พยายามค้นคว้าจนสุดความสามารถ ได้พยายามทำให้ดีที่สุด คุณค่าและประโยชน์อันมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดามารดาผู้ซึ่งให้ชีวิต กำลังและสติปัญญา รวมทั้งสนับสนุนลูกในด้านการศึกษามาโดยตลอด

สุนันทา กฤตโยภาส

สารบัญ

บทที่

หน้า

บทนำ

ก

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	จ
ความมุ่งหมายของการศึกษา.....	ฉ
ความสำคัญของการศึกษา.....	ฉ
ขอบเขตการศึกษา.....	ฉ
คำนิยามศัพท์.....	ฉ
วิธีการศึกษาค้นคว้า.....	ช
แหล่งข้อมูล.....	ช

1	ภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนจนถึงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2...	1
	ความสัมพันธ์ในระบบรัฐบาลราชการ.....	1
	ความสัมพันธ์นับตั้งแต่สนธิสัญญาเบาว์ริงจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2	5
2	บทบาทของคณะทูตลับในการประสานความสัมพันธ์ไทย-จีนตั้งแต่พ.ศ. 2498-2518	11
	นโยบายความสัมพันธ์ไทย-จีน สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม(พ.ศ. 2491-2500)	12
	มูลเหตุการส่งคณะทูตลับไปเจรจากับจีน.....	16
	บทบาทและการดำเนินงานของคณะทูตลับระหว่างพ.ศ. 2498-2501	17
	ทูตลับของฝ่ายรัฐบาล.....	18
	ทูตลับของฝ่ายเอกชน.....	26
	ความสัมพันธ์ไทย-จีน สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จนถึงรัฐบาลจอมพล	
	ถนอม กิตติขจร(พ.ศ. 2501-2516).....	32
	นโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีนสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	33
	นโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีน สมัยจอมพลถนอม กิตติขจร	35
	มูลเหตุที่ทำให้รัฐบาลไทยเริ่มปรับนโยบายความสัมพันธ์กับจีน	36
	บทบาทของคณะดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการเพื่อประสาน	
	ความสัมพันธ์ไทย-จีนระหว่างพ.ศ. 2512-2516.....	37

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) การดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ไทย-จีน	
ก่อนสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต.....	41
การริเริ่มด้านการทูตของรัฐบาลไทย.....	41
บทบาทของคณะผู้แทนอย่างไม่เป็นทางการ ก่อนสถาปนาความสัมพันธ์.....	43
3 การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับจีน พ.ศ. 2518	46
ปัจจัยภายนอกประเทศ.....	46
การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองระหว่างประเทศจากระบบสองขั้วอำนาจ เป็นระบบหลายขั้ว.....	46
การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา	47
การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต	48
ชัยชนะของคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน.....	49
การขยายความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียน.....	49
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีน.....	51
ปัจจัยภายในประเทศ.....	51
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศไทย.....	52
กลุ่มนักศึกษาและปัญญาชน.....	53
ภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศ.....	54
นโยบายของรัฐบาล.....	55
แนวความคิดของสภาความมั่นคงแห่งชาติ.....	56
การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชน จีนในวันที่ 1 กรกฎาคม 2518.....	58
4 ผลการดำเนินงานของคณะทูตลับต่อการสร้างความสัมพันธ์ไทย-จีน.....	62
ความสัมพันธ์ทางการเมือง.....	62
ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับจีนก่อนพ.ศ. 2518	62
นโยบายการทูตสองหน้า.....	62
ผลการดำเนินงานของคณะทูตลับ.....	64

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

4 (ต่อ)	ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับจีนหลังการสถาปนา	
	ความสัมพันธ์ทางการเมือง.....	66
	การลดลงของความสัมพันธ์ในระดับพรรค.....	72
	ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ.....	73
	ความสัมพันธ์ทางการค้า.....	73
	การร่วมลงทุนระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน.....	76
	ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมและวิชาการ.....	76
	ความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการ.....	76
	ความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรมและกีฬา.....	78
	ความร่วมมือทางการขนส่งทางทะเล.....	80
	ความตกลงด้านการบินพลเรือน.....	80
	การติดต่อสัมพันธ์ในระดับประชาชน.....	81
5	บทสรุป.....	82
	บรรณานุกรม.....	85
	ภาคผนวก.....	91
	ภาคผนวก ก.....	92
	ภาคผนวก ข.....	95
	ภาคผนวก ค.....	102
	ภาคผนวก ง.....	103
	ภาคผนวก จ.....	105
	ภาคผนวก ฉ.....	106
	ภาคผนวก ช.....	108
	ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	112

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 คณะทูตลับซุดแรกเยือนจีน	21
2 คณะราชทูตไทยเยือนจีน.....	24
3 กลุ่มผู้ต้องหาถูกจับคดีมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์	31
4 คณะปึงปองเข้าพบนายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐประชาชนจีน.....	39
5 การพบปะของผู้นำไทย – จีน เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์.....	45
6 การลงนามแถลงการณ์ร่วมสถาปนาความสัมพันธ์ไทย – จีน.....	61
7 ผู้นำจีนเยือนไทย พ.ศ. 2521	70

บทนำ

ไทยกับจีนมีความสัมพันธ์ต่อกันมาเป็นเวลานาน แต่หลักฐานความสัมพันธ์ทางการทูตเริ่มขึ้นในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงแห่งสุโขทัยในลักษณะของรัฐบาลการ¹ ซึ่งไทยได้รับประโยชน์ทางการค้ามาก ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ดำเนินต่อมาราบรื่นจนสิ้นสุดลงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์² อย่างไรก็ตามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนมากได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งประกอบอาชีพในประเทศไทย เพื่อหลีกเลี่ยงภาวะความอดอยากและปัญหาความไม่สงบในจีน ระยะต่อมาชาวจีนเหล่านี้มีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง³ จนอาจเกิดอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศ เช่น การจลาจลวุ่นวายของสมาคมลับอั้งยี่ การประท้วงนัดหยุดงาน รวมทั้งการเผยแพร่อุดมการณ์ลัทธิการเมือง รัฐบาลไทยตระหนักถึงภัยและบทบาทต่างๆ ของชาวจีน จึงเพิ่มมาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมและลดบทบาทการครอบงำทางธุรกิจการค้าและการเมือง⁴ โดยเฉพาะในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงจีนเป็นฝ่ายชนะสงคราม ในขณะที่ไทยอยู่ในสภาพหลีกเลี่ยงภาวะแพ้สงคราม จีนได้เรียกร้องให้ไทยยอมสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2489 หลังจากการแลกเปลี่ยนสัตยาบันต่อกันแล้ว สาธารณรัฐจีนได้แต่งตั้งให้นายหลี่ เทียะ เจิง เป็นเอกอัครราชทูตจีนคนแรกประจำประเทศไทยและรัฐบาลไทยได้ส่ง นายสงวน ตุลารักษ์ เป็นเอกอัครราชทูตไทยคนแรกประจำสาธารณรัฐจีน⁵

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาผู้นำค่ายเสรีประชาธิปไตย และสหภาพโซเวียตผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ ต่างแข่งขันแผ่ขยายอิทธิพล โลกจึงตกอยู่ในภาวะสงครามเย็นที่สำคัญคือ พรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถเข้าปกครองจีนแผ่นดินใหญ่สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2492 รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดความหวาดระแวงและหวั่นเกรงว่าจีนจะเผยแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทยและใช้คนจีนในไทยเป็นเครื่องมือแทรกแซงกิจการภายในของไทย ดังนั้นในพ.ศ. 2495 รัฐบาลไทยจึงประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หลังจากได้เคยยกเลิกไปเมื่อครั้งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2489 และ

¹ สิบแสง พรหมบุญ. (2525). ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างไทยกับจีน ค.ศ. 1282-1853. จากเรื่อง Sino-Siamese Tributary Relations 1282 -1853. กาญจนี ละอองศรี , แปล. หน้า 6 .

² แหล่งเดิม . หน้า167.

³ ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). นโยบายรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย พ.ศ.2475-2500 . หน้า 47.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 81.

⁵ แหล่งเดิม . หน้า 140.

ดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกาและประเทศฝ่ายเสรี ที่มีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ใน พ.ศ. 2497 รัฐบาลไทยได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(ส.ป.อ.) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการสร้างเสถียรภาพของดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ป้องกันการขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคเอเชียตามนโยบายปิดล้อมจีนคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกา¹ ไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในการสร้างความมั่นคงแก่ประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการทหาร²

นโยบายปิดล้อมจีนของสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้สาธารณรัฐประชาชนจีนพยายามหากลุ่มในเวทีการเมืองโลก เช่น การเข้าร่วมประชุมกลุ่มประเทศเอเชียและแอฟริกา ที่บันดุงประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนเมษายน พ.ศ.2498 ในการประชุมคราวนี้ นาย โจว เอ็นไหล นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ชี้แจงต่อกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยว่า จีนมิได้มีความประสงค์จะคุกคามไทย³ และจีนมีนโยบายอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยยึดหลักปัญจศีล⁴

การพบปะดังกล่าวช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างประเทศทั้งสอง จอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้าใจนโยบายต่างประเทศของจีนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยดีขึ้นและเริ่มสนใจที่จะติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อเป็นแนวทางในการเปิดความสัมพันธ์ในอนาคต⁵ แต่เนื่องจากขณะนั้นไทยได้รับการกดดันอย่างรุนแรงจากสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ จึงไม่สามารถติดต่อกับจีนโดยตรงได้คงมีแต่การติดต่อในระดับเอกชนอย่างไม่เป็นทางการมากขึ้น⁶

การดำเนินงานเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-จีน ระหว่างพ.ศ. 2498 – 2500 รัฐบาลไทยได้อาศัยการติดต่อประสานงานผ่านคณะบุคคลต่างๆ อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งอาจให้คำจำกัดความของผู้ประสานงานเหล่านี้ว่า “คณะทูตลับ”⁷ เช่น พ.ศ. 2498 นายอารี ภิรมย์ และคณะได้เดินทางไปเยือนจีนเพื่อประสานงานกับผู้แทนจีน ในกรณีที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะส่งนายสังข์ พัธโนทัย ไปเจรจาเพื่อหาวิธีปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับผู้แทนจีนในพม่า หลังจากนั้นระหว่างพ.ศ. 2499-2500 จึงมีคณะบุคคลหลายอาชีพไปเยือนจีน เช่น พ.ศ.2499 คณะของนายเทพ โชติณัฐิต หัวหน้าพรรค

¹ เขียน วีระวิทย์. (2519). “นโยบายและกลยุทธ์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อไทย” , จีนกับสังคมโลก. หน้า 180.

² นฤมิตร สอดสุข. (2524). สัมพันธภาพทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน .หน้า 39

³ อารี ภิรมย์. (2524). เบื้องหลังการสถาปนาสัมพันธภาพยุคใหม่ไทย-จีน . หน้า 118.

⁴ มนูญ มาเคสิระ. (2529). การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2501-2500. หน้า 137.

⁵ .อารี ภิรมย์. (2524). เล่มเดิม. หน้า 138 .

⁶ วรณไว พัธโนทัย.(2519). โจว เอ็น ไหล ผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน . หน้า 43.

⁷ มนูญ มาเคสิระ. (2529). เล่มเดิม. หน้า 138.

เกษตรกร คณะขายยาสูบของนายอุทัย ตุงคะผลิน คณะสงฆ์ไทยจำนวน 4 องค์ และคณะราชนาวิไทย ในพ.ศ. 2500 คณะขายข้าวนำโดยพระยามโหสรวรย์ คณะทีมบาสเกตบอล คณะผู้แทนกรรมกรไทย และคณะศิลปินไทยนำโดยนายสุวัฒน์ วรดิลก และคณะผู้แทนเยาวชนไทย เป็นต้น

ต่อมารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม หดอำนาจลงในพ.ศ.2500 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ สาธารณรัฐประชาชนจีนกลับตึงเครียด เพราะรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำเนินนโยบายผูกพันกับ สหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้น ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม พ.ศ.2502 มีใจความ สำคัญห้ามการค้าขายติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยเด็ดขาด มีการป้องกันและปราบปราม คอมมิวนิสต์ จับกุมบุคคลที่เป็นฝ่ายสังคมนิยม ทำให้ความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน หยุดชะงักลง ความสัมพันธ์ยิ่งทวีความตึงเครียดมากขึ้นในระหว่างสงครามเวียดนาม (พ.ศ. 2507 – 2512) เนื่องจากจีนคิดว่าไทยสนับสนุนสหรัฐอเมริกา เพราะต้องการขยายอิทธิพลในอินโดจีน จีนจึงตอบ ได้ด้วยการเพิ่มความช่วยเหลือแก่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย¹

ในพ.ศ. 2514 สาธารณรัฐประชาชนจีนปรับนโยบายต่างประเทศใหม่ เนื่องจากเกิดการขัดแย้ง อย่างรุนแรงกับสหภาพโซเวียต² จีนจึงสถาปนาความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา³ เพื่อแสวงหาแนวร่วม ต่อต้านการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชีย การปรับเปลี่ยนสมดุลย์โลกเช่นนี้ส่งผลให้ ไทยปรับนโยบายความสัมพันธ์กับจีนด้วย ในพ.ศ. 2515 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรเริ่มมีการติดต่อ ในระดับเอกชนและส่งคณะผู้แทนอย่างไม่เป็นทางการไปเยือนจีน⁴ แต่เนื่องจากจีนยังยึดหลักการ สำคัญของความสัมพันธ์ทางการทูตคือ ประเทศนั้นต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนได้หัวนอย่าง เด็ดขาด ดังนั้นการติดต่อระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและไทยในระยะนี้จึงเป็นทางด้านการค้า กีฬา การแพทย์ วิทยาศาสตร์และอื่นๆ ดังปรากฏคณะที่ไปเยือนจีนใน พ.ศ. 2515 เช่น คณะป้องกันไทย นำ โดย พล.ต.ท.ชุมพล โลหะชาละ คณะผู้แทนการค้านำโดยนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ เป็นต้น

¹ เขียน ชีระวิทย์. (2519). เล่มเดิม. หน้า 283.

² นฤมิตร สอดสุข. (2524). เล่มเดิม. หน้า 123.

³ ธานี สุขเกษม. (2525). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : แนวนโยบาย ต่างประเทศไทยที่มีต่อจีน พ.ศ. 2492 – 2515. หน้า 104.

⁴ จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). สัมพันธไมตรีไทย – จีน : ทศวรรษแห่งมิตรภาพ พ.ศ. 2518 – 2528. หน้า 24.

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 รัฐบาลพลเรือนนำโดยนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นกลาง มีการเรียกร้องจากมติมหาชนให้ไทยสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน¹ พอดีเกิดวิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำมันใน พ.ศ.2517 ไทยส่งคณะผู้แทนไปเจรจาขอซื้อน้ำมันจากจีนได้ในราคามิตรภาพ หลังจากนั้นรัฐบาลจึงได้มีมติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2517

เมื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2518 รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่างประเทศต่อสภาผู้แทนราษฎรว่า "รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการค้าอยู่โดยสันติ ยึดหลักการที่จะเป็นมิตรกับทุกประเทศที่มีเจตนาดีต่อประเทศไทย โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในอุดมการณ์ทางการเมืองและระบอบการปกครอง เพื่อให้เกิดดุลยภาพในความสัมพันธ์กับประเทศอภิมหาอำนาจ รัฐบาลจะดำเนินการเพื่อให้มีการรับรองและมีความสัมพันธ์ปกติกับสาธารณรัฐประชาชนจีน"² เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2518 รัฐบาลได้ส่งคณะทำงานเดินทางไปเจรจากับผู้นำจีนเพื่อตกลงในรายละเอียดเกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตจนสามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตได้ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2518 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ทวีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น มีการแลกเปลี่ยนการเยือนของบุคคลสำคัญทั้งในระดับเชื้อพระวงศ์ ผู้นำประเทศระดับนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ผู้บัญชาการทหารทุกเหล่าทัพ นักวิชาการ และประชาชนตลอดมา

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาบทบาทของคณะทูตลับของไทย ทั้งด้านการค้า การแพทย์ การศึกษา และวัฒนธรรม ที่ดำเนินการหลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม และสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง อันเป็นผลให้ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างไทย-จีนต้องหยุดชะงักลง แต่รัฐบาลไทยยังเห็นความจำเป็นในการติดต่อกับจีน เพื่อประโยชน์ทางการค้า³ จึงยังคงมีการจัดส่งคณะทูตลับไปติดต่อเชื่อมความสัมพันธ์ และดำเนินการสืบมาถึงสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช การดำเนินงานของคณะทูตลับ ทำให้ทั้งสองประเทศมีความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น และสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในที่สุด

¹ อานันท์ ปันยารชุน. (2523). "ผูกมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีน", นโยบายต่างประเทศไทยบนทางแพร่ง . ฉันทิมา อ่องสุวัณห์ , บรรณาธิการ . หน้า 140 .

² คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2521). ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกฯ ชีวิตและงาน . หน้า 172 .

³ อารี ภิรมย์ (2524) . เล่มเดิม . หน้า 152.

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภูวดล ทรงประเสริฐ (2519) “นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย (พ.ศ.2475-2500)” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษานโยบายต่างๆ ของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย ระหว่างพ.ศ. 2475–2500 โดยพิจารณาบทบาทชาวจีนในด้านต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการกำหนดนโยบาย และมาตรการทั้งทางตรงและทางอ้อมของรัฐบาลไทยในแต่ละสมัย

ธานี สุขเกษม (2525) “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน: แนวนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีน พ.ศ. 2492-2515” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ งานวิจัยพบว่า นโยบายต่างประเทศไทยเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนและต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และปัจจัยภายในประเทศและภายนอกประเทศมีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อจีน ซึ่งมีผลกระทบต่อสภาวะการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยอย่างมาก

บัญชา สุมา (2528) “การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์กับนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล (2500-2523)” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยนั้น เกิดและดำเนินการตามการชักนำของคอมมิวนิสต์ต่างชาติมากกว่าที่เกิดจากอุดมการณ์ของคนในชาติ นโยบายการป้องกันและปราบปรามของรัฐบาลได้กระทำมาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงเป็นระยะๆ งานวิจัยพบว่า ถ้ารัฐบาลใช้ความรุนแรงเป็นหลักแล้ว ปัญหาจะเพิ่มขึ้น

มนูญ มาคะสิระ (2529) “การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระหว่างพ.ศ. 2491 –2500” ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผลการวิจัยระบุปัจจัยที่ส่งผลให้จอมพล ป.พิบูลสงครามกลับเข้ามามีอำนาจอีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. 2491 ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนับแต่ พ.ศ. 2491 จอมพล ป.พิบูลสงครามใช้กลวิธีทางการเมืองลักษณะต่างๆ อย่างชาญฉลาด แต่ก็ประสบปัญหาในการบริหารประเทศหลายประการที่สำคัญคือ สหรัฐอเมริกาเลิกให้การสนับสนุนเนื่องจากจอมพล ป.พิบูลสงครามมีท่าทีที่จะเปลี่ยนนโยบายไปมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในพ.ศ.2498-2500 ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงครามสิ้นอำนาจลง

ความมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ก่อนการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตใน พ.ศ. 2518
2. เพื่อศึกษาบทบาทในการดำเนินการของคณะทูตลับของไทย
3. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของคณะทูตลับต่อความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

ความสำคัญของการศึกษา

1. เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ก่อนการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตใน พ.ศ. 2518
2. เพื่อให้เข้าใจบทบาทในการดำเนินการของคณะทูตลับของไทย
3. เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ถึงผลจากการดำเนินงานของคณะทูตลับต่อความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

ขอบเขตการศึกษา

มุ่งศึกษาบทบาทการดำเนินการของคณะทูตลับของไทยชุดต่างๆ ในช่วงระหว่างพ.ศ. 2498 – 2500 และ พ.ศ. 2515 – 2518 ที่มีต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

คำนิยามศัพท์

คณะทูตลับ หมายถึง บุคคลผู้ร่วมดำเนินการในการติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ ระหว่างไทย - จีน ซึ่งเป็นบุคคลที่ปูพื้นฐานความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนตั้งแต่ สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นรัฐบาลครั้งที่ 2 จนนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตใน พ.ศ. 2518 ในสมัยรัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช คณะทูตลับนี้ประกอบด้วยบุคคลอาชีพต่างๆ ทั้งนักการเมือง นักธุรกิจ นักหนังสือพิมพ์ ศิลปิน กรรมกร นักกีฬา

วิธีการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ และนำเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยอาศัยข้อมูลจากหลักฐานชั้นต้น และหลักฐานชั้นรอง

แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาค้นคว้า

1. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
2. สำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
3. สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

ภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน จนถึงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ประเทศไทยและประเทศจีน มีสัมพันธ์ไมตรีอันดีระหว่างกันมาตลอด ชาวไทยและชาวจีนได้ไปมาหาสู่ติดต่อค้าขาย ถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบประเพณีมาตั้งแต่สมัยโบราณ นอกจากนี้ชาวจีนจำนวนมากยังได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในดินแดนประเทศไทย ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองส่วนมากจะมีลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อกันจนมิตรตลอดระยะเวลาอันยาวนาน ภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับประเทศไทย สามารถแยกศึกษาโดยสังเขป เป็น 2 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ในระบบรัฐบรรณาการ
2. ความสัมพันธ์นับตั้งแต่สนธิสัญญาเบาว์ริงจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

1. ความสัมพันธ์ในระบบรัฐบรรณาการ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน ดำเนินการติดต่อกันมาเป็นเวลานานนับพันปี พ่อค้าจีนได้เข้ามาติดต่อค้าขายกับดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งรวมทั้งดินแดนประเทศไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา¹

ส่วนหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทย ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการได้เริ่มขึ้นในสมัยสุโขทัย ซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์หยวน(มองโกล)ของจีน พงศาวดารราชวงศ์หยวนได้บันทึกไว้ว่า “ปีที่ 19 ในรัชกาลจื้อหยวน เดือนหก วันจีเฮ้ มีรับสั่งให้เหอจื้อจื้อซึ่งเป็นนายพล เป็นทูตไปยังประเทศสยาม (เสียน)”² ตามเอกสารนี้จักรพรรดิคุปไลข่านแห่งราชวงศ์หยวน ได้ส่งทูตเข้ามาติดต่อกับอาณาจักรสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหง ประมาณพ.ศ. 1825 ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่ขยายอำนาจของจักรพรรดิคุปไลข่าน และเกลี้ยกล่อมให้สุโขทัยยอมอ่อนน้อม อันเป็นเป้าหมายทางการเมือง แต่ปรากฏว่าคณะทูตจีนชุดแรกนี้มาไม่ถึงสุโขทัยเพราะถูกพวกจามแห่งอาณาจักรจัมปาจับตัวในระหว่างเดินทางและประหารชีวิตหมด

¹ ดี.อี.จี. ฮอลล์. (2526). ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 1. วรณยูพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยาและคณะ ,แปล. หน้า 214.

² คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์เกี่ยวกับไทย-จีน. (2523). ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-จีน พ.ศ. 1825-2395. หน้า 1.

ต่อมาพ่อขุนรามคำแหงได้ส่งคณะทูตไปยังจีนเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 1835 นักประวัติศาสตร์ไทยบางท่านได้สันนิษฐานว่า การส่งทูตไปยังจีนครั้งนั้นมีเป้าหมายทางการเมืองเพื่อป้องกันมิให้จักรพรรดิกุบไลข่านสนับสนุนอาณาจักรสุพรรณภูมิหรือหลอหู (ละโว้) ทั้งนี้เพราะอาณาจักรสุพรรณภูมิได้เคยส่งเครื่องราชบรรณาการไปยังจีนในพ.ศ. 1834 เพื่อขอความช่วยเหลือและร้องเรียนต่อจีนว่าถูกสุโขทัยรุกราน¹ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ อาณาจักรสุโขทัยได้ส่งคณะทูตพร้อมถวายของกำนัลพื้นเมืองแก่จักรพรรดิราชวงศ์หยวน รวม 14 ครั้ง จนถึง พ.ศ. 1865 ในขณะที่จีนสมัยราชวงศ์หยวนได้ส่งทูตมายังสุโขทัยรวม 4 ครั้งแต่มาถึงสุโขทัยเพียง 3 ครั้ง การส่งทูตติดต่อกันระหว่างจีนกับไทยในสมัยสุโขทัยนี้ได้ส่งผลให้การค้าระหว่างประเทศทั้งสองขยายตัว อีกทั้งยังมีการถ่ายทอดเทคนิคของจีนในการทำเครื่องปั้นดินเผา “เครื่องสังคโลก” ให้กับชาวไทยด้วย ซึ่งต่อมาเครื่องสังคโลกได้กลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญของอาณาจักรสุโขทัยและอยุธยา

พงศาวดารจีนสมัยราชวงศ์หมิงเรียกชื่ออาณาจักรอยุธยาว่า “เสียนหลอหู” หรือ “เสียนหลอ” ชื่อนี้ปรากฏเป็นครั้งแรกในพงศาวดารราชวงศ์หมิงในพ.ศ. 1913 ความว่า “ปีที่ 3 ในราชวงศ์หงหวู่ เดือนที่ 8 มีรับสั่งให้ลู่จงจั้นกับพวกอัญเชิญพระบรมราชโองการ (ประกาศการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิ) ไปยังเสียนหลอ”²

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 แห่งกรุงศรีอยุธยาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งของพื้นเมืองพร้อมทั้งอัญเชิญพระราชสาส์นไปถวายจักรพรรดิจีน ซึ่งพงศาวดารราชวงศ์หมิง เล่มที่ 374 ได้บันทึกไว้ว่า “ปีที่ 4 ในราชวงศ์หงหวู่ เดือน 9 ชันเลี้ยวเจาพีเอี้ย กษัตริย์ของประเทศสยามอัญเชิญพระราชสาส์นพร้อมด้วยลู่จงจั้นและพวกมาถวายเครื่องราชบรรณาการ ซึ่งประกอบด้วย ช้างบ้าน 6 เชือก เต่าหกขา และของพื้นเมืองอื่นๆ จักรพรรดิทรงมีพระบรมราชโองการให้ประทานแพรกิมและแพรดอกขาวอย่างดีแก่กษัตริย์ (สยาม)”³

ตลอดสมัยอยุธยา ไทยได้ส่งคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีเพื่อประโยชน์ทางการค้ากับจีนประมาณ 130 ครั้ง ส่วนจีนในสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง ได้ส่งทูตมายังกรุงศรีอยุธยาประมาณ 17 ครั้งด้วยกัน⁴ สัมพันธภาพระหว่างจีนกับไทยในสมัยอยุธยาได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น มีชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในสมัยอยุธยามากขึ้น ชาวจีนเข้ามามีบทบาททางการค้าและรับราชการอยู่กับไทย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือรัฐบาลไทยปกครองชาวจีนด้วยตนเอง พระมหากษัตริย์ไทยแทบทุกพระองค์ไม่มีนโยบายจำกัดสิทธิหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนไม่ว่าจะเป็นนโยบายทางการปกครองการค้า และทางสังคม นอกจากนี้ชาวจีนยังได้รับสิทธิเสรีภาพสำหรับดำรงชีวิตและประกอบอาชีพเหมือนเช่นอยู่ในประเทศของตน ยิ่งไปกว่านั้นการค้าสำเภาระหว่างไทยกับจีนในสมัยอยุธยา ยังมีผลทำให้กรุงศรีอยุธยามีความเจริญมั่งคั่งและกลายเป็นแหล่งศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศในยุโรป

¹ สืบแสง พรหมบุญ. (2525). ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างไทย-จีน ค.ศ. 1282-1853.

หน้า 47.

² คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์เกี่ยวกับไทย-จีน. (2523). เล่มเดิม. หน้า 6.

³ แหล่งเดิม. หน้า 6.

⁴ จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). สัมพันธไมตรีไทย-จีน: ทศวรรษแห่งมิตรภาพ. หน้า 5.

กับประเทศจีนอีกด้วย อย่างไรก็ตามในบางครั้งชาวจีนบางกลุ่มได้สร้างความเดือดร้อนแก่รัฐบาลไทย เช่น ตอนปลายสมัยอยุธยา ขณะที่พม่ากำลังบุกโจมตีเข้าล้อมกรุงศรีอยุธยาในพ.ศ. 2310 ชาวจีนที่หลบหนีมาจากค่ายคลองสวนพลูได้พากันไปที่พระพุทธรบาท เมืองสระบุรี เก็บฉวยสิ่งมีค่า ตลอดจนลอกเอาเงินจาดพื้น และทองหุ้มมณฑปที่ประดิษฐานพระพุทธรบาทไปหมดสิ้น¹

ในสมัยธนบุรี หลังจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงกอบกู้เอกราชและสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี พระองค์ได้ส่งคณะทูตพร้อมด้วยพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปยังจีน เพื่อให้จีนรับรองฐานะทางการเมืองของพระองค์ เพื่อความสะดวกในการติดต่อค้าขาย ในสมัยนี้มีชาวจีนแต่จิว ซึ่งเป็นถิ่นเดียวกับพระบิดาของพระองค์ได้เดินทางมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น เป็นที่รู้จักกันในนามจีนหลงและได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ ภาษาจีน “แต้จิว” จึงถือว่าเป็นภาษาจีนหลง สมัยนี้ไทยมีการติดต่อค้าขายกับจีนและดำเนินนโยบายที่มีไมตรีจิต ให้การอุปถัมภ์ชาวจีนมากกว่าชาติอื่นๆ ชาวจีนเป็นกำลังสำคัญของไทยในการสร้างเมือง²

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประเทศไทยและประเทศจีนก็ยังคงมีสัมพันธไมตรีอันดีต่อกัน เพื่อความสะดวกในการค้าสำเภา ไทยยังคงส่งทูตอัญเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปถวายจักรพรรดิจีนอย่างสม่ำเสมอ นับจากพ.ศ. 2325 – พ.ศ. 2396 มีคณะทูตไทยไปจีนรวม 56 ครั้ง³ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 3 รัชกาลแรกไทยส่งคณะทูตไปจีนแทบทุกปี การค้าสำเภาได้สร้างความมั่งคั่งให้กับไทยอย่างมาก ผลกำไรจากการค้ากับจีน ทำให้ไทยมีเงินทุนพอเพียงในการทำสงครามต่อต้านการรุกรานของพม่า ปราบปรามเมืองประเทศราช ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากในจีนเกิดภาวะทุพภิกขภัยร้ายแรงต่อเนื่องหลายปี ประกอบกับในไทยมีงานรองรับเพราะได้เริ่มใช้ระบบจ้างงานสำหรับการปรับปรุงพัฒนาเส้นทางคมนาคมและการก่อสร้างต่างๆ แต่ในบางครั้งชาวจีนได้ก่อปัญหายุ่งยากหลายอย่างต่อรัฐบาล เช่น การตั้งสมาคมลับ การลักลอบซื้อขายและสุบฉิ้น ก่อการจลาจลวุ่นวายโดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จนทางการไทยต้องใช้กำลังเข้าปราบปราม ทำให้ชาวจีนล้มตายไปจำนวนหลายพันคน⁴

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลมีนโยบายไม่กีดกันชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย เนื่องจากมีนโยบายการปรับตัวให้ทันสมัยแบบตะวันตก ไทยเริ่มพัฒนาการค้าและขยายการลงทุนต่างๆ ซึ่งต้องการแรงงานจำนวนมาก ชาวจีนเหล่านี้จึงเป็นแรงงานสำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศไทย

¹ พันจันทนมาศ (เจิม). (2514). *ประชุมพงศาวดารภาค 64 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา*. หน้า 312.

² พลกูร อังกินันท์. (2513). *บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. หน้า 13.

³ จุลชีพ ชินวรรโณ. (2528). *เล่มเดิม*. หน้า 5.

⁴ ทวี ธีระวงศ์เสรี. (2516). *สถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทย*. หน้า 16.

ชาวจีนสามารถก่อสร้างชุมชน ประกอบอาชีพ สร้างวัด สุสานและโรงเรียนสอนภาษาจีน และยังได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐบาลไทยอีกด้วย จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยอำนาจสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของฝรั่งเศสต่างๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนในสมัยโบราณนับตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการ (tribute) หรือจิ้มก้อง อันเป็นวิธีที่จีนใช้ในการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศอื่นๆ ในสมัยโบราณ ทั้งนี้เพราะจีนมีความเชื่อตามอิทธิพลของความคิดลัทธิขงจื๊อว่า จีนเป็นอาณาจักรกลาง เป็นศูนย์กลางของอำนาจและอารยธรรมโลก ดังนั้นจีนจึงมองดินแดนอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบว่า ต้อยกว่า และจะต้องแสดงความสวามิภักดิ์ต่อจีนโดยการส่งเครื่องราชบรรณาการแก่จักรพรรดิจีนตามกำหนด ส่วนจีนซึ่งเป็นประเทศที่ใหญ่กว่าจะให้ความช่วยเหลือคุ้มครองประเทศเล็ก ๆ เหล่านี้ อีกทั้งเอื้อประโยชน์อื่นๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง อย่างไรก็ตามไทยมิได้ยอมรับแนวคิดดังกล่าวของจีนทั้งหมด และมีได้หวาดกลัวว่าจีนจะคุกคามความมั่นคงของไทย เนื่องจากจีนอยู่ห่างไกลและไม่เคยคุกคามความมั่นคงของไทยเลย การที่ไทยส่งคณะทูตพร้อมพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการก็เพื่อขอความสะดวกในการค้า¹ พระราชสาส์นของกษัตริย์ไทยเป็นการแสดงสันถวไมตรีมิได้แสดงว่าอ่อนน้อมยอมเป็นเมืองขึ้น ส่วนเครื่องราชบรรณาการที่ส่งไปด้วยเพื่อแสดงไมตรีจิตและเพื่อเป็นไปตามความต้องการของจีนตามประเพณี

ดร.สืบแสง พรหมบุญ นักประวัติศาสตร์ไทยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและจีนในสมัยโบราณ ได้กล่าวสรุปว่า

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองจะมีลักษณะคล้ายระบบบรรณาการก็ตาม แต่สัมพันธภาพนั้นเป็นเพียงในนามมากกว่า...จุดมุ่งหมายที่สำคัญของคณะทูตไทยนั้นดูจะเป็นด้านเศรษฐกิจ และบรรดาของกำนัลที่มอบให้กับจีนนั้น ก็ถือว่ามีได้มีความหมายอื่นใดมากไปกว่าของกำนัลตามมารยาท...ความจริงคณะทูตของไทย นับจากปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา เปรียบเสมือนขบวนเรือบรรทุกสินค้าจากไทยไปจีน และบรรทุกสินค้าจาก จีนกลับมาไทยมากกว่า²

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนในระบบบรรณาการเพื่อการค้านี้ ได้เริ่มเสื่อมลงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากไทยได้รับผลประโยชน์ทางการค้าจากชาติตะวันตกมากขึ้น ในขณะที่ผลกำไรจากการค้าสำเภากับจีนได้ลดลงตามลำดับ นอกจากนี้จีนยังต้องเผชิญกับปัญหาภายในประเทศและการคุกคามจากประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตก ไทยได้ส่งทูตไปยังจีนเป็นครั้งสุดท้ายในพ.ศ. 2396 หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงยุติการส่งคณะทูต และเครื่องราชบรรณาการไปยังจีน³ เพราะไม่มีพระราชประสงค์จะให้เกิดความเข้าใจผิดในหมู่ประเทศที่ติดต่อกับไทย อีกทั้งประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่ไทยได้รับจากการค้ากับจีนก็ไม่คุ้มกับ

¹ นฤมิตร สอดสุข. (2524). สัมพันธภาพทางการทูตระหว่างไทยกับจีน. หน้า 179.

² สืบแสง พรหมบุญ. (2525). เล่มเดิม. หน้า 168.

³ กรมศิลปากร. (2521). สัมพันธภาพไทย-จีน. หน้า 208.

การลงทุน อาจกล่าวได้ว่า พ.ศ. 2396 เป็นปีสุดท้ายของการส่งบรรณาการเพื่อการค้า นับเป็นการสิ้นสุดความสัมพันธ์รูปแบบเก่าระหว่างไทยและจีน

2. ความสัมพันธ์นับตั้งแต่สนธิสัญญาเบาว์ริงจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(พ.ศ.2394) มหาอำนาจตะวันตกได้เข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อขยายการค้า การเผยแผ่ศาสนา และลัทธิจักรวรรดินิยม ในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศเพื่อนบ้านของไทยได้ถูกชาติตะวันตกเข้ายึดครอง เช่น อังกฤษยึดครอง อินเดีย พม่าและมลายู ส่วนฝรั่งเศสยึดครองญวนและเขมร พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินวิเทโศบายเพื่อรักษาเอกราชและทรงนำประเทศผ่านช่วงวิกฤตมาได้ด้วยพระปรีชาญาณ ทรงยอมรับอิทธิพลของชาติตะวันตกมาปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย เช่น การทำสนธิสัญญาเบาว์ริง การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ใช้เงินตราในระบบแลกเปลี่ยน รับวิทยาการต่างๆ ที่ทันสมัยทั้งทางทหาร การศึกษา การแพทย์และการคมนาคม ฯลฯ

การทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในพ.ศ. 2398 ระหว่างไทยกับอังกฤษทำให้ไทยตกอยู่ในภาวะเสียเปรียบ เช่น ต้องยอมให้อังกฤษตั้งสถานกงสุล เสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้แก่คนอังกฤษ และคนในบังคับของอังกฤษ ยอมยกเลิกค่าธรรมเนียมปากเรือเปลี่ยนเป็นเก็บภาษีสินค้าเข้าร้อยละ 3 อย่างไรก็ตามสนธิสัญญาเบาว์ริงก็มีผลดี ทำให้การค้าขยายตัวมากขึ้น ข้าวกลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญ มีการขยายพื้นที่เพาะปลูก ฯลฯ รัฐบาลไทยจึงหันมาติดต่อกับชาติตะวันตกแทนการค้ากับจีนซึ่งประสบปัญหาภายในประเทศจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านราชวงศ์แมนจู

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าไทยได้ยกเลิก “การส่งบรรณาการเพื่อการค้า” ไปยังจีน อันเป็นผลให้การติดต่อทางการทูตอย่างเป็นทางการระหว่างไทยกับจีนก็ได้ยุติลงไปด้วย แต่การค้าขายและการติดต่อในระดับเอกชนยังคงดำเนินต่อไป ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชาวจีนอพยพมาประกอบอาชีพในประเทศไทยมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเกิดเหตุวิกฤตในประเทศจีนหลายอย่าง ได้แก่ การฟ่ายแพ้สงครามต่ออังกฤษ ฝรั่งเศสและมหาอำนาจตะวันตกอื่นๆ เกิดกบฏของชาวจีนและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ มาตลอด ทั้งยังเกิดภาวะข้าวยากหมากแพงไปทั่ว โดยเฉพาะดินแดนทางตอนใต้ ชาวจีนจึงหาทางอพยพออกไปประกอบอาชีพนอกประเทศ ขณะเดียวกันการคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศไทยกับเมืองท่าของจีนตอนใต้ได้พัฒนาขึ้น มีเรือกลไฟแล่นรับส่งผู้โดยสารเป็นประจำระหว่างเมืองชัวเถา และเมืองท่าอื่นๆ ทางใต้ของจีนกับกรุงเทพฯ ตั้งแต่ พ.ศ. 2429 ทำให้ชาวจีนอพยพมาอยู่เมืองไทยมากขึ้น¹

¹ ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547). จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่. หน้า 106.

รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายให้ความอุปถัมภ์แก่ชาวจีนทั่วไป ชาวจีนเหล่านี้ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยมากขึ้น¹ เช่น ควบคุมเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของประเทศ จัดตั้งสมาคมอาชีพต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งก่อปัญหาทั้งด้านการเมืองการปกครอง สังคมและเศรษฐกิจแก่รัฐบาลไทย รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวจีนได้สร้างปัญหายุ่งยากต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น ความวุ่นวายจากสมาคมลับอั้งยี่ การเข้าเป็นคนในบังคับของต่างชาติ การนัดหยุดงานและธุรกิจการค้า รัฐบาลตระหนักถึงภัยและบทบาทชาวจีน จึงดำเนินนโยบายควบคุมและเพิ่มมาตรการต่างๆ สำหรับแก้ไขปัญหา² เช่น ตราพระราชบัญญัติควบคุมอั้งยี่ ฉบับพ.ศ. 2440 ตราพระราชบัญญัติควบคุมกิจการโรงรับจำนำ ฉบับพ.ศ. 2444 อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะมีมาตรการต่างๆ สำหรับมาใช้บังคับ แต่ชาวจีนก็ยังก่อปัญหาที่ความลำบากใจแก่รัฐบาลสมัยนั้นเป็นอย่างมาก

ในพ.ศ. 2452 รัฐบาลแมนจูของจีนได้ออกกฎหมายสัญชาติฉบับแรกขึ้น เพื่อให้ชาวจีนถือสัญชาติตามสายเลือด โดยไม่คำนึงถึงสถานที่เกิดหรือสัญชาติอื่น³ นโยบายดังกล่าวทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลรวมทั้งในไทย มีความรู้สึกชาตินิยมมากขึ้นและพยายามรักษาเอกลักษณ์ของตนเอง มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาจีนและพิมพ์หนังสือพิมพ์ภาษาจีนขึ้นในไทย ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คนจีนพากันนัดหยุดงาน ระหว่าง 1-3 มิถุนายน พ.ศ. 2453 เพื่อประท้วงการที่รัฐบาลออกกฎหมายเพิ่มค่ารัชชูปการคนต่างด้าว⁴ ซึ่งเก็บเงินค่าช่วยราชการแผ่นดินจากชาวต่างชาติทุกชาติเพิ่มจาก 4 บาทเป็น 6 บาททุกปี และได้ไปสำคัญแทนการสักข้อมือจีน⁵ การนัดหยุดงานของชาวจีนทำให้ความรู้สึกตึงเครียดระหว่างคนไทยและคนจีนทวียิ่งขึ้น เพราะนอกจากชาวจีนจะเรียกร้องให้ยกเลิกการเก็บเงินช่วยราชการแผ่นดินแล้วยังเรียกร้องให้รัฐบาลจีนเข้ามาทำสนธิสัญญาทางไมตรีกับรัฐบาลไทย เพื่อขอจัดตั้งกงสุลจีนในประเทศไทยจะได้มีทูตจีนดูแลชาวจีนในไทย รัฐบาลไทยไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องของรัฐบาลจีนเรื่องการทำสนธิสัญญาทางไมตรี เนื่องจากรัฐบาลไทยได้ให้ความอุปถัมภ์ชาวจีนและให้สิทธิพิเศษต่างๆ แก่ชาวจีนเกือบเทียบเท่าคนไทยตลอดมาอยู่แล้ว เช่น การแต่งงานกับสตรีไทย การประกอบอาชีพต่างๆ การเป็นเจ้าของกิจการต่างๆ รวมทั้งการส่งเสริมการเข้ามาลงทุนของชาวจีนโพ้นทะเล เป็นต้น รัฐบาลไทยต้องการให้ชาวจีนได้ผสมกลมกลืนกับชาวไทย เพื่อให้มีพลเมืองที่มีวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วประเทศเพื่อความสะดวกในการปกครอง

¹ ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 66.

² พลกูร อังกินันท์. (2513). *เล่มเดิม*. หน้า 169.

³ จุลชีพ ชินวรรโณ. (2528). *เล่มเดิม*. หน้า 9.

⁴ *แหล่งเดิม*. หน้า 132.

⁵ พลกูร อังกินันท์. (2513). *เล่มเดิม*. หน้า 144.

ในพ.ศ.2453 ได้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในจีน ระหว่างฝ่ายสนับสนุนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ภายใต้การปกครองของราชวงศ์แมนจูกับฝ่ายสนับสนุนระบบสาธารณรัฐภายใต้การนำของ ดร.ซุนยัตเซน ความขัดแย้งนี้ได้ส่งผลกระทบมายังไทยเพราะต่างฝ่ายต่างหาความสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในหมู่ชาวจีนในไทยเพื่อสนับสนุนฝ่ายที่ตนฝักใฝ่

ในพ.ศ.2454 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในจีน จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ภายใต้รัฐบาลแมนจูมาเป็นการปกครองในระบอบสาธารณรัฐ หยวนซื่อไชพยายามที่จะมีอำนาจปกครองจีนในฐานะประธานาธิบดี จึงถูกชาวจีนต่อต้านอย่างมากและเรียกร้องให้ ดร.ซุนยัตเซนเป็นผู้ปกครองประเทศ ดร.ซุนยัตเซนได้เป็นประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐจีน ได้ประกาศลัทธิชาตินิยมตามหลักการไตรราษฎร์¹ ลัทธินี้ได้แพร่ขยายมาสู่ชาวจีนโพ้นทะเลในดินแดนต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย ผู้แทนคือ นายเซียว ฮวดเส็ง ได้จัดตั้งสาขาของสมาคมปฏิวัติ (ต๋งเปงหวย) เพื่อหาความสนับสนุนทางการเงินจากชาวจีนโพ้นทะเลในไทย ความรู้สึกชาตินิยมที่รุนแรงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับคนจีนในประเทศไทยเกิดภาวะตึงเครียด คนไทยรู้สึกไม่พอใจและต่อต้านการที่คนจีนติดธงก๊กมินตั๋ง หรือติดรูปดร.ซุนยัตเซนผู้นำปฏิวัติของจีน ไว้ตามบ้านเรือนและร้านค้าเพราะไม่ปรารถนาให้คนชาติอื่นมาแสดงว่ามีอิทธิพลเหนือดินแดนไทย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจของไทยส่วนใหญ่อยู่ในมือของชาวจีน อีกทั้งชาวจีนยังเพิ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองซึ่งอาจไม่เป็นผลดีต่อไทยได้ พระองค์จึงพยายามปลูกฝังความรักชาติ ภาคภูมิใจในชาติ และความเป็นไทยในพระราชนิพนธ์ต่างๆ ของพระองค์ เช่น เมืองไทยงตั้นเถิด ยิวแห่งบูรพาทิศ และโคลนติดล้อ เป็นต้น นอกจากนั้นพระองค์ยังได้ดำเนินมาตรการต่างๆ ที่พยายามควบคุมชาวจีนอย่างค่อนข้างเข้มงวดโดยการประกาศใช้กฎหมายต่างๆ² เช่น ตราพระราชบัญญัติแปลงสัญชาติ ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454) พระราชบัญญัติเนรเทศ ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455) ซึ่งให้อำนาจแก่รัฐบาลในการเนรเทศคนต่างด้าวที่เป็นภัยต่อบ้านเมือง และพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2456 เป็นต้น

¹ ณรงค์ พ่วงพิศ. (2514). นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 16.

² กวาดล ทรงประเสริฐ. (2519). นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย พ.ศ. 2475-2500. หน้า 12.

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้น ความตึงเครียดระหว่างคนไทยและชาวจีนได้ลดลง พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้มีการผสมกลมกลืนระหว่างคนไทยและคนจีนตามธรรมชาติมากกว่าการบีบบังคับด้วยกฎหมาย การแต่งงานระหว่างคนไทยและคนจีนจึงมีมากขึ้นซึ่งช่วยลดความตึงเครียดระหว่างกัน อย่างไรก็ตามพระองค์ต้องเผชิญปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับชาวจีนที่มีมาตั้งแต่อดีตและกำลังทวีความยุ่งยากเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการอพยพของชาวจีนเข้าสู่ประเทศไทยซึ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกที ปัญหานี้ทำให้พระองค์ถึงกับปรารภว่า

“...เรื่องจีนเข้าเมืองไทยนี้ ฉันต้องยอมรับว่าฉันอยู่ในจำพวกที่เห็นว่าการปล่อยให้จีนเข้ามาในประเทศไทยโดยไม่มีจำกัดอยู่เรื่อยๆ นี้ จะเป็นเหตุถึงแก่อันตรายแก่อิสราภาพของประเทศสักวันหนึ่ง...ควรริบหาอุบายป้องกันบ้านเรือนของเราให้เป็นของเราตลอดไปเสียบัดนี้”¹

ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2470 และควบคุมการจัดการศึกษาของชาวจีน เพราะโรงเรียนจีนเป็นแหล่งปลูกฝังความนิยมการปกครองระบอบสาธารณรัฐ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากความแตกแยกทางการเมืองภายในประเทศจีนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสาธารณรัฐจีน เกิดกลุ่มพลังต่างๆ ทั้งกลุ่มเผด็จการทหาร(ขุนศึก) กลุ่มนิยมประชาธิปไตย(ก๊กมินตั๋ง) และกลุ่มนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์

เมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในพ.ศ. 2475 ปัญหาของชาวจีนโพ้นทะเลในไทยก็ยิ่งมีมากขึ้น ชาวจีนเหล่านี้ยังแตกเป็นก๊กเป็นเหล่ามีทั้งที่ฝักใฝ่ในลัทธิประชาธิปไตยและลัทธิคอมมิวนิสต์ รัฐบาลคณะราษฎรจึงตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2476 และพยายามแก้ปัญหาชาวจีนด้วยวิธีต่างๆ² เช่น ตราพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2480 พระราชบัญญัติเรือสยาม พ.ศ. 2481 เป็นต้น จนชาวจีนรู้สึกขัดแย้งและได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก รัฐบาลสาธารณรัฐจีนที่นานกิงได้พยายามติดต่อเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย ได้มีการเจรจากันหลายครั้งแต่ไม่อาจตกลงกันได้ เพราะรัฐบาลไทยเกรงว่ารัฐบาลจีนอาจแทรกแซงกิจการภายในของไทยโดยอาศัยชาวจีนในไทยซึ่งมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจอยู่ค่อนข้างมาก ในขณะนั้น ดังนั้นไทยกับสาธารณรัฐจีนจึงมิได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน จนกระทั่งจีนถูกญี่ปุ่นรุกรานใน พ.ศ. 2480 และสถานการณ์ได้ลุกลามขยายออกไปเป็นสงครามโลกครั้งที่ 2

¹ หอจดหมายเหตุ . เอกสารรัชกาลที่ 7 แฟ้ม 43 หมายเลข 9/43 . พระราชหัตถเลขาบรรณแผ่นปะหน้านำส่งหนังสือรายงานข้อราชการของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ที่ 487/12996 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2470 .

² ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). เล่มเดิม. หน้า 19.

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามตกอยู่ในภาวะจำยอมต้องดำเนินนโยบายผูกพันกับญี่ปุ่น ประกอบกับญี่ปุ่นได้เคยให้ความช่วยเหลือไทยในการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนบางส่วนคืนจากฝรั่งเศส การที่รัฐบาลไทยยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในดินแดนไทย ทำให้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบระหว่างชาวจีนในไทยกับทหารญี่ปุ่น ชาวจีนเริ่มกระทำการที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลไทย เช่น ตั้งสมาคมลับเพื่อร่วมมือกันปิดตลาดสินค้าญี่ปุ่นในไทย การรุมทำร้ายชาวญี่ปุ่นและชาวจีนที่ไม่ให้ความร่วมมือกับสมาคมลับ รัฐบาลไทยได้ทำการปราบปรามจับกุมและเนรเทศชาวจีนที่ต่อต้านญี่ปุ่น สั่งปิดหนังสือพิมพ์จีนและโรงเรียนจีน และมีมาตรการอย่างเข้มงวดต่อชาวจีน¹ เช่น ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพรักษาสำหรับคนไทย พ.ศ. 2485 ออกพระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนต่างด้าว พ.ศ. 2486 ฯลฯ

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2488 จีนเป็นฝ่ายชนะสงครามในขณะที่ไทยพยายามหลีกเลี่ยงภาวะแพ้สงคราม รัฐบาลไทยต้องเผชิญปัญหาที่ชาวจีนพยายามเรียกร้องสิทธิพิเศษต่างๆ ตลอดจนก่อการจลาจลวุ่นวายเป็นอย่างมาก² เช่น การจลาจลที่ถนนเยาวราช การรุมทำร้ายคนไทยในย่านชาวจีน เป็นต้น ขณะเดียวกันรัฐบาลจีนตั้งคณะกรรมการกิจการจีนโพ้นทะเลให้เงินอุดหนุนแก่โรงเรียนสอนภาษาจีนในประเทศที่มีชาวจีนโพ้นทะเลอาศัยอยู่รวมทั้งในประเทศไทย เพื่อเพาะบ่มความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ชาวจีนเหล่านั้น เป็นผลให้รัฐบาลไทยเกิดความหวาดระแวงยิ่งขึ้น รัฐบาลจีนได้เรียกร้องให้ไทยยอมสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ต่อมาประเทศไทยและสาธารณรัฐจีนจึงได้มีการเจรจาเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้เพราะไทยต้องการสมัครเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ถ้าไม่ยอมมีความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับจีน อาจเป็นผลให้สาธารณรัฐจีนซึ่งเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงใช้สิทธิยับยั้งการเข้าเป็นสมาชิกของไทยได้

รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ลงนามในสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐจีน (Treaty of Amity between The Kingdom of The Republic of China) ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2489 หลังจากที่ประเทศทั้งสองได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันต่อกันแล้ว สาธารณรัฐจีนได้แต่งตั้งให้ นายหลี่ เทียะเจิง เป็นเอกอัครราชทูตคนแรกประจำประเทศไทย และรัฐบาลไทยได้แต่งตั้งนายสงวน ตุลารักษ์ เป็นเอกอัครราชทูตไทยคนแรกประจำสาธารณรัฐจีน³

¹ ภาวดี ทรงประเสริฐ. (2519). *เล่มเดิม*. หน้า 99.

² *แหล่งเดิม*. หน้า 127.

³ จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). *เล่มเดิม*. หน้า 11.

ในเดือนกันยายน พ.ศ.2489 ไทยได้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 ตามข้อเรียกร้องของสหภาพโซเวียตเพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่สหภาพโซเวียตจะไม่คัดค้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติของไทย การยกเลิกพระราชบัญญัตินี้ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จีนกลายเป็นพรรคที่ถูกต้องตามกฎหมายเป็นครั้งแรกในประเทศไทย พรรคคอมมิวนิสต์จึงสามารถดำเนินการเคลื่อนไหว โฆษณาชวนเชื่อและเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยได้¹ ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยประสบปัญหาทั้งด้านการเมืองภายใน เศรษฐกิจและสังคม เช่น การเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง สภาพเศรษฐกิจตกต่ำมาก ความขัดแย้งของผู้นำกลุ่มคณะราษฎรในรัฐบาล และกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทำให้กลุ่มนายทหารนอกราชการภายใต้การนำของพลโท ผิน ชุณหะวัณ ก่อการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลพล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

คณะรัฐประหาร ชุณหะวัณได้เชิญนายควง อภัยวงศ์ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพราะต้องการให้พันธมิตรในยุโรปรับรองรัฐบาลไทย² ต่อมารัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ถูกบีบบังคับให้ลาออกจากตำแหน่งโดยคณะรัฐประหารชุดเดิมในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2491 และให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2491 – 2500)

¹ สุธาพร หาญไพบูลย์. (2529). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2518-2528. หน้า 29.

² มนูญ มาเคสิระ.(2529).การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ. 2491-2500. หน้า 25.

บทที่ 2

บทบาทคณะทูตลับในการประสานความสัมพันธ์ไทย – จีน ตั้งแต่ พ.ศ. 2491-2517

สภาพการเมืองโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ตกอยู่ในภาวะสงครามเย็น(The Cold War) อันเกิดจากความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมือง ระหว่างสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายเสรีประชาธิปไตยและสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายคอมมิวนิสต์ สภาพสงครามเย็นเริ่มจากการที่สหภาพโซเวียตเข้าแทรกแซงและมีอิทธิพลเหนือรัฐบาลประเทศต่างๆในยุโรปตะวันออก สหรัฐอเมริกาจึงตอบโต้ด้วยการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ แก่พันธมิตรในยุโรปตะวันตกตามแผนการมาร์แชล สถานการณ์ยิ่งทวีความตึงเครียดในกรณีวิกฤตการณ์เบอร์ลิน ต่อมาฝ่ายโลกเสรีได้จัดตั้งระบบความมั่นคงร่วมกันตามสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ(NATO) ในพ.ศ. 2492 เพื่อต่อต้านการขยายอิทธิพลของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ส่วนสหภาพโซเวียตมีความหวาดระแวงสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรยุโรปตะวันตก จึงดำเนินการจัดตั้งสภาความร่วมมือและช่วยเหลือทางเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน(COMECON) และจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาวอร์ซอร์เป็นกลุ่มพันธมิตรทางทหารในยุโรปตะวันออก

สภาวะความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจตึงเครียดมากขึ้นนับแต่พ.ศ.2492 และขยายจากยุโรปไปยังภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปเอเชีย สืบเนื่องจากการที่พรรคจีนคอมมิวนิสต์ประสพชัยชนะเหนือพรรคก๊กมินตั๋งในสงครามกลางเมืองในจีน จนสามารถสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน (People 's Democratic Republic of China) ในพ.ศ. 2492 โดยได้รับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต ส่วนสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือฝ่ายก๊กมินตั๋งของเจียงไคเช็คจัดตั้งสาธารณรัฐจีน (Republic of China) ที่เกาะไต้หวัน สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงมีนโยบายต่างประเทศที่พึ่งพิงสหภาพโซเวียต เพราะหวังจะอาศัยความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางยุทธศาสตร์จากสหภาพโซเวียต ทำให้สหรัฐอเมริกาไม่รับรองประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และดำเนินการคุกคามประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งด้านการทหารการเมืองและปิดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ¹ เพื่อต่อต้านนโยบายโดดเดี่ยวและปิดล้อมของสหรัฐอเมริกา จีนจึงปรับนโยบายต่างประเทศที่มีต่อประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายในเอเชียและแอฟริกา โดยการพยายามสร้างความสัมพันธ์และเข้าร่วมการ

¹ เขียน ชีระวิทย์. (2519). "นโยบายและกลยุทธ์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อไทย". จีนกับสังคมโลก. หน้า 180.

ประชุมกับกลุ่มประเทศเหล่านี้ การพัฒนามิตรสัมพันธ์ฉันเพื่อนบ้านกับประเทศไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งในแนวนโยบายดังกล่าว¹

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ชาวจีนในไทยซึ่งมีบทบาททางเศรษฐกิจอยู่แล้ว ยังพยายามเรียกร้องสิทธิต่างๆ ในฐานะประเทศผู้ชนะสงคราม ทำให้เกิดความยุ่งยากกับประเทศไทยมากขึ้น ต่อมาเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะเข้าปกครองประเทศจีน รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ยิ่งทวีความหวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์ ประกอบกับรัฐบาลไทยในขณะนั้นมีนโยบายต่างประเทศที่ผูกพันกับสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้น² รัฐบาลจึงดำเนินนโยบายต่อต้านและเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน สหรัฐอเมริกาให้เงินช่วยเหลือรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม จำนวนมหาศาล³ เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และสร้างฐานอำนาจให้เข้มแข็ง ทำให้ความสัมพันธ์ไทย-จีนในระยะแรกเพิ่มความตึงเครียดมากขึ้น ต่อมาช่วง พ.ศ. 2498-2500 ไทยเห็นความจำเป็นในการติดต่อกับจีน จึงได้ดำเนินการประสานความสัมพันธ์กับจีนขึ้นใหม่ ทำให้ความขัดแย้งไทย-จีนลดความตึงเครียดลง มีการติดต่อในระดับประชาชนมากขึ้น รัฐบาลไทยยกเลิกข้อจำกัดหรือข้อห้ามการติดต่อด้านค้าขายกับจีน อนุญาตให้มีการค้ากับจีนได้ ลดการปฏิบัติการที่เข้มงวดต่อชาวจีน ขณะเดียวกันจีนต้องการอยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียอย่างสันติต่อต้านนโยบายโดดเดี่ยวจีน และปิดล้อมจีนของสหรัฐอเมริกา ตลอดจนต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมของสหรัฐอเมริกาในเอเชีย

การดำเนินงานประสานความสัมพันธ์ไทย-จีน อย่างไม่เป็นทางการโดยคณะทูตลับ ทำให้ไทย-จีนมีความเข้าใจกัน ไทยเข้าใจนโยบายจีน และท่าทีของจีนที่มีต่อไทยและพร้อมที่จะเปิดความสัมพันธ์ต่อกันและรัฐบาลไทยได้รับประโยชน์ทั้งทางการค้าและการเมือง จากนโยบายนี้เป็นผลให้คนไทยไปเยือนจีนตลอดระยะเวลา พ.ศ. 2498-2501 ทั้งอย่างเปิดเผยและลับๆ เป็นจำนวนมากและนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในเวลาต่อมา

การดำเนินงานของคณะทูตลับกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยกับจีน ระหว่าง พ.ศ. 2498 – 2518 อาจแบ่งได้เป็น 2 ช่วงดังนี้

1. นโยบายความสัมพันธ์ไทย – จีน สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2491 – 2500)

พรรคคอมมิวนิสต์จีนภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตงได้รับชัยชนะในสงครามกลางเมืองและสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นในวันที่ 1 ตุลาคม 2492 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้นโยบายรอดูสถานการณ์ (wait and see) คือ ยังไม่รับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน จนกว่าองค์การ

¹ วศิน เรื่องประทีปแสง. (2534). นโยบายของจีนต่อประเทศไทย พ.ศ. 2521-2531. หน้า 17.

² ประสาร มฤคพิทักษ์. (2541). อานันท์ ปันยารชุน:ชีวิต ความคิดและการงาน. หน้า 35.

³ หอจดหมายเหตุ . สร. 0201.1/2 “เบ็ดเสร็จ เรื่อง อเมริกาช่วยเหลือแก่ไทย (4 มกราคม 2492-15 สิงหาคม 2504)” .

สหประชาชาติจะให้การรับรอง รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายที่เข้มงวดกับชาวจีนในประเทศ เนื่องจาก รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ได้จัดตั้ง“สำนักงานชาวจีนโพ้นทะเล” ที่กรุงปักกิ่งเพราะเห็นว่าเป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลจีนที่จะปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของชาวจีนที่อยู่ในต่างประเทศ รัฐบาลจีนยังได้ชักชวนให้ชาวจีนโพ้นทะเลกลับบ้านเกิดเมืองนอนเพื่อรับใช้ประเทศชาติ และใช้นโยบายเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลเป็นข้อต่อรองกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือ จีนจะทำข้อตกลงแบบทวิภาคีในปัญหาชาวจีนโพ้นทะเลกับประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนเท่านั้น นโยบายของจีนเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลนี้ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีนโยบายกำจัดอิทธิพลของชาวจีนและหวาดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่แล้วเกรงว่า จีนจะเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์โดยผ่านชาวจีนในประเทศไทย

รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามมีนโยบายต่างประเทศที่ผูกพันกับองค์การสหประชาชาติ เป็นมิตรกับนานาประเทศในโลกเสรีโดยเฉพาะกับสหรัฐอเมริกา มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐจีนและไม่รับรองจีนคอมมิวนิสต์

เมื่อเกิดสงครามเกาหลีในพ.ศ.2493 จีนได้ส่งทหารไปช่วยเหลือเกาหลีเหนือ และในพ.ศ. 2494 จีนยังส่งทหารไปยึดครองทิเบต การกระทำของจีนทำให้ไทยมองว่าจีนมีนโยบายแผ่ขยายดินแดน รัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศผูกพันกับสหรัฐอเมริกา และร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาโดยส่งทหารไปร่วมรบในสงครามเกาหลีตามมติของสหประชาชาติ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลหวังจะพึ่งพิงให้สหรัฐอเมริกาเป็นหลักประกันความมั่นคง และคุ้มครองไทยจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์ซึ่งตรงกับความต้องการของสหรัฐอเมริกาที่จะให้ไทยเป็นแนวร่วมต่อต้านการขยายตัวของจีนคอมมิวนิสต์ในเอเชีย รัฐบาลทั้งสองประเทศได้บรรลุข้อตกลงช่วยเหลือร่วมกันที่ทำขึ้นในพ.ศ. 2493 สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือทางทหาร¹ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี โดยจัดส่งที่ปรึกษาและเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาในไทย ส่วนไทยก็แสดงบทบาทต่อต้านจีนอย่างชัดเจน เช่น สนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการคัดค้านข้อเสนอของเยาหวาล เนห์รู นายกรัฐมนตรีอินเดียที่เสนอให้จีนคอมมิวนิสต์มีที่นั่งในคณะมนตรีความมั่นคงแทนได้หวัน เป็นต้น

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินนโยบายผูกพันกับสหรัฐอเมริกามากขึ้นเนื่องจากหวาดเกรงว่าลัทธิคอมมิวนิสต์จะแพร่ขยายเข้ามาในประเทศไทยประกอบกับเกิดปัญหาการเมืองภายในประเทศ ที่มีการแข่งขันอำนาจกันระหว่าง พล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รองผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งมีฐานอำนาจทางทหาร กับพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงครามให้ความสนับสนุน จอมพลป.พิบูลสงครามจึงใช้การคุกคามของคอมมิวนิสต์เป็นข้ออ้างในการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา นำมาสร้างกองทัพตำรวจร่วมกับ พล.ต.ท. เผ่า ศรียานนท์ เพื่อคานอำนาจของพล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์² จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ดำเนินนโยบายต่อต้านชาวจีน

¹ สุดาพร หาญไพบูลย์. (2529). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ.2518-2528. หน้า 31.

² นฤมิตร สอดสุข. (2524). สัมพันธภาพทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน. หน้า 43.

ควบคุมนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ เนื่องจากเกรงว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนจะส่งพลพรรคเข้ามา ปลุกปั่นยุยงคนไทยและขบวนการต่างๆ ในภาคอีสานให้ก่อความวุ่นวาย รัฐบาลได้นำพระราชบัญญัติ ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้ยกเลิกไปเมื่อพ.ศ. 2489 มาประกาศใช้ใหม่ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฉบับ พ.ศ. 2495 พร้อมกับใช้มาตรการ ควบคุมชาวจีนอย่างเข้มงวด¹ เช่น สอดส่องดูแลพฤติกรรมของชาวจีน ควบคุมและปิดหนังสือพิมพ์ จีน ตรวจค้นโรงเรียนจีน สมาคมจีน กวาดล้างผู้ต้องสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ควบคุมการส่งเงิน กลับประเทศจีน ฯลฯ เพื่อเป็นการลดความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนในประเทศไทยกับชาวจีนบน แผ่นดินใหญ่

ต่อมารัฐบาลจีนประกาศก่อตั้ง “เขตปกครองตนเองของไทย” ในพื้นที่ตอนใต้ของมณฑล ยูนนานในพ.ศ. 2496 ซึ่งเป็นลักษณะการบริหารและการจัดหน่วยการปกครองพิเศษในบริเวณชน กลุ่มน้อยชาวไทย รัฐบาลไทยยิ่งเข้าใจว่าจีนมีความตั้งใจรุกรานและคุกคามประเทศไทย เพราะ เท่ากับเป็นการขยายจักรวรรดิของชนเผ่าไทย ซึ่งอาจรวมประเทศไทยเอาไว้ด้วยกัน จอมพล ป. พิบูลสงครามเกรงว่ารัฐบาลจีนจะสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งลี้ภัยการเมืองไปอยู่ในจีนและจีนให้ การต้อนรับดูแลเป็นอย่างดีให้กลับมามีอิทธิพลทางการเมืองในไทย เนื่องจากยังมีกลุ่มที่สนับสนุน นายปรีดีอยู่อีกมาก เช่น กลุ่มทหารเรือ นักวิชาการ การผูกพันกับสหรัฐอเมริกา ยิ่งแน่นแฟ้นขึ้น เมื่อไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้² (ส.ป.อ.) ในวันที่ 8 กันยายน 2497 องค์การนี้ก่อตั้งเพื่อต่อต้านและเป็นแนวป้องกันการขยายตัวของลัทธิ คอมมิวนิสต์ กรุงเทพฯ เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ขององค์การนี้ การที่ไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การ ส.ป.อ. ทำให้สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ไทยมากขึ้น

ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ทำให้จีนเห็นว่าไทยเป็นฐานของสหรัฐอเมริกาใน การขยายอิทธิพลในเอเชียและปิดล้อมจีน จีนตอบโต้โดยการเสนอให้เอเชียเป็นเขตเป็นกลางเพื่อ ขจัดการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกา แต่ไทยคัดค้านซึ่งมีผลทำให้จีนมีท่าทีแข็งกร้าวต่อไทย เช่น ประณามรัฐบาลไทยที่ส่งทหารไปรบในเกาหลี ประณามจอมพล ป. พิบูลสงครามว่าเป็นเครื่องมือของ สหรัฐอเมริกา และตั้งสมญานามให้ว่า “เป็นฟรังโกแห่งตะวันออก” “ขาดกร” และ “สมุนรับใช้สหรัฐ”³ ขณะเดียวกันจีนก็พยายามชี้ให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาคือมหาอำนาจผู้รุกราน แทรกแซงกิจการภายใน ของไทย นอกจากนี้ยังได้แนะนำให้ไทยเปลี่ยนมาใช้นโยบายเป็นกลาง พร้อมทั้งขู่ว่าถ้าหากไทย ไม่เปลี่ยนนโยบาย สหรัฐอเมริกาจะนำประเทศไทยไปสู่ความหายนะ ส่วนจีนนั้นยังเห็นคุณค่าและ มิตรภาพอันดีระหว่างไทย – จีน และยังหวังที่จะปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่างกันให้ดียิ่งขึ้น

¹ ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). นโยบายของรัฐบาลต่อชาวจีนในประเทศไทย พ.ศ. 2475-2500. หน้า 162.

² โอวาท สุทธิวาทนฤพุฒิ. (2533). “การเข้าเป็นภาคีของประเทศไทยในสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกัน แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”. นโยบายต่างประเทศไทยบนทางแพร่ง. หน้า 95.

³ สุดาพร หาญไพบูลย์. (2529). เล่มเดิม. หน้า 32.

ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างรัฐบาลไทยและจีนได้ลดความตึงเครียดลงในระหว่างพ.ศ.2498-2500 เนื่องจากจอมพล ป.พิบูลสงครามแสดงท่าทีที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศมาเป็นมิตรกับฝ่ายคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีน จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนนโยบายมาจากการที่พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของไทยพร้อมทั้งคณะ เข้าร่วมประชุมกลุ่มเอเชีย-แอฟริกา ที่นครบันดุง(The Spirit of Bandung)ประเทศอินโดนีเซีย¹ ระหว่างวันที่ 18 - 24 เมษายน พ.ศ. 2498 การประชุมที่นครบันดุงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของไทยมาก เพราะการประชุมครั้งนี้ นายโจว เอ็นไหล นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าร่วมประชุมด้วย และมีโอกาสพบปะเจรจากับรัฐมนตรีต่างประเทศของไทย ทั้งๆ ที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตมาก่อน ซึ่ง นายโจว เอ็น ไหลได้ตอบปัญหาข้อข้องใจของฝ่ายไทยที่มีความเชื่อว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนกำลังดำเนินนโยบายบ่อนทำลายประเทศไทย ด้วยการให้อาวุธและฝึกคนในเขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน พร้อมทั้งสนับสนุนให้นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งลี้ภัยการเมืองในจีนเป็นผู้ดำเนินการ โดยชี้แจงว่า การตั้งอาณาเขตปกครองตนเองของรัฐไทยอิสระที่แคว้นสิบสองปันนา เป็นนโยบายการปกครองภายในที่จะให้อิสระแก่ชนกลุ่มน้อยของชาติต่างๆในสาธารณรัฐประชาชนจีน ไม่ได้เป็นนโยบายที่ต้องการเผยแพร่ขยายอำนาจมายังประเทศเพื่อนบ้าน และเพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนยินดีต้อนรับคณะผู้แทนจากไทยไปเยือนจีนและไปเยี่ยมชมแคว้นสิบสองปันนาว่ามีการเคลื่อนไหวหรือกระทำการใดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อไทย ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ ได้รับอนุญาตให้อยู่ในจีนในฐานะผู้ลี้ภัยการเมืองเท่านั้นไม่มีการกระทำการใดๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อไทยเลย² นายโจว เอ็น ไหลยังได้แถลงนโยบายต่างประเทศของจีนว่าได้ยึดหลักปรัชญาศีลแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ³ (Peaceful Co - Existence) เป็นพื้นฐานในการสถาปนาความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศในเอเชียและแอฟริกา ประชาชนจีนไม่ต้องการทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาและเต็มใจที่จะยุติการพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติวิธี พร้อมทั้งยินดีที่จะเจรจาผ่อนคลายปัญหาความตึงเครียดในตะวันออกไกลและได้หันกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาด้วย⁴

¹ มนูญ มาคะสิระ. (2529). การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2491-2500. หน้า 136.

² พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. "การประชุมบันดุง" ใน รัฐสารักษ์ 54 : 15 มกราคม 2516.

³ หลักการสำคัญของหลักปรัชญาศีล คือ การเคารพในอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน การไม่รุกรานซึ่งกันและกัน การไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน ความเท่าเทียมกันและการให้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

⁴ วรณไว พัทโนทัย. (2519). โจวเอินไหลผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน. หน้า 2.

1.1 มูลเหตุการส่งคณะทูตกลับไปเจรจากับจีนในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

การพบปะเจรจาระหว่างนายกรัฐมนตรีโจว เอ็นไหล กับกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ในการประชุมกันดังกล่าวเกิดผลที่สำคัญต่อรัฐบาลไทยและประชาชนชาวไทย รัฐบาลไทยได้เข้าใจนโยบายทางการเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อประเทศไทยดีขึ้นและมีความคิดที่จะสานความสัมพันธ์อันดีกับจีนแต่ขณะนั้นไทยยังถูกแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกาที่มีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง และการที่รัฐบาลไทยรับผลประโยชน์จากสหรัฐอเมริกาทำให้ไม่สามารถทำการติดต่อกันโดยตรงได้ รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบายสองหน้า¹ คือผูกพันกับสหรัฐอเมริกาอย่างเปิดเผยและติดต่อกับจีนอย่างลับๆ ความคิดของจอมพล ป.พิบูลสงครามในเรื่องนี้จึงจำเป็นต้องดำเนินการเป็นงานลับ โดยคณะผู้เจรจาซึ่งไม่ถือว่าเป็นตัวแทนรัฐบาลไทยโดยตรง

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เปลี่ยนนโยบายมามีความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีนนี้ สามารถพิจารณาถึงเหตุผลที่สำคัญได้ดังนี้

ประการแรก ปัญหาทางเศรษฐกิจในประเทศ รัฐบาลต้องประสบกับปัญหาเศรษฐกิจภายหลังการสงบศึกในเกาหลี ทั้งนี้เนื่องจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นลูกค้ารายใหญ่ในการซื้อข้าว ยาง และดีบุกจากไทยไว้เป็นยุทธปัจจัยในการทำสงคราม ได้ลดความต้องการสินค้าเหล่านี้ลง ทำให้รายได้ของไทยลดลงในขณะที่รายจ่ายเพิ่มขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในประเทศ การจ่ายกองทุนสมทบตามเงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ปัญหาเศรษฐกิจดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงครามต้องการมีความสัมพันธ์กับจีนด้วยเหตุผลเพื่อเป็นช่องทางลดค่าใช้จ่ายในการป้องกันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์และเพื่อขยายตลาดการค้า หัวหน้าคณะทูตลับที่จอมพล ป. พิบูลสงครามส่งไปจีนคือ นายอารี ภิรมย์ ได้ยอมรับว่า จุดมุ่งหมายประการหนึ่งที่ได้รับมอบหมายคือ ให้ศึกษาท่าทีของจีนที่มีต่อไทยและให้หาโอกาสเจรจาทางด้านการค้าเพื่อแก้ไขปัญหาที่ข้าวและใบยาสูบของไทยที่ขายไม่ออก²

ประการที่สอง การเปลี่ยนนโยบายการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระยะแรก การดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง และให้การสนับสนุนฝ่ายโลกเสรีอย่างเต็มที่ของรัฐบาล ได้รับการคัดค้านอย่างมากจากประชาชนและนักการเมืองฝ่ายค้าน กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้เสนอให้รัฐบาลค้าขายและเชื่อมไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้นเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามมีแนวคิดที่จะให้ประชาธิปไตยแก่ประชาชนผ่านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้เดินทางไปเยี่ยมเยือนประเทศตะวันตกที่มีความก้าวหน้าในเรื่องประชาธิปไตยในพ.ศ.2498³ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมีความคิดอยากจะให้

¹ นฤมิตร สอดสุข. (2524). เล่มเดิม. หน้า 46.

² อารี ภิรมย์. (2524). เบื้องหลังการสถาปนาสัมพันธภาพยุคใหม่ไทย-จีน. หน้า 158.

³ หอจดหมายเหตุ . (3) สร.0201.1/16-17 จอมพล ป.พิบูลสงครามไปเยือนสหรัฐอเมริกา

ประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองที่เจริญก้าวหน้าเช่นเดียวกับประเทศเหล่านั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามได้จัดตั้งพรรคการเมืองเสริมพรรคเดียวพร้อมทั้งได้ลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย เพื่อพยายามคงเสถียรภาพทางการเมืองของตน การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศดังกล่าว จึงเป็นการกระทำเพื่อลดเสียงต่อต้านจากฝ่ายค้านอันจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้พรรคของตนได้รับมีชัยชนะในการเลือกตั้งซึ่งจะจัดให้มีขึ้นในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2500

ประการที่สาม สถานภาพทางการเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีน การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน นอกเหนือจากประเทศฝ่ายคอมมิวนิสต์แล้ว ยังมีประเทศนอกกลุ่มที่ได้ให้การรับรองด้วยอีกหลายประเทศ เช่น พม่า รับรองเมื่อ พ.ศ. 2492 อังกฤษและอินเดียรับรองในพ.ศ. 2493 เป็นต้น ส่วนทางด้านการค้านั้นจนถึงพ.ศ. 2496 จีนได้ตกลงทำการค้ากับประเทศต่างๆ ถึง 19 ประเทศ คือ โซเวียต ฮังการี โปแลนด์ เยอรมันตะวันออก โรมาเนีย เชกโกสโลวะเกีย บัลแกเรีย มองโกเลีย ปากีสถาน ศรีลังกา เป็นต้น แม้แต่สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำโลกเสรีในระยะพ.ศ. 2498 ก็มีความสนใจอยากจะเจรจการค้ากับจีน เช่นกัน¹ สถานภาพของสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งมีประเทศต่างๆ ให้การยอมรับมากขึ้นเป็นผลให้ทัศนคติของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่มีต่อจีนเปลี่ยนไป โดยมีแนวความคิดใหม่ว่าการไม่ยอมรับสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นประเทศที่มีพลเมืองมากของโลกนั้น เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง² เพราะการที่จีนเป็นประเทศที่มีพลเมืองมาก ย่อมทำให้จีนเป็นทั้งตลาดการค้าขนาดใหญ่ และมีกำลังแสนยานุภาพมหาศาล นอกจากนี้ยังมีชาวจีนโพ้นทะเลที่คงผูกพันกับสาธารณรัฐประชาชนจีนกระจายอยู่ทั่วโลก

1.2. บทบาทและการดำเนินงานของคณะทูตลับระหว่าง พ.ศ. 2498 – 2501

รัฐบาลและจอมพลป.พิบูลสงครามได้เปลี่ยนท่าทีเป็นมิตรต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนและดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบสองหน้า นำไปสู่การส่งคณะบุคคลไปดำเนินการศึกษาลู่ทางติดต่อกับจีนและท่าทีของจีนที่มีต่อไทยอย่างไม่เป็นทางการ ขณะเดียวกันก็มีกลุ่มบุคคลเอกชนต่างๆ ดำเนินงานประสานไมตรีกับฝ่ายจีนโดยไม่เปิดเผยเช่นเดียวกัน ดังนั้นการดำเนินการของบุคคลทั้งจากภาครัฐและเอกชนดังกล่าวจึงเป็นการกระทำที่อาจเรียกได้ว่า “คณะทูตลับ” เนื่องจากในขณะนั้นรัฐบาลของทั้งสองประเทศยังมิได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันจึงไม่สามารถจัดตั้งคณะทูตอย่างเป็นทางการได้ คณะทูตลับในการประสานความสัมพันธ์กับจีนมี 2 ลักษณะ คือ

¹ มนูญ มาคะสิระ. (2529). เล่มเดิม. หน้า 141.

² กรุณา กุศลาลัย. (2545). คณะทูตใต้ดินสู่ปักกิ่ง. หน้า 468.

1.2.1. ทูลลับของฝ่ายรัฐบาล

การดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการของรัฐบาลโดยจัดคณะบุคคลเป็นตัวแทนของรัฐบาลทำงานประสานความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในครั้งแรกนั้นมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ ต้องการศึกษาคำทักท้วงของจีนที่มีต่อไทย เพื่อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจการค้า รวมทั้งด้านสังคมและการเมือง

การที่รัฐบาลไทยเห็นความสำคัญที่จะหาช่องทางติดต่อกับจีน แต่เนื่องจากรัฐบาลขณะนั้นยังไม่สามารถดำเนินการโดยตรงได้ ทำให้ผู้นำคณะรัฐประหารคือ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้และยังมีความสนิทสนมกับบรรดาพ่อค้า นักธุรกิจไทยเชื้อสายจีน จึงเริ่มดำเนินการสานความสัมพันธ์ไทย-จีนอย่างไม่เป็นทางการแทนรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม และพ่อค้าไทยเชื้อสายจีน เพื่อให้มีการติดต่อกับชาวระหว่างกันขึ้น แต่รัฐบาลจีนไม่ยอมรับเพราะเกรงว่าจอมพล ป.พิบูลสงครามจะเข้าใจผิดว่าจีนให้การสนับสนุนจอมพล ผิน ชุณหะวัณ มากกว่ารัฐบาลตามกฎหมายของจอมพล ป.

หลังการประชุมที่บันดุง รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเปลี่ยนท่าทีเป็นมิตรกับจีนและเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า รัฐบาลได้ตัดสินใจดำเนินการประสานความสัมพันธ์กับจีนรวมทั้งศึกษาคำทักท้วงของจีนที่มีต่อไทยเป็นงานลับโดยส่งคณะบุคคลเป็นตัวแทนของรัฐบาลอย่างไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ได้ดำเนินการร่วมกับกลุ่มของจอมพลผิน ชุณหะวัณ ดังนั้นเมื่อแนวความคิดทั้งสองกลุ่มตรงกันจึงได้ร่วมมือกันจัดส่งคณะทำงานชุดต่างๆ ไปเริ่มประสานความสัมพันธ์กับจีนอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่

1.2.1.1. นายอารี ภิรมย์และคณะ

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2498 จอมพล ป. พิบูลสงครามส่งคณะทูตลับ¹ เดินทางไปเชื่อมสัมพันธไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 4 คน คือ นายอารี ภิรมย์ เจ้าหน้าที่ตรวจและแปลข่าวหนังสือพิมพ์จีน ทำงานในกรมโฆษณาการ รู้ภาษาจีนดีและมีมิตรสหายในจีนมากเป็นหัวหน้าคณะ กับนายกรุณา กุศลาสัย ทำงานในสถานทูตอินเดียประจำประเทศไทย ทั้งสองเป็นเพื่อนสนิทของนายสังข์ พัธโนทัยที่ปรึกษาคนสนิทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นตัวแทนฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนายอัมพร สุวรรณบล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ดกับนายสอึง มารังกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นตัวแทนฝ่ายจอมพลผิน ชุณหะวัณ ซึ่งภารกิจสำคัญของคณะทูตลับคือการนัดหมายให้ฝ่ายจีนมอบอำนาจแก่เอกอัครราชทูตจีนประจำพม่าในการเจรจากับตัวแทนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งจะไปเยือนประเทศพม่าระหว่างวันที่ 14 - 19 ธันวาคม พ.ศ. 2498 เกี่ยวกับหลักการที่จะติดต่อสัมพันธไมตรีต่อกันในอนาคต

¹ อารี ภิรมย์. (2524). เล่มเดิม. หน้า 10.

เหมาเจ๋อตุง ประธานพรรคคอมมิวนิสต์ นายโจว เอ็นไหล นายกรัฐมนตรี และผู้นำคนสำคัญของจีน ได้ให้เกียรติแก่คณะทูตลับโดยอนุญาตให้เข้าพบ ณ ทำเนียบจงหนานไห่ และสนทนาในเรื่องต่างๆ เหมาเจ๋อตุง กล่าวว่า

“จีนไม่เคยมีฐานทัพนอกดินแดนของตนและจีนไม่เคยส่งที่ปรึกษาทางทหารไปไว้ในประเทศอื่นเลย...ในการค้ากันนั้นจีนไม่เคยคิดจะเอาเปรียบประเทศอื่น ในอดีตจีนได้รับความชื่นชมจากประเทศอื่นมามาก ประเทศอื่นเอาเปรียบและรุกรานจีน เพราะฉะนั้น จีนจึงไม่ต้องการทำเช่นนั้นกับประเทศใด กับแนะนำให้ไทยพึ่งตนเอง ในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนก็พร้อมที่จะแลกเปลี่ยนการค้าและวัฒนธรรมกับไทยและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนา...ในฐานะเป็นประเทศเล็กไทยควรจะวางตัวเป็นกลาง การกระทำเช่นนั้นจะเป็นประโยชน์กับไทย ไทยควรวางตัวเป็นกลางและพยายามสร้างศัตรูให้น้อยที่สุด”¹

ผลการดำเนินงาน ภารกิจของคณะทูตลับชุดแรกประสบความสำเร็จอย่างดีโดยในระหว่างที่คณะทูตยังอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ทางประเทศพม่าก็มีการเจรจากันระหว่างตัวแทนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ นายสังข์ พัธโนทัย ที่ปรึกษาคนสนิทของจอมพล ป.พิบูลสงคราม และนายเลื้อน บัวสุวรรณ ผู้จัดการธนาคารกรุงศรีอยุธยา ตัวแทนฝ่ายจอมพลผิน ชุณหะวัณ กับนายเหยาจงหมิง เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำพม่า ในวันที่ 15 – 17 ธันวาคม พ.ศ. 2498 การเจรจาประสบผลและมีการลงนามในแถลงการณ์ร่วมของทั้งสองฝ่าย มีใจความสำคัญ² ดังนี้

1.ประเทศจีนกับประเทศไทย ในทางประวัติศาสตร์ได้มีมิตรภาพอย่างล้าลึกต่อกันตลอดมา เราสองประเทศยินดีที่จะขยายมิตรสัมพันธ์ระหว่างกัน ภายใต้หลักห้าประการที่เคารพบูรณภาพแห่งดินแดนและอธิปไตยของกันและกัน ไม่รุกรานกัน ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน เสมอภาคกัน ให้ประโยชน์แก่กันและอยู่ร่วมกันโดยสันติ

2.ฝ่ายจีนมีความเห็นใจต่อสถานะที่ยากลำบากของไทยในปัจจุบัน และยินดีที่จะพิจารณาขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อช่วยแก้ไขความยากลำบากของประเทศไทยโดยอาศัยหลักให้ประโยชน์แก่กันด้วยความเสมอภาค นี่มีเพียงแต่เป็นการสอดคล้องต่อผลประโยชน์ของประชาชนของเราสองประเทศเท่านั้น หากยังสอดคล้องต่อจุดมุ่งหมายอันสูงส่งในการพิทักษ์สันติภาพของเอเชียด้วย

3.สองประเทศยินดีที่จะใช้วิธีการเหมาะสมทั้งกาลเวลาและสถานที่ มาส่งเสริมการไปมาหาสู่กัน ขยายขยายความสัมพันธ์ทางการค้าและวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่เป็นปกติต่อกันระหว่างเราสองประเทศในที่สุด

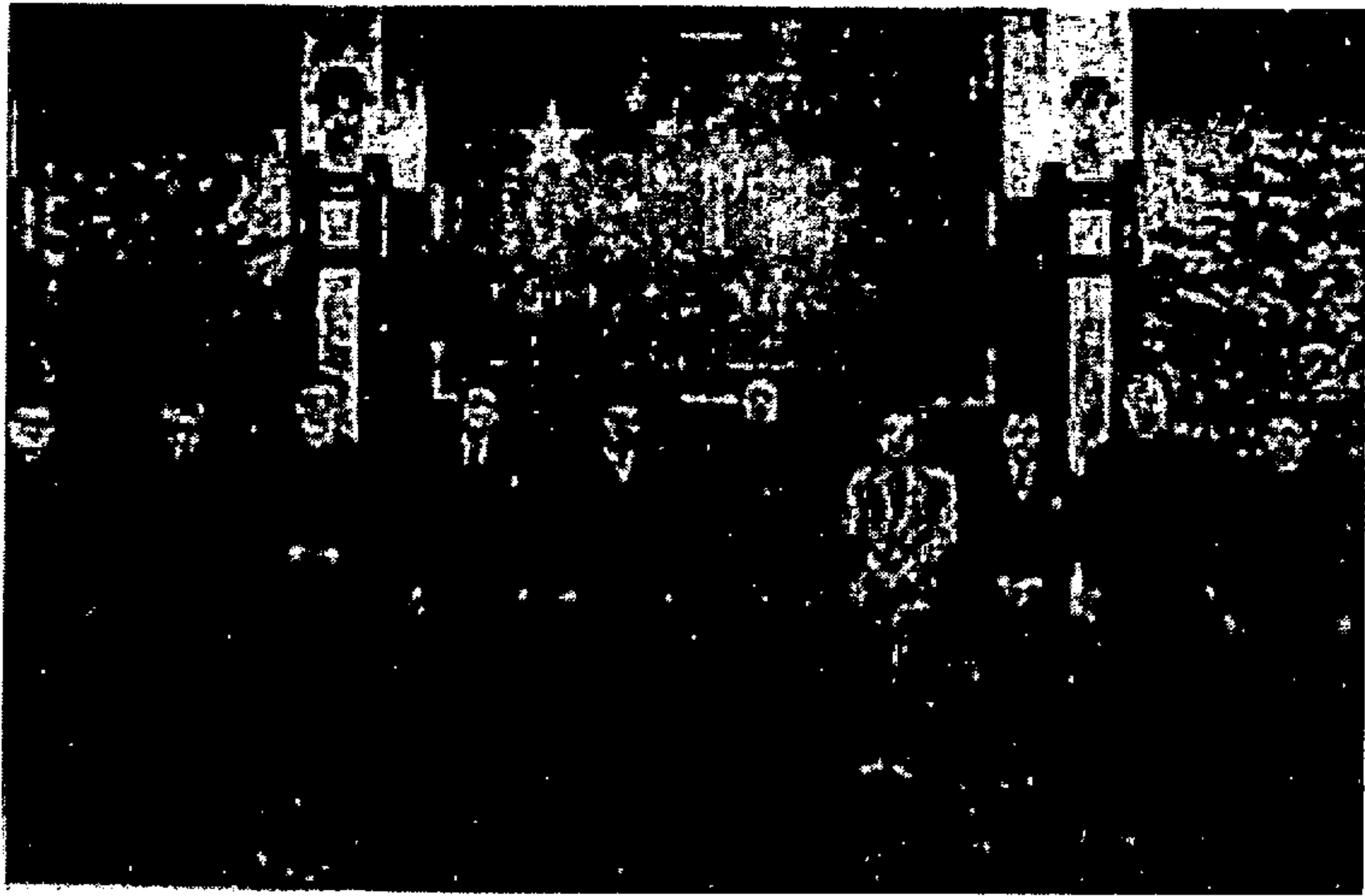
¹ กรุณา กุศลาลัย. (2545). เล่มเดิม. หน้า 137.

² วรณไว พัทธโนทัย. (2519). เล่มเดิม. หน้า 13.

4. เพื่อสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และร่วมปรึกษาหารือกันในปัญหาของสองฝ่าย จึงเห็นพ้องต้องกันว่า ควรรักษาการติดต่อสัมพันธ์กันไว้อย่างสม่ำเสมอ

จากแถลงการณ์ร่วมดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มของความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างไม่เป็นทางการระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน¹ หลังจากนั้นได้มีคณะบุคคลต่างๆ เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งอย่างเปิดเผยและอย่างลับๆ อีกหลายคณะ แม้ว่าประเทศไทยจะยังคงมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ก็ตาม นอกจากนี้ไทยยังเริ่มขายสินค้าให้แก่จีน เช่น ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2499 ไทยขายใบยาสูบให้จีนในราคามิตรภาพ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2500 ไทยขายข้าวให้จีน เป็นต้น

¹ อารี ภิมพย. (2524). *เล่มเดิม*. หน้า 191.

ตำหนัก “ตงหนานไห่”

เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2498 เวลา 13.00 น.

จากซ้ายไปขวา

1. นายจีหัง แซ่ใจ ล่ามภาษาไทย
2. นายจั้งซียัวะ นายกสถาบันวิเทศสัมพันธ์
3. นายกรัฐมนตรีโจว เอ็นไหล
4. นายอัมพร สุวรรณบล ส.ส. ร้อยเอ็ด
5. นายสะอั้ง มารังกุล ส.ส. บุรีรัมย์
6. ประธานเหมา เจ๋อตุง
7. นายอารี ภิรมย์
8. นายกรุณา กุศลาลัย
9. นายเผิงเจิน นายกเทศมนตรีปักกิ่ง
10. นายเฉินเจียคัง อธิบดีในกระทรวงต่างประเทศ
11. นายหลินเจาหนัน รองเลขาธิการสภาวิเทศสัมพันธ์

1. 2.1.2. นายเทพ โชตินุชิตและคณะ จากพรรคการเมืองฝ่ายสังคมนิยม

รัฐบาลได้การประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 จึงมีการก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นเป็นอันมาก พรรคการเมืองที่มีแนวนโยบายสังคมนิยมในช่วง พ.ศ. 2498 – 2500 ได้แก่ พรรคเศรษฐกิจกร พรรคเสรีประชาธิปไตย พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย พรรคขบวนการไฮปาร์ค พรรคกรรมกร พรรคสังคมนิยม เป็นต้น พรรคการเมืองเหล่านี้มักจะกำหนดนโยบายต่างประเทศ คล้ายคลึงกันคือจะดำเนินนโยบายความสัมพันธ์กับนานาประเทศโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องลัทธิการเมือง

การที่พรรคการเมืองแนวสังคมนิยม (พรรคฝ่ายซ้าย) สามารถแสดงบทบาทได้มากที่สุดในระยะ พ.ศ. 2498 – 2500 เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงครามจัดให้มีการเลือกตั้งและเปิดโอกาสให้นักเมืองได้มีเวทีแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณชนได้ หัวหน้าพรรคการเมืองแนวสังคมนิยมได้หาเสียงคะแนนนิยมให้พรรคของตนโดยการเปิด“ไฮปาร์ค” เรียกร้องให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินนโยบายเป็นกลางโดยถอนตัวออกจากภาคีสมาชิกองค์การส.ป.อ. และกล่าวโจมตีสหรัฐอเมริกาว่าเป็นจักรวรรดินิยม นายเทพ โชตินุชิตหัวหน้าพรรคเศรษฐกิจกร ซึ่งเป็นพรรคที่มีแนวนโยบายแบบสังคมนิยมให้ความคิดเห็นว่า นโยบายต่างประเทศของไทยควรจะเป็นกลาง มีความเป็นอิสระพอสมควร และไทยควรรับแต่เฉพาะความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่ไม่มีเงื่อนไขและข้อผูกพันใดๆ เท่านั้น ไทยควรจะเป็นกลางการค้าเสรีกับทุกประเทศรวมทั้งกับสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย ระหว่างการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในพ.ศ. 2500 พรรคเศรษฐกิจกรของนายเทพ โชตินุชิต ได้ประกาศคัดค้านการที่รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศผูกพันกับสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าเป็นสมาชิกองค์การส.ป.อ. โดย นายเทพ โชตินุชิต ได้กล่าวให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ในพ.ศ. 2500 มีความตอนหนึ่งว่า

“รัฐบาลควรจะรับรองจีนแดงได้แล้วและควรรับก่อนจีนเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ เหตุผลคือ เพื่อแสดงให้เห็นว่าไทยมีเอกราชอย่างสมบูรณ์และเพื่อแสดงให้เห็นว่าเราไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมหรือภายใต้อำណัติของสหรัฐอเมริกา”¹

นายเทพ โชตินุชิต พร้อมด้วยนักหนังสือพิมพ์กลุ่มหนึ่งได้ขออนุญาตรัฐบาลไทยเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนในเดือนมกราคม พ.ศ. 2499 ตามคำเชิญของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน คณะผู้แทนส่งเสริมมิตรไทย-จีน นำโดยนายเทพ โชตินุชิต หัวหน้าพรรคเศรษฐกิจกร นายทิม ภูริพัฒน์ นายแคล้ว นรปติ นายล้วน บัณฑิตน้อย นายสว่าง ตราชู นายประภาส คงสมัย นายประชุม จุลลภมร นายยุกต์ เจียรพันธ์ นายเจริญ กนกรัตน์ นายกระแสร์ มหาผล นายอารี

¹ ธาณี สุขเกษม. (2525). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : แนวนโยบายต่างประเทศไทยต่อจีน พ.ศ. 2492-2515. หน้า 171.

สุชาโตและนายเอี่ยม เจริญสุข รวมทั้งสิ้น 12 คน ซึ่งเป็นผู้แทนไทยคณะแรกๆ ที่ไปเยือนจีนอย่างเปิดเผยโดยนายสังข์ พัทโนทัยและนายเลื่อน บัวสุวรรณ อำนวยความสะดวกตลอดการเดินทาง

เมื่อคณะเดินทางถึงกรุงปักกิ่ง ผู้นำจีนได้ให้เกียรติพบปะและแสดงความยินดีต้อนรับและขอให้คณะผู้แทนไทยอยู่เที่ยวชมประเทศจีน จะได้รับรู้เห็นข้อเท็จจริงต่างๆ ในประเทศจีนให้มากขึ้น¹

ผลการดำเนินงานของพรรคการเมืองฝ่ายสังคมนิยมมีท่าทีเป็นมิตรกับจีนโดยมีการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายที่เป็นกลางและผูกมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ปรากฏผลตรงกันข้าม กล่าวคือ แทนที่รัฐบาลจะดำเนินนโยบายตามข้อเรียกร้องพรรคการเมืองแนวสังคมนิยมทั้งหลาย รัฐบาลกลับกล่าวหาว่าพรรคการเมืองเหล่านี้มีนโยบายฝักใฝ่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ อันเป็นภัยต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ ตามแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกาซึ่งไม่เห็นด้วยที่รัฐบาลไทยจะมีความสัมพันธ์กับจีน ดังนั้นเมื่อนายเทพ โชตินุชิตและคณะเดินทางกลับมาถึงประเทศไทยในเดือนกุมภาพันธ์จึงถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจับกุมในข้อหาเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ตามพระราชบัญญัติการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 และถูกควบคุมตัวไว้ระยะหนึ่ง การเดินทางไปจีนอย่างเปิดเผยของบุคคลในประเทศจึงหยุดชะงัก แต่ยังคงมีการเดินทางไปจีนอย่างลับ ๆ อีกหลายคณะ

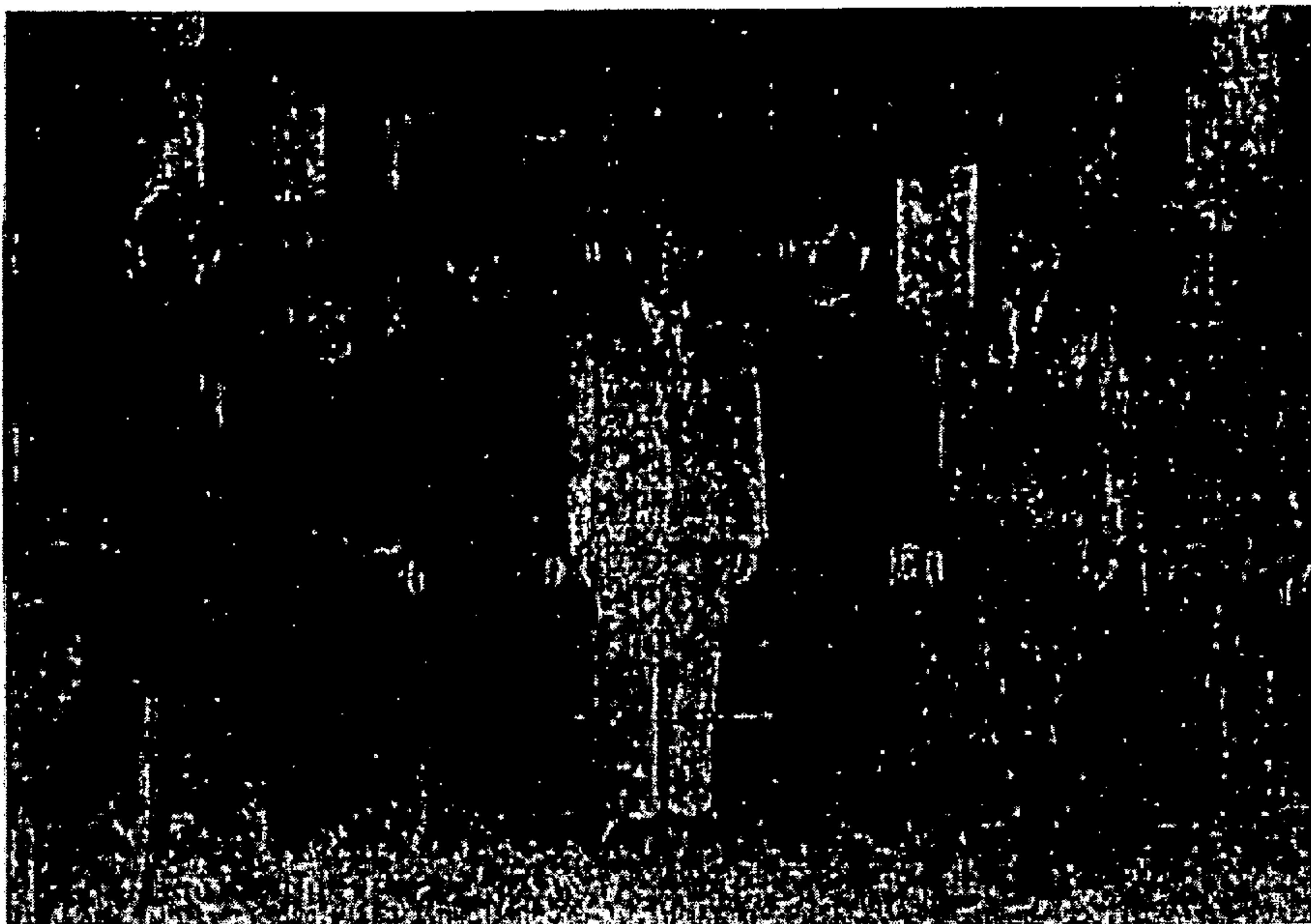
1.2.1.3. คณะขายยาสูบ

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2499 นายอุทัย ดุงคะผลิน ผู้ชำนาญการใบยาสูบของโรงงานยาสูบไทย นายอารี ภิรมย์และนายประเสริฐ สิริพิพัฒน์ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้เดินทางไปเยือนจีนอย่างลับๆ เพื่อทำการเจรจาขายใบยาสูบให้แก่ประเทศจีน² ซึ่งขณะนั้นใบยาสูบของโรงงานยาสูบถูกอังกฤษบีบทั้งราคาและกีดกันมิให้ปลูกเพิ่มขึ้น ใบยาสูบไทยจึงขายไม่ออก เหลือค้างอยู่ในโรงงานยาสูบถึงเก้าล้านกว่ากิโลกรัม เป็นปัญหาหนักอย่างยิ่ง รัฐบาลไทยจึงมีความประสงค์จะขายให้แก่จีนในราคาดันทุน

ผลการดำเนินงาน โจว เอ็นไหลให้การต้อนรับแก่คณะผู้แทนขายใบยาสูบของไทยเป็นอย่างดี รัฐบาลจีนได้ตกลงรับซื้อใบยาสูบจากไทยเป็นราคา 156 ล้านบาท เพื่อช่วยชาวไร่ยาสูบของไทย โดยให้ติดต่อผ่านฮ่องกง และหวังว่าการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทย - จีนคงจะพัฒนาก้าวหน้าต่อไป นับเป็นการเปิดศักราชให้แก่การติดต่อกันทางการค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

¹ วรรณไว พัทโนทัย. (2519). เล่มเดิม. หน้า 15.

² กรุณา กุศลลาสัย. (2545). เล่มเดิม. หน้า 154.

โจว เอ็นไห่ถ่ายภาพร่วมกับคณะผู้แทนราชนาวิ

1.2.1.4. คณะราชทูตไทย

ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2499 จอมพล ป. พิบูลสงครามและจอมพลเรือหลวงยุทธศาสตร์ โทศลผู้บัญชาการทหารเรือ ได้ส่ง พล ร.ต. หลวงเจียรกมลการ เจ้ากรมสวัสดิการทหารเรือ และ น.อ. แสง บุญยัง เป็นคณะผู้แทนราชทูตไทยเดินทางไปเยือนจีนอย่างลับ ๆ เพื่อศึกษาดูงาน ความก้าวหน้าด้านกิจการทหารเรือของจีน คณะผู้แทนราชทูตไทยได้ออกเดินทางจากไทยไปปักกิ่งผ่าน ประเทศพม่าซึ่งสถานทูตจีนในพม่าจะออกวีซ่าให้ไปจีนได้ ในขณะที่การเดินทางผ่านฮ่องกงจะเป็น อันตรายเนื่องจากสายลับของสหรัฐอเมริกาและไต้หวันมีมาก คณะราชทูตไทยได้รับการต้อนรับ อย่างสมเกียรติจากรัฐบาลจีน น.อ. แสง บุญยัง ได้บันทึกการไปชมฐานทัพเรือว่า

“ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจ เพราะเขาจัดการต้อนรับเราอย่างมีเกียรติเกินคาดหมาย เรือรบเจ็ดลำ จอดเทียบท่าอยู่ ...เขาเชิญให้ท่านเจ้ากรมเดินตรวจพล...เขาถามเราว่า ต้องการจะชมอะไรอีก ท่านเจ้ากรม บอกว่า อยากดูการฝึกเรือรบ เขาก็จัดให้ตามความประสงค์โดยให้ทางเรือฝึกเสมือน หนึ่งกำลังปฏิบัติการรบกับข้าศึกอย่างจริงจัง”¹

ผลการดำเนินงาน คณะผู้แทนราชทูตไทยได้มีการแลกเปลี่ยนวิทยาการทางกองทัพเรือและยัง ได้รับเชิญให้เข้าร่วมในงานฉลองวันชาติครบรอบปีที่เจ็ดในวันที่ 1 ตุลาคมและก่อนเดินทางกลับ โจว เอ็นไหลได้ให้เกียรติพบปะสนทนากับคณะด้วย

1.2.1.5. พระยามโหสวรรณและคณะ

ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2500 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ส่ง พระยามโหสวรรณ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทย ซึ่งขณะนั้นเป็นประธานกรรมการบริษัทพืชกลีกรรม อันเป็นบริษัทค้าข้าวที่รัฐบาลเป็นหุ้นส่วนอยู่ เป็นหัวหน้าคณะพร้อมด้วยนายกรุณา กุศลชัย เลขาธิการกับคณะรวม 4 คน เดินทางไปเจรจาขายข้าวให้กับจีนอย่างลับ ๆ² ระยะแรกการเจรจา เพื่อการขายข้าวมีอาจตกลงกันได้ในเรื่องราคา ผู้แทนฝ่ายจีนให้เหตุผลว่า ราคาที่ฝ่ายไทยเสนอสูงกว่าที่จีนเคยซื้อจากที่อื่น แต่โจว เอ็นไหลได้แสดงความเห็นใจไทยและแสดงน้ำใจแห่งความเป็นมิตร ด้วยการสั่งซื้อข้าวไทยที่คณะของพระยามโหสวรรณนำมาเสนอขายเป็นกรณีพิเศษในราคาที่ฝ่ายไทย เสนอมาทุกประการ และได้มีการทำสัญญาซื้อขายกันที่กระทรวงการต่างประเทศของจีน

ผลการดำเนินงาน ไทยสามารถขายข้าวให้จีนได้ในราคาดมตรภาพ(ตามราคาที่ไทยต้องการ)

¹ วรรณไว พันธ์นัย. (2519). เล่มเดิม. หน้า 31.

² แหล่งเดิม. หน้า 34.

1.2.2. ทูลลับของฝ่ายเอกชน

การดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มบุคคลที่ประสานความสัมพันธ์กับจีนจีนมีทั้งประชาชน นักวิชาการ และนักธุรกิจที่เห็นความจำเป็นในการติดต่อค้าขายกับจีนและสืบสานทางวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งดำเนินการอย่างลับและเปิดเผย ได้แก่

1.2.2.1. คณะสงฆ์ไทย

ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2499 สมาคมพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยได้นิมนต์สงฆ์นานาชาติที่ศึกษาในประเทศอินเดียไปเยือนจีนเพื่อร่วมฉลองพุทธกาล 2500 ปีที่กรุงปักกิ่ง พระสงฆ์ไทย 4 รูป คือ พระมหามณีส พวงลำเจียก พระมหานคร เขมปาลี แห่งวัดมหาธาตุ พระมหาโอภาส โอภาโส แห่งวัดเบญจมบพิตร และพระมหาสังเวียน เตชโร แห่งวัดพระเชตุพน ซึ่งกำลังศึกษาพระพุทธศาสนาอยู่ในสถาบันบาลีนาถา ประเทศอินเดียได้รับนิมนต์ร่วมเดินทางไปด้วย¹

ผลการดำเนินงาน พระสงฆ์ไทยได้รับเกียรติอย่างสูงในประเทศจีนและยังได้รับนิมนต์ให้ไปเทศน์ออกกระจายเสียงทางวิทยุปักกิ่งภาคภาษาไทยมาสู่ประเทศไทยด้วย ซึ่งเป็นการลบล้างคำกล่าวหาของพวกจักรวรรดินิยม ที่ว่าประเทศจีนเหยียบย่ำทำลายศาสนาและยังเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์จีนกับพระสงฆ์ไทย นายโจว เอ็นไหหลได้นิมนต์พระสงฆ์นานาชาติพบปะสนทนาและแสดงความเป็นห่วงสุขภาพของคณะสงฆ์ นายโจว เอ็นไหหลได้แสดงความสนใจในสถานภาพของพระพุทธศาสนาของแต่ละประเทศและหวังว่าชาวพุทธนานาชาติประเทศจะให้ความร่วมมือสนับสนุนต่อชาวพุทธของจีนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนาในจีน

1.2.2.2. คณะบาสเกตบอล คณะผู้แทนกรรมกรและคณะศิลปินไทย

ในพ.ศ. 2500 ได้มีคณะผู้แทนวงการต่างๆไปเยือนจีนทั้งโดยเปิดเผยและอย่างลับๆ หลายคณะ โดยมีได้หวาดกลัวต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 แต่อย่างใด เช่น

ในเดือนเมษายน คณะทีมบาสเกตบอลแดงเหลืองของไทย นำโดยนายอดุลย์ ภูมรา นนท์และคณะคือ นายสุรกิจ รักพานิช นายพัฒนรงค์ วิทยา นายมงคล อ่อนโอบน้อม นายเอนก สมศิริรัตน์ นายกวง แซ่ตั้ง นายประมินทร์ แซ่อี๋ นายวรสิทธิ์ แซ่เขียว นายทา อรุโณทอง นายชูชิน แซ่ลี นายเทียนเป็ก แซ่ไคว่ นายวิศิษฐ์ แซ่คู และนายติง ศิริรัตน์ รวม 14 นาย ได้เดินทางไปทำการแข่งขันกีฬาสเกตบอลเชื่อมมิตรภาพตามหัวเมืองใหญ่ๆของประเทศจีนและได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากประชาชนจีนทั่วไป

¹ หอจดหมายเหตุ. (3) สร.0201.1/6 พระสงฆ์ไทย 4 รูป เดินทางไปจีนแดง.

วันที่ 27 เมษายน คณะผู้แทนศิลปินไทย นำโดย นายสุวัฒน์ วรดิลกและคณะได้รับเชิญจากสมาคมวิเทศวัฒนธรรมประชาชนจีนให้นำคณะผู้แทนศิลปินไทยไปแสดงศิลปะไทย เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและเชื่อมสัมพันธไมตรีกับประชาชนจีน คณะผู้แทนศิลปินไทยประกอบด้วย พ่อค้าศิลปิน นักแสดง นักร้อง นักรำ นักดาบกระบี่กระบองและนักดนตรีที่มีชื่อเสียงโด่งดัง รวมทั้งสิ้น 48 คน เช่น นายเล็ก เล็กสกุลชัย นางเพ็ญศรี พุ่มชูศรี นางสุพรรณ บุรณพิมพ์ นางเพ็ญแข กัลย์จารึก นายสมาน กาญจนผลิน นายสุเทพ วงศ์กำแหง หม่อมสุลาลีวัลย์ สุวรรณทัต ฯลฯ

การเดินทางไปเยือนจีนและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยของคณะผู้แทนศิลปินไทย ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากรัฐบาลจีนและประชาชนจีนอย่างมาก

วันที่ 29 เมษายน คณะผู้แทนกรมกรไทย ได้รับเชิญจากสมาคมกรรมกรของจีนให้ไปร่วมฉลองวันกรรมกรสากลที่กรุงปักกิ่ง คณะผู้แทนชุดนี้ประกอบด้วยผู้แทนอาชีพต่าง ๆ กัน มี นายทองย้อย ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา ประธานสหภาพโรงเลื่อยบอมเบย์เบอร์มา เป็นหัวหน้าคณะ นายประกอบ โตลักษณะล้ำ นายศุภชัย ศรีสติ นายประเสริฐ ขำปลื้มจิต นายขจร วัจนดิลก นายทองใบ เทียงสุสุข นายสันต์ อังตระกูล นายสุวิทย์ เนียมสา และนายสมปอง จิตระจินดา รวมทั้งสิ้น 9 คน ได้เดินทางไปกรุงปักกิ่งซึ่งได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากรัฐบาลและประชาชนจีน

ผลการดำเนินงาน คณะผู้แทนไทยเหล่านี้เดินทางไปเยือนจีนอย่างลับๆ ด้วยความสมัครใจเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-จีนและเห็นความจำเป็นที่ไทยจะติดต่อกับจีนเพื่อการค้า¹ แต่เมื่อเดินทางกลับประเทศไทยกลับถูกจับกุมคุมขังโดยตำรวจสันติบาลด้วยข้อหาทำการกระทำความผิดคอมมิวนิสต์ เนื่องจากสหรัฐอเมริกาไม่พอใจที่รัฐบาลไทยจะเลยให้มีการติดต่อกับจีนในระดับเอกชน

1.2.2.3. คณะทนายความ คณะเยาวชนไทย

วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2500 คณะทนายความประกอบด้วยนายลิ่วละล่อง บุณนาค ทนายความชื่อดังแห่งสำนักงานทนายความทองเปลวและเพื่อน กับนายชิต เวชประสิทธิ์ อดีต ส.ส. ภูเก็ต ได้ขออนุญาตกระทรวงต่างประเทศของไทยเดินทางไปจีนเพื่อพบปะนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทยที่ลี้ภัยการเมืองอยู่ในประเทศจีน เพื่อขอทราบข้อเท็จจริงบางประการในคดีกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล หลังจากคณะทนายความได้พบนายปรีดี พนมยงค์แล้ว ได้เดินทางไปเยือนหัวเมืองต่างๆ ของจีน และได้รับการต้อนรับจากนายโจว เอินไหลเป็นอย่างดีและได้รับคำชี้แจงนโยบายของรัฐบาลจีนที่มีต่อประเทศไทย

ผลการดำเนินงาน ถึงแม้ว่าคณะทนายความจะช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพอันดีกับจีนได้ในระดับหนึ่ง แต่เมื่อคณะทนายความเดินทางกลับถึงประเทศไทยถูกตำรวจสันติบาลเชิญตัวมาสอบสวนเช่นเดียวกับคณะอื่น

¹ สุวัฒน์ วรดิลก. (2521). ใต้ดาวแดง-คน 2 คู่ก. หน้า 17.

วันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2500 คณะผู้แทนเยาวชนไทย¹ นำโดย นายสุวิทย์ เติมชิต ประธานนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะรวมทั้งสิ้น 7 คน เดินทางกลับจากร่วมงานฉลองวันเยาวชนสากลที่มอสโคว์ได้ไปเยือนจีนตามคำเชิญของสันนิบาตเยาวชนแห่งประเทศไทยที่กรุงปักกิ่ง ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากรัฐบาลจีนและไปเยี่ยมชมแคว้นสิบสองปันนาในมณฑลยูนนาน

ผลการดำเนินงาน คณะผู้แทนเยาวชนไทยชุดนี้เป็นตัวแทนในการสร้างสายสัมพันธ์กับเยาวชนนานาชาติทั้งในสหภาพโซเวียตและจีนเป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่แต่เมื่อได้เดินทางออกจากประเทศจีนผ่านทางเวียดนามเหนือและลาว ถึงประเทศไทยโดยรถด่วนสายอุดร-กรุงเทพฯก็ถูกตำรวจสันติบาลเชิญตัวไปสอบสวนอีกเช่นกัน

1.2.2.4. คณะหนังสือพิมพ์ไทย

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2500 คณะหนังสือพิมพ์ไทยภายใต้การนำของนายอิศรา อมันตกุล และคณะรวมทั้งสิ้น 9 คน ได้เดินทางไปเยือนจีนตามคำเชิญของสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเพื่อดูข้อเท็จจริงในประเทศจีนและเชื่อมความสัมพันธ์กับประชาชนจีน

คณะเดินทางได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากเจ้าหน้าที่จีนและได้ติดต่อขอเข้าพบนายปรีดี พนมยงค์ เพื่อขอทราบข้อเท็จจริงในปัญหาต่าง ๆ เช่น การช่งสู้มือคนในสิบสองปันนาเตรียมการรุกรานไทย เป็นต้น คณะหนังสือพิมพ์ไทยได้ตระเวนเที่ยวชมตามที่ต่าง ๆ ตลอดจนเยี่ยมชมแคว้นสิบสองปันนาในจีนด้วยความสนใจในฐานะเป็นสื่อมวลชนได้พบปะผู้นำคนสำคัญของจีนและนายโจว เอินไหล ได้สอบถามเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของจีนที่มีต่อไทย เช่น ปัญหาในสิบสองปันนา การถือสัญชาติชาวจีนโพ้นทะเล การปลดแอกไต้หวัน เป็นต้น

ผลการดำเนินงาน คณะหนังสือพิมพ์ไทยเดินทางกลับถึงกรุงเทพฯเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2501 โดยผ่านทางเวียดนามและลาวเข้าประเทศไทยทางหนองคายถูกตำรวจสันติบาลจับกุมไปสอบสวน²

ขณะที่คณะบุคคลผู้ประสานความสัมพันธ์ไทย-จีนเดินทางไปเยือนจีนอย่างเปิดเผยและอย่างลับๆ เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันนั้น เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยในวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นำทหารทำรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลังการรัฐประหารผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในระยะต่อมา คือ จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ให้นโยบายความสัมพันธ์กับจีนว่า คนไทยทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะเดินทางไปไหนมาไหน

¹ หอจดหมายเหตุ. (3) สร.0201.6/11 ผู้แทนหนังสือพิมพ์ขอหนังสือเดินทางไปประชุมงานชุมนุมเยาวชน ณ มอสโคว์ (25 ก.ค. 2500).

² สุวัฒน์ วรดิลก.(2521). เล่มเดิม. หน้า 222.

ได้ สำหรับจีนแตงนั้น เนื่องจากยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน ผู้ที่จะเดินทางไปก็ย่อมไปได้ตามสิทธิ แต่ต้องรับผิดชอบตัวเอง¹

ดังนั้นการเดินทางไปเยือนจีนของชาวไทยยังคงดำเนินต่อไป มีคณะผู้แทนเดินทางไปเยือนจีนอย่างเปิดเผยและอย่างลับๆ อีกหลายชุด บุคคลที่เดินทางไปอย่างลับๆ นั้นมักจะเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรัฐบาลซึ่งมีอำนาจกระทำตัวเปิดเผยได้ ส่วนบุคคลที่ไปอย่างเปิดเผยส่วนใหญ่เป็นบุคคลธรรมดาซึ่งมีสิทธิเสรีภาพในการเดินทาง

1.2.2.5. คณะผู้แทนกรมกรไทย

ในวันที่ 27 เมษายน พ.ศ.2501 คณะผู้แทนกรมกรไทยประกอบด้วยนายจรัส โยบรียงค์ นายวีระ ถนอมเลี้ยง และนายณรงค์ แซ่เตียว ได้เดินทางไปเยือนจีนตามคำเชิญของสมาคมกรมกรจีนร่วมงานฉลองวันกรรมกรสากลที่กรุงปักกิ่งเพื่อเชื่อมไมตรีกับกรมกรจีนและกรรมกรนานาชาติ คณะผู้แทนกรมกรไทยได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากรัฐบาลจีนและกรมกรจีน

ผลการดำเนินงาน เมื่อคณะผู้แทนกรมกรไทยเดินทางกลับถึงกรุงเทพฯ ถูกดำเนินคดีข้อหา มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

1.2.2.6. คณะผู้แทนราษฎรไทย คณะนักประพันธ์

ในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2501 คณะผู้แทนราษฎรไทย จำนวน 5 คนคือ นายสอิ่ง มารังกูล ส.ส.บุรีรัมย์ พรรคแนวร่วมสังคมนิยม เป็นหัวหน้าคณะ ได้ออกเดินทางไปเยือนจีนตามคำเชิญของสมาคมวิเทศสัมพันธ์ประชาชนจีน

ในวันที่ 27 สิงหาคม คณะนักประพันธ์ไทย ประกอบด้วย นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ นายถวัลย์ วรติลก นายทองใบ ทองเปาด์และคณะรวม 12 คน ส่วนใหญ่เป็นนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงได้ออกเดินทางไปเยือนจีนเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กับประชาชนจีนและวงการนักประพันธ์ของจีนตามคำเชิญของสมาคมวิเทศวัฒนธรรมประชาชนจีน ทั้งสองคณะได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นและสมเกียรติจากรัฐบาลจีนและประชาชนจีน

ในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2501 คณะผู้แทนราษฎรไทยนำโดย พล.ร.ต. ทหาร ขำหิรัญ ส.ส. พระนครแห่งพรรคประชาธิปัตย์ และคณะรวม 8 คน ซึ่งเสร็จสิ้นการเยือนสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกได้เดินทางไปเยือนจีนตามคำเชิญของสมาคมวิเทศสัมพันธ์ประชาชนจีน การเดินทางไปเยือนจีนของคณะผู้แทนราษฎรชุดนี้ เป็นคณะสุดท้ายที่เดินทางไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับประชาชนจีนอย่างเปิดเผย ก่อนเกิดเหตุการณ์รัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501

ผลการดำเนินงาน คณะผู้แทนเหล่านี้ ขณะกำลังเยือนจีนอยู่นั้นได้เกิดการรัฐประหาร ทำให้การประสานความสัมพันธ์ไทย – จีนของกลุ่มบุคคลซึ่งเป็นผู้แทนอย่างไม่เป็นทางการได้หยุดชะงักลง

¹ วรรณไว พิศนาคย์. (2519). เล่มเดิม. หน้า 67.

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ดำเนินการจับกุมกวาดล้างผู้ที่เดินทางไปเยือนจีนอย่างเข้มงวด คณะผู้แทนไทย เช่น นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ นายสอ ธีรภักดิ์ มารังกุลได้ลี้ภัยการเมืองในจีนตลอดมา จนเสียชีวิต

บรรดาคนไทยหลายอาชีพ หลายฐานะเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างไม่ขาดสาย ดังจะเห็นได้จากตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผู้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่างปี พ.ศ. 2499 – 2501

ผู้เดินทางไป	จำนวน, บุคคล	ปี พ.ศ.	ผล	หมายเหตุ
1.นายเทพ โชติสุขิตและคณะ	12	ม.ค.2499	ถูกจับข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์	ตามคำเชิญของจีน
2.นายอารี ภิมย์และคณะ	3	มิ.ย.2499	ไปขายใบยาสูบ	ทูตลับของรัฐบาล
3.พระภิกษุไทย	4	ก.ย.2499	ร่วมกิจกรรมทางพุทธฯ	ตามคำเชิญฯ
4.ผู้แทนราชนาวิ	2	ก.ย.2499	ศึกษางานทหารเรือ	ทูตลับของรัฐบาล
5.พระยามโหสวรรค์	4	ม.ค.2500	ไปเจรจาขายข้าว	ทูตลับของรัฐบาล
6.คณะนักกีฬาบาสเกตบอล	14	เม.ษ.2500	ถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์ แจ้งความเท็จ	ตามคำเชิญฯ
7.ผู้แทนกรรมกรไทย	9	เม.ษ.2500	ถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์ กบฏภายในพระราชอาณาจักร แจ้งความเท็จ	ตามคำเชิญฯ
8.คณะศิลปินดารานักร้อง	42	เม.ษ.2500	ถูกสอบสวนในฐานะที่ แจ้งความเท็จ	ตามคำเชิญฯ
9.ทนายความ	2	ส.ค.2500	ถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์	ไปพบนายปรีดี
10.คณะผู้แทนเยาวชนไทย	7	ก.ย.2500	ถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์	ตามคำเชิญฯ
11.คณะนักหนังสือพิมพ์ไทย	9	พ.ย.2500	ถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์	ตามคำเชิญฯ
12.ผู้แทนสมาคมกรรมกรไทย	2	ธ.ค.2500	ถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์	ตามคำเชิญฯ
13.ผู้แทนกรรมกรไทย	3	พ.ค.2501	ถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์	ตามคำเชิญฯ
14.นายตำรวจ	1	ก.ค.2501	-	ทูตลับของรัฐบาล
15.คณะผู้แทนราษฎรพรรค สังคมนิยม	5	ส.ค.2501	ถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์	ตามคำเชิญฯ
16.คณะนักเขียนและ นักหนังสือพิมพ์	12	ส.ค.2501	ถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์	
17.คณะผู้แทนราษฎร	8	ต.ค.2501	ถูกจับข้อหาคอมมิวนิสต์	ตามคำเชิญฯ

ที่มา : หนังสือพิมพ์สารเสรีรายวัน ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2499 – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2500 และ วรรณไว พัธโนทัย , โจวเอินไหล ผู้ปลุกไมตรี ไทย – จีน (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์ , 2519)

สังข์ พัทธโนทัย ในคุกลาดยาว พร้อมอิสรา อม้นดกุล , อุทธรณ์ พลกุล

ทนายลาดยาว เทพ โชตินุชิต ประธานคณะทนายความลาดยาวร้องต่อศาลอาญา
ขอปล่อย จากขวา เทพ , พรชัย , มนัส , ทองใบ , สุวิทย์ , ขจร , และสุธี

ระหว่างพ.ศ. 2498 – 2501 ประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการติดต่อกันอย่างไม่เป็นทางการในระดับประชาชนต่อประชาชน ตามนโยบายอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้นท่าทีที่จีนมีต่อไทยจึงพลอยลดความแข็งแกร่งลงไป จีนได้เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินนโยบายเป็นกลางโดยถอนตัวออกจากองค์การ ส.ป.อ. ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกาไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนท่าทีของไทยที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะต้องการให้ไทยเป็นผู้ต่อต้านและสกัดกั้นการขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ไปสู่ช่องแคบมะละกา ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกาถึงกับแสดงท่าทีที่อาจลดความช่วยเหลือไทยในด้านต่างๆ แต่ไทยและจีนก็หันมาสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังอนุญาตให้เผยแพร่สิ่งพิมพ์จีนและอนุญาตให้ทำการค้าสินค้าที่ไม่ใช่สินค้ายุทธปัจจัยกับจีนได้¹ มีการนิรโทษกรรมแก่ผู้ต้องหาที่มีความผิดในคดีที่มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ตามพระราชบัญญัติฉบับ พ.ศ. 2495 นิรโทษกรรมในโอกาสครบรอบ 25 พุทธศตวรรษ และที่สำคัญคือ การอนุญาตให้นายโจว เอินไหล นายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งจะเดินทางไปเยือนประเทศต่างๆ ในเอเชียให้แวะผ่านประเทศไทยได้ โดยรัฐบาลไทยจะให้การอารักขาอย่างเต็มที่ ยิ่งความปลาบปลื้มใจแก่นายโจว เอินไหลมาก แต่นายโจว เอินไหลกลับเปลี่ยนใจด้วยคำนึงถึงความยุ่งยากลำบากต่างๆ ที่จะเกิดแก่รัฐบาลไทยเพราะสหรัฐอเมริกาและไต้หวันจะกดดันไทยมากขึ้น

2. ความสัมพันธ์ไทย – จีน สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จนถึงรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ. 2501 – 2516)

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำรัฐประหารรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยอ้างสาเหตุที่ยึดอำนาจว่ารัฐบาลบริหารประเทศไม่เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน และไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมืองได้ ทำให้เกิดการแข่งขันอำนาจทางการเมือง ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ตลอดจนการเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2500 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราว และต่อมาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2501 จอมพลถนอม กิตติขจร ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ประสบปัญหาในการบริหารประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงทำรัฐประหารและยึดอำนาจการปกครองประเทศในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 โดยอ้างสาเหตุจากสถานการณ์ความไม่สงบทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ตึงเครียดทุกขณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยคอมมิวนิสต์ได้คุกคามประเทศไทยอย่างรุนแรง ทั้งนี้ด้วยความยินยอมสนับสนุนของรัฐบาลชุดที่ลาออกไป

¹ หอจดหมายเหตุ. (3) สร.0201-ศค/27 แถลงการณ์เรื่องนโยบายการค้าระหว่างประเทศ. ลงวันที่ 21 มิถุนายน 2499.

2.1. นโยบายต่างประเทศไทยที่มีต่อจีนสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีนโยบายต่างประเทศที่เป็นปฏิปักษ์ต่อจีนอย่างรุนแรง¹ ผูกพันกับสหรัฐอเมริกาแน่นแฟ้นมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่าง พ.ศ. 2502 – 2506 จึงมีลักษณะเป็นศัตรูต่อกันอย่างเปิดเผย

รัฐบาลออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 12 (22 ตุลาคม 2501) ฉบับที่ 24 (9 พฤศจิกายน 2501) และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 (17 มกราคม 2502) ประกาศคณะปฏิวัติเหล่านี้ห้ามการติดต่อค้าขายกับจีน ห้ามการจัดตั้งสหภาพกรรมกร ห้ามการเดินทางไปสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน และกำหนดให้เจ้าหน้าที่ทำการปราบปรามผู้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์อย่างเฉียบขาด ด้วยการให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนควบคุมผู้ต้องหาอันมีความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 ไว้ได้ตลอดเวลาที่มีการสอบสวน โดยไม่มีกำหนดเวลาและมอบคดีนี้ให้อยู่ในอำนาจของศาลทหารเป็นผู้พิพากษา และเพื่อความเด็ดขาดจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ใช้อำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 เพื่อต่อต้านการขยายคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะดังที่ได้แถลงไว้ว่า

“รัฐบาลได้ตัดสินใจแน่วแน่ที่จะต่อต้านการกระทำของคอมมิวนิสต์อย่างเข้มแข็งด้วยการ ประกาศกฎอัยการศึกด้วยอำนาจปฏิวัติซึ่งยังคงมีอยู่ในมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ด้วยกำลังที่รัฐบาลมีอยู่ในมือ ...รัฐบาลได้ติดตามความเคลื่อนไหวทุกอย่างของคอมมิวนิสต์ ถ้าจับตัวได้และมีหลักฐานมั่นคง ก็จะลงโทษสถานหนัก”²

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แต่งตั้งให้ พลตำรวจโทประเสริฐ รุจิรวงศ์ เป็นผู้วางแผนการจับกุมบุคคลที่เห็นว่าการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นภัยต่อประเทศชาติ³ เช่น สั่งปิดหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ปิดโรงเรียนจีนที่เข้าใจว่าส่งเสริมลัทธิคอมมิวนิสต์ ปิดโรงภาพยนตร์บางโรงที่ฉายภาพยนตร์ที่มาจากจีน ยึดหนังสือเอกสารของบริษัทห้างร้านเอกชนที่สื่อให้เห็นว่ามีพฤติกรรมอันเป็นคอมมิวนิสต์เป็นจำนวนมาก โดยที่รัฐบาลพยายามทำให้ประชาชนมีความเชื่อว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์นำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชน สมควรที่รัฐบาลจะดำเนินการปราบปรามอย่างเด็ดขาด เช่น เมื่อเกิดอัคคีภัยขึ้นที่ตลาดพลู ชนบุรี ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2501 รัฐบาลก็กล่าวหาว่าเป็นการก่อวินาศกรรมของคอมมิวนิสต์

¹ ประสาร มฤคพิทักษ์. (2541). *เล่มเดิม*. หน้า 38.

² ธานี สุขเกษม. (2525). *เล่มเดิม*. หน้า 196.

³ *แหล่งเดิม*. หน้า 196.

รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีแนวคิดว่าศัตรูที่สำคัญที่สุดของโลกและประเทศไทยในขณะนั้นคือลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้แทรกซึมและสร้างอิทธิพลเหนือจิตใจของประชาชนชาวไทยโดยทั่วไป เพื่อทำลายสถาบันทุกอย่างของชาติให้สูญสิ้นไป ทางทางได้จับกุมบุคคลที่รัฐบาลเห็นว่าการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ทั้งที่เป็นนักศึกษา ประชาชน นักการเมือง นักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ และสั่งประหารชีวิตผู้ต้องสงสัยว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ไปหลายคน¹ เช่น เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2502 ได้สั่งประหารชีวิตนายศุภชัย ศรีสติ อดีตผู้นำกรรมกรไทยผู้เคยเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนในข้อหาทำการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ด้วยการออกเอกสารและใบปลิวโจมตีรัฐบาล ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2504 สั่งประหารชีวิต นายครอง จันทาวงค์ และนายทองพันธ์ สุทธิมาศ โดยกล่าวหาว่าผู้ต้องหาทั้งสองคนพยายามกระทำการเพื่อแบ่งแยกดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ไปรวมกับราชอาณาจักรลาวภายใต้การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์และชักจูงราษฎรให้ล้มล้างรัฐบาล² ด้วยการนำกำลังและอาวุธจากภายนอกราชอาณาจักรเข้ามาสนับสนุนหรือบังคับให้เป็นไปตามความมุ่งหมาย และในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2505 สั่งประหารชีวิต นายรวม วงศ์พันธ์ในข้อหาเดียวกัน รัฐบาลยังมีการเสริมสร้างมาตรการในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ให้เข้มแข็งขึ้น โดยการจัดตั้งปรับปรุงหน่วยงานที่ทำหน้าที่ป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์หลายหน่วยงาน เช่น กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ(กรป.กลาง) ศูนย์รักษาความปลอดภัยแห่งชาติและกองบัญชาการปราบปรามคอมมิวนิสต์ โดยรับเงินช่วยเหลือจากองค์การ ซี. ไอ. เอ ของสหรัฐอเมริกา³

การป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นั้น ได้กระทำอย่างกว้างขวางโดยปราบปรามทั้งชาวจีนในประเทศไทย ชาวเวียดนามอพยพและคนไทย มีการจับกุม นักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ นักศึกษา กรรมกร ชาวนา ตลอดจนผู้ที่มีแนวคิดตรงกันข้ามกับรัฐบาลเป็นจำนวนมาก

ในด้านนโยบายต่างประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำเนินนโยบายผูกพันทางทหารกับสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้น⁴ เนื่องจากไทยต้องการความมั่นคงปลอดภัยจากการขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนซึ่งมีผลต่อพรมแดนไทยอย่างมาก โดยกระตุ้นให้องค์การ สปอ.เข้าแทรกแซงสงครามกลางเมืองในลาว อันเกิดจากการขยายอิทธิพลของเวียดนามเหนือในพ.ศ. 2503 แต่ไม่สำเร็จ ไทยยิ่งผูกพันกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น เมื่อรัฐบาลไทยได้ลงนามข้อตกลงถนัด – รัสค์ (Thanat-Rusk Agreement) ใน พ.ศ. 2505 ข้อตกลงนี้สหรัฐอเมริกาสัญญาจะช่วยเหลือไทยโดยลำพังหากถูกต่างชาติ

¹ หอจดหมายเหตุ. (3) สร. 0201.6/71 คดีนายศุภชัย ศรีสติกับพวกต้องหาเป็นคอมมิวนิสต์ (8 ก.ค.2502)

² ธานี สุขเกษม. (2525). เล่มเดิม. หน้า 159.

³ ประสาร มฤคพิทักษ์. (2541). เล่มเดิม. หน้า 49.

⁴ สุดาพร หาญไพบูลย์. (2529). เล่มเดิม. หน้า 35.

รุกรานและไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกามากขึ้น กองกำลังของอเมริกันทยอยเข้ามาตั้งมั่นในไทย เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และการทำสงครามเวียดนาม จนกระทั่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2506

2.2. นโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีนสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร

ต่อมาเมื่อจอมพลถนอม กิตติขจรขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สืบต่อจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นโยบายต่างประเทศของไทยก็ยังคงผูกพันกับสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้น และที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนเช่นเดียวกับสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลไทยได้รับประโยชน์นานับประการจากการสนองตอบนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในกลุ่มประเทศอินโดจีนเป็นอย่างมากและเข้าร่วมในสงครามเวียดนามที่สู้รบกันยืดเยื้อระหว่างพ.ศ.2503 – 2512 จนมติมหาชนในสหรัฐอเมริกาเรียกร้องให้รัฐบาลถอนทหารและยุติสงครามในเวียดนาม มติดังกล่าวมีผลให้สหรัฐอเมริกาเปลี่ยนนโยบายที่มีต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ได้ประกาศลัทธินิกสัน (Nixon Doctrine) ในพ.ศ. 2512 อันเป็นการแสดงเจตนารมณ์ของสหรัฐอเมริกาที่จะลดบทบาททางทหารของตนในเอเชีย โดยจะให้การสนับสนุนเฉพาะด้านการเงินและอุปกรณ์เท่านั้น เพื่อบรรลุเจตนารมณ์ดังกล่าวสหรัฐอเมริกาหวังจะให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นตัวกลางชักจูงให้เวียดนามเหนือยุติสงคราม เนื่องจากจีนเป็นผู้สนับสนุนเวียดนามทั้งด้านอาวุธและความช่วยเหลืออื่นๆ ประกอบกับในระยะนั้นดุลการเมืองโลกเปลี่ยนไปอย่างมากคือจีนเกิดแตกแยกกับสหภาพโซเวียต อันเนื่องมาจากปัญหาพรมแดนและความขัดแย้งในอุดมการณ์การเมือง ด้วยเหตุนี้ความปรารถนาในการติดต่อเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนจึงสอดคล้องกัน ฝ่ายจีนได้ใช้นโยบาย“การทูตปิงปอง”¹ ด้วยการเชิญนักกีฬาปิงปองของสหรัฐอเมริกาไปแข่งขันเชื่อมมิตรภาพกับนักกีฬาของจีนในเดือนเมษายน พ.ศ.2514 ส่วนสหรัฐอเมริกามีนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ที่ปรึกษาทางด้านการต่างประเทศของประธานาธิบดีนิกสันเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการติดต่อเจรจากับจีน ในเดือนกรกฎาคม นายคิสซิงเจอร์ ได้เดินทางไปพบกับนายกรัฐมนตรี โจว เอ็นไหล ที่กรุงปักกิ่งอย่างลับๆ เพื่อหาช่องทางฟื้นฟูสัมพันธภาพระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ในที่สุดประธานาธิบดีนิกสันได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 และได้ประกาศแถลงการณ์ร่วมเซี่ยงไฮ้² การเดินทางไปเยือนจีนของประธานาธิบดีนิกสันครั้งนี้ได้มีการประกาศล่วงหน้าแก่บรรดาประเทศพันธมิตรของตน เช่น ญี่ปุ่น ไทย ฟิลิปปินส์ ฯลฯ ซึ่งมีผลทำให้ประเทศพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาเหล่านี้ต้องเคลื่อนไหวปรับนโยบายของตนที่มีต่อจีนอย่างเร่งด่วน

¹ บุญศักดิ์ แสงระวี. (2544). ศิลปะการทูตของโจวเอินไหล . หน้า 164.

² แหล่งเดิม. หน้า 193.

รัฐบาลไทยเริ่มหาทางติดต่อเจรจากับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยจัดส่งคณะผู้แทนไปดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีน ส่วนจีนก็พร้อมที่จะมีสัมพันธ์ไมตรีที่ดีกับไทยโดยยึดหลักปัญจศีล ไทยได้รับประโยชน์จากการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีน เช่น ไทยมีตลาดการค้าเพิ่มขึ้น พรรคคอมมิวนิสต์จีนลดความช่วยเหลือที่ให้อพยพพรรคคอมมิวนิสต์ไทย ภาพพจน์นโยบายต่างประเทศไทยดีขึ้นไม่ถูกมองว่าตามหลังหรือพึ่งพิงสหรัฐอเมริกา

การดำเนินงานของคณะผู้แทนอย่างไม่เป็นทางการประสบปัญหาเป็นอย่างมากในช่วงระยะเวลามีผู้นำเป็นทหารซึ่งมีความหวาดกลัวภัยคอมมิวนิสต์และต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง อย่างไรก็ตามประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังต้องการให้ไทยมีความสัมพันธ์กับจีน การดำเนินงานของคณะผู้แทนอย่างไม่เป็นทางการยังคงดำเนินต่อไปจนกระทั่งนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในสมัยต่อมา

2.2.1. มูลเหตุที่ทำให้รัฐบาลไทยเริ่มปรับนโยบายความสัมพันธ์กับจีน

หลังการประกาศลัทธิจีนกั๊กของสหรัฐอเมริกาในพ.ศ. 2512 ท่าทีของสหรัฐอเมริกามีสัมพันธ์ไมตรีกับจีนมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐบาลไทยสามารถดำเนินนโยบายลดความเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีน การปรับท่าทีใหม่ในการติดต่อกับจีนของไทยขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ

ประการที่หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงนโยบายการเมืองระหว่างประเทศในระดับสากลของอภิมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีนสามารถเจรจาปรับความสัมพันธ์เป็นผลสำเร็จ สหรัฐอเมริกาถอนกำลังทหารออกจากอินโดจีน รัฐบาลไทยเริ่มแน่ใจว่าไม่สามารถจะพึ่งพาสหรัฐอเมริกาได้ตลอดไปจึงเริ่มหาทางผูกมิตรกับจีน

ประการที่สอง องค์การสหประชาชาติยอมรับสาธารณรัฐประชาชนจีน เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติแทนไต้หวันในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2514 และยังเป็นหนึ่งของสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงด้วย เป็นผลให้ประเทศต่างๆ ได้สร้างความสัมพันธ์ทางการค้าและการทูตกับจีนอย่างกว้างขวาง

ประการที่สาม รัฐบาลไทยเห็นความจำเป็นในการติดต่อกับจีน เพราะไทยจะได้รับประโยชน์ทางการค้าหลายประการ นอกจากนี้ยังทำให้จีนลดการสนับสนุนผู้ก่อการร้ายและพรรคคอมมิวนิสต์ในไทยซึ่งจะทำให้พรรคคอมมิวนิสต์อ่อนแอลงเปิดโอกาสให้รัฐบาลปราบปรามได้ง่าย

ไทยเริ่มพิจารณานโยบายต่างประเทศที่มีต่อจีน นักการเมืองบางกลุ่มและนักวิชาการเริ่มเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่ไทยจะปรับท่าทีใหม่ในการติดต่อกับจีน จีนก็มีท่าทีอ่อนลง เพราะจีนต้องการที่จะคบกับประเทศอื่นๆ เพื่อถ่วงดุลย์กับสหภาพโซเวียต แต่ผู้นำทหารไทยส่วนใหญ่ยังไม่เห็นด้วยพร้อมตั้งเงื่อนไขว่าจะมีความสัมพันธ์กับจีนก็ต่อเมื่อจีนเลิกสนับสนุนขบวนการก่อการร้ายในประเทศไทย¹

¹ สมาคมมิตรภาพไทย-จีน. (2528?). อนุสรณ์ทศวรรษสมาคมมิตรภาพไทย-จีน. หน้า 30.

ดังนั้นตลอดสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ไทยก็ยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองกับจีนอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตามไทยกับจีนเริ่มติดต่อกันในระดับเอกชนต่อเอกชและมีคณะผู้แทนของรัฐบาลอย่างไม่เป็นทางการเดินทางไปปักกิ่งเพื่อพิจารณาหาช่องทางติดต่อสัมพันธ์ต่อไป

2.2.2. บทบาทของคณะดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการเพื่อประสานความสัมพันธ์ไทย-จีน ระหว่าง พ.ศ. 2512 – 2516

ตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ. 2506-2516) ความพยายามในการประสานความสัมพันธ์ไทย-จีนของคณะผู้แทนอย่างไม่เป็นทางการได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องถึงแม้ว่าไทยมีนโยบายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อจีนก็ตาม จนถึงพ.ศ. 2514 – 2515 ท่าทีของไทยและจีนเริ่มมีแนวโน้มไปในทางที่ลดความเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศในระดับโลก รัฐบาลไทยเริ่มหาทางผูกมิตรกับจีน โดยมีผู้แทนอย่างไม่เป็นทางการประสานความสัมพันธ์ไทย-จีน ซึ่งการดำเนินงานช่วงแรกเริ่มจากกระทรวงต่างประเทศไทย และต่อมาเป็นการประสานงานโดยบุคคลที่มีความคุ้นเคยกับรัฐบาลโจว เอินไหล คือ นายวรรณไว และนาง สิริพันธ์ พัทโนทัย ทำให้ความสัมพันธ์ไทย-จีนได้รับการฟื้นฟูขึ้นใหม่ และนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในระยะต่อมา

ผู้บริหารประเทศของไทยบางคนได้เล็งเห็นช่องทางตั้งแต่พ.ศ. 2512แล้วว่า ไทยไม่สามารถจะพึ่งพิงสหรัฐอเมริกาได้อีกต่อไป การที่สหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงนโยบายของตนต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน มีผลให้ผู้นำของไทยต้องหันมาพิจารณากำหนดนโยบายที่มีต่อจีนเสียใหม่ หลังจากที่สหรัฐอเมริกาได้ประกาศลัทธิจีนและเริ่มถอนทหารอเมริกันออกจากไทย รัฐบาลไทยเริ่มหาทางติดต่อเจรจากับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างลับๆ ผู้มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้คือ พันเอกถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในคณะรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้แสดงความเห็นไว้ว่า ถึงเวลาแล้วที่ไทยจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับจีนพร้อมกับหันมาสร้างระบบความร่วมมือในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มากยิ่งขึ้น¹ ในพ.ศ. 2512 พันเอกถนัด คอมันตร์ ได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวต่างประเทศที่สิงคโปร์ว่าประเทศไทยพร้อมที่จะเปิดการเจรจากับปักกิ่ง และยังคงกล่าวต่อไปอีกด้วยว่า การที่จะสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยการเจรจากลลงกับจีน

ต่อมาในเดือนกันยายน พ.ศ. 2513 พันเอกถนัด คอมันตร์ ได้พบปะเจรจากับผู้แทนของสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างลับ ๆ หลังจากนั้นพันเอกถนัด คอมันตร์ก็ประกาศว่า "จีนคอมมิวนิสต์ได้กลายเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสันติภาพ ความสงบสุข ความปลอดภัยและเสถียรภาพในเอเชีย"²

¹ ธานี สุขเกษม. (2525). เล่มเดิม. หน้า 105.

² รอส เทอร์ริล. "ประเทศไทยมีนโยบายต่างประเทศหรือ". ริงสเวิร์ด ธนะพรพันธุ์, แปล.

มูลเหตุสำคัญประการหนึ่งที่น่าจะช่วยให้ลู่ทางในการเจรจากับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นไปได้มากขึ้น เมื่อไทยประกาศถอนทหารออกจากเวียดนามใต้ในพ.ศ. 2513 และปฏิเสธไม่ส่งทหารเข้าไปช่วยเหลือฝ่ายรัฐบาลนายพลลอนนอลต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์กัมพูชา พ.ศ. 2514 พันเอกถนัด คอมันตร์ เริ่มใช้ชื่อเรียกจีนคอมมิวนิสต์ว่า“สาธารณรัฐประชาชนจีน” เป็นครั้งแรก ต่อจากนั้นพันเอกถนัด คอมันตร์ได้ดำเนินการติดต่อกับจีนอย่างไม่เป็นทางการเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน¹

อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาขัดข้องสำหรับการฟื้นฟูความสัมพันธ์จากทั้งสองฝ่ายอยู่ไม่น้อย เมื่อฝ่ายจีนตั้งเงื่อนไขว่า จีนมิได้รังเกียจที่ไทยมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับสหรัฐอเมริกา ขอแต่เพียงว่าไทยอย่าปฏิบัติอย่างลำเอียงกับจีน ให้มีความเป็นมิตรกับจีนเท่าเทียมกับสหรัฐอเมริกา และไทยจะต้องไม่ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามกับประเทศอื่นๆในเอเชีย ส่วนทางฝ่ายไทยจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ประกาศออกมาเช่นกันว่า จะไม่ยอมติดต่อกับจีนไม่ว่าจะเป็นด้านการค้าหรือด้านอื่น ๆ จนกว่าจีนจะยุติการสนับสนุนการก่อการร้ายในประเทศไทยซึ่งยังคงรุนแรงอยู่ อุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการที่จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ทำรัฐประหารคณะรัฐบาลของตนเองในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2514 มีผลทำให้พันเอกถนัด คอมันตร์ ผู้เป็นกุญแจสำคัญในการติดต่อกับจีนต้องพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ผู้ที่ขึ้นมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแทนคือ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้พยายามดำเนินการปรับปรุงนโยบายต่างประเทศด้านการสานสัมพันธ์ไทย-จีน แต่สภาพความมั่นคงแห่งชาติซึ่งเป็นฝ่ายทหารยังคงหวาดระแวงสงสัยพฤติกรรมของจีน ด้วยเหตุนี้การดำเนินการของรัฐบาลไทยในอันที่จะผูกไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงเป็นไปได้ค่อนข้างช้าและระมัดระวัง²

รัฐบาลไทยเล็งเห็นความจำเป็นที่จะเร่งดำเนินการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้นถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีต่างประเทศแต่รัฐบาลก็ยังคงจัดส่งคณะบุคคลชุดต่างๆ เดินทางไปเยือนจีน ได้แก่

2.2.2.1. คณะปิงปองไทยไปแข่งขันที่กรุงปักกิ่ง

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2515 คณะนักปิงปองไทย³ รวมทั้งหมด 20 คนได้เดินทางไปแข่งขันที่กรุงปักกิ่งตามคำเชิญของสหภาพปิงปองแห่งเอเชีย คณะดังกล่าวมี พล.ต.ท.ชุมพล โลหะชาละ เป็นหัวหน้าคณะ ส่วนนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ รองผู้อำนวยการฝ่ายเศรษฐกิจการคลังและการอุตสาหกรรมของคณะปฏิวัติร่วมเดินทางไปด้วยในฐานะที่ปรึกษาคณะปิงปอง โดยการอนุมัติของ

¹ ประสาร มฤคพิทักษ์. (2541). เล่มเดิม. หน้า 50.

² อานันท์ ปันยารชุน. (2543). "ปาฐกถาพิเศษ" ความสัมพันธ์ไทย-จีน : เพลียพลหลังแลหน้า. หน้า 15.

³ จุลชีพ ชินวรรณ. (2524). สัมพันธไมตรีไทย-จีน:ทศวรรษแห่งมิตรภาพ พ.ศ.2518-2528. หน้า 24.

ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ในวันเข้าพบนายกรัฐมนตรี โจว เอ็นไหล
พร้อมกับบรรณไว และสิรินทร์ พัทธินัย เมื่อปี 2515
ในโอกาสที่เดินทางไปแข่งขันปิงปอง ในฐานะที่ปรึกษาคณะปิงปอง

จอมพลประภาส จารุเสถียร มีวัตถุประสงค์เพื่อดูท่าทีของจีนที่มีต่อไทย' โดยหลังจากถึงสนามบิน ปักกิ่งแล้ว นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ได้รับการต้อนรับจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลจีนให้เป็นแขกพิเศษของรัฐบาล และได้แยกตัวจากกลุ่มคณะปึงปองไทย โดยทางการจีนได้จัดให้พบปะผู้นำคนสำคัญและนายกรัฐมนตรี โจว เอ็น ไหล และได้รับการต้อนรับอย่างดี

จีนได้ยืนยันนโยบายเดิมที่เคยแถลงไว้ที่ประชุมบันดุงว่า จีนจะไม่เข้ายุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของรัฐอื่น แต่จีนจะยังคงให้ความช่วยเหลือทางกำลังใจแก่กลุ่มชนที่ต้องการปลดแอกจากการกดขี่ และเพื่อแสดงความจริงใจ จีนจึงได้ยุบกรมจีนโพ้นทะเล ฝ่ายจีนยินดีที่จะค้าขายกับไทยในทุกรูปแบบบนพื้นฐานของความเสมอภาค สำหรับการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ จีนไม่ได้เร่งร้อนแต่ขอให้อยู่กับฝ่ายไทยเอง โดยจีนถือหลักการสำคัญในการติดต่อสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศอื่นคือ ประเทศนั้นต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนได้หัวนอย่างเด็ดขาดเพราะจีนถือว่าได้หัวนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของจีน²

ในการดำเนินงานนี้ได้รับการประสานงานจากนางนวลนภา (สิรินทร์) และนายวรรณไว พัทธโนทัย ซึ่งเติบโตและใช้ชีวิตอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่าง พ.ศ. 2499-2513 ทั้งสองเป็นบุตรของนายสังข์ พัทธโนทัย ที่ปรึกษาคนสนิทของจอมพลป. พิบูลสงคราม ซึ่งเห็นถึงความจำเป็นที่ไทยจะต้องมีความสัมพันธ์ฉันมิตรกับจีน หลังจากรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงครามได้ส่งคณะทูตลับชุดนายอารี ภิรมย์ไปศึกษาท่าทีของจีนเมื่อพ.ศ. 2498 จอมพลป. พิบูลสงครามและนายสังข์ พัทธโนทัยได้ดำเนินนโยบายสร้างสัมพันธ์กับจีนอย่างลับๆ โดยการส่ง ด.ช.วรรณไว(อายุ 12 ปี) และด.ญ.สิรินทร์ พัทธโนทัย(อายุ 8 ปี) ไปเรียนหนังสือที่สาธารณรัฐประชาชนจีนและอยู่ในความดูแลของนายกรัฐมนตรี โจว เอ็นไหล นับว่าทั้งสองเป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ไทย-จีน³ จนกระทั่งจีนเกิดการปฏิวัติวัฒนธรรมที่รุนแรงจากฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลจีนในพ.ศ. 2506-2516 นายวรรณไว พัทธโนทัยถูกเนรเทศกลับประเทศไทย เมื่อพ.ศ. 2510 ส่วนสิรินทร์ พัทธโนทัย ยังคงอยู่ในจีนและได้รับความยากลำบากเพราะถูกตั้งข้อหาเป็นสมุนของจักรวรรดินิยม ต่อมาด้วยความช่วยเหลือจากนายโจว เอ็นไหล สิรินทร์ จึงสามารถลี้ภัยไปประเทศอังกฤษได้เมื่อพ.ศ. 2513⁴

¹ อภิวัฒน์ วรรณกร. (2539). จอมยุทธ์ไค้ดุงหมง: ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ นักการเมือง 4 ทศวรรษ. หน้า 204.

² นฤมิตร สอดสุข. (2524). เล่มเดิม. หน้า 54.

³ สิรินทร์ พัทธโนทัย. (2538). มุกมังกร. หน้า 61.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 409.

2. 2.2.2. คณะผู้แทนการค้าไทยภายใต้การนำของนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2515 จีนได้เชิญผู้แทนการค้าไทย นำโดยนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ และคณะจำนวน 17 คน ไปร่วมงานแสดงสินค้าครั้งที่ 12 ที่เมืองกวางเจา มณฑลกวางตุ้ง¹ ในครั้งนั้น นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ได้รับมอบหมายจากคณะปฏิวัติให้พิจารณาหาช่องทางที่จะติดต่อค้าขายกับจีนด้วย จากการได้พบปะบุคคลหลายฝ่ายของจีน(นายหลี่เซียนเนียน รองนายกรัฐมนตรีของจีน, เจินเจีย รัฐมนตรีช่วยกระทรวงการค้าต่างประเทศจีน คณะผู้แทนการค้าไทยเห็นว่า น่าจะค้าขายกับจีนเพราะจีนได้แสดงให้เห็นว่า จีนถือหลักเสมอภาคและไม่เอารัดเอาเปรียบ แต่หากไทยยังไม่สะดวกที่จะติดต่อทางการทูต จีนยินดีจะติดต่อเฉพาะเรื่องการค้า กีฬา การแพทย์ วิทยาศาสตร์ และอื่นๆ ไปก่อนซึ่งจีนพร้อมทุกกรณี อย่างไรก็ตามในขณะนั้นไทยยังคงใช้ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ซึ่งห้ามมิให้นำสินค้าที่ผลิตหรือมีกำเนิดจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย ประกาศดังกล่าว จึงเป็นอุปสรรคในการติดต่อทางการค้าต่อกัน

จากท่าทีที่เต็มไปด้วยมิตรภาพของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ช่องทางในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนมีแนวโน้มที่ดีขึ้น โดยในตอนปลายพ.ศ. 2515 รัฐบาลไทยได้แถลงข่าวออกมาอย่างชัดเจนว่า ไทยมีความประสงค์จะเปิดการเจรจากับรัฐบาลปักกิ่งและฮานอย และกำลังมีประเทศที่สามทำหน้าที่ติดต่อช่วยเหลืออยู่ ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลไทยกำลังศึกษาลู่ทางในอันที่จะยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53

3. การดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ไทย-จีนก่อนสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต (พ.ศ. 2516-2518)

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งในระบบภูมิภาคและในระบบสากลโลก ทำให้ไทย-จีนได้มีการดำเนินงานในลักษณะที่ช่วยเสริมสร้างลู่ทางการปรับความสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้นโดยผู้แทนของทั้งสองประเทศได้เริ่มพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการบ่อยครั้ง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และช่วยเหลือต่อกัน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกันเพื่อเปิดทางฟื้นฟูความสัมพันธ์ต่อกัน² ซึ่งจีนยึดมั่นว่าความสัมพันธ์ไทย-จีนที่ผ่านมามีได้ยุติลง เพียงแต่ไทยมีการติดต่อเฉพาะกับสาธารณรัฐจีนเท่านั้นและได้ละเว้นการติดต่ออย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้นเมื่อประเทศทั้งสองมีความเข้าใจกันมากขึ้น จึงเห็นสมควรให้มีการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้นมาใหม่ อนึ่งการ

¹ จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 24.

² อานันท์ ปันยารชุน. (2543). เล่มเดิม. หน้า 16

เปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของจีนช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรมทำให้ภาวะเศรษฐกิจและการเมืองของจีนหยุดชะงัก เมื่อผ่านพ้นวิกฤตนี้มาได้ จีนเร่งกระชับความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ และพัฒนาประเทศตามนโยบาย 4 ทันสมัยของ Deng Xiaoping การดำเนินงานฟื้นฟูความสัมพันธ์ไทย-จีนในช่วงนี้มีดังต่อไปนี้

3.1. การริเริ่มด้านการทูตของฝ่ายรัฐบาลไทย

ปลายสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ประเทศไทยและจีนเริ่มมีการติดต่อทางการเมืองกันครั้งแรกในพ.ศ.2516 ระหว่างผู้แทนทางการทูตฝ่ายไทย นายอานันท์ ปันยารชุนเอกอัครราชทูตประจำสหประชาชาติ และผู้แทนทางการทูตจีนที่สหประชาชาติ และเมืองสำคัญอื่นๆ เช่น เจนีวา โตเกียว กรุงเฮก¹ ขณะเดียวกันจีนได้ใช้การทูตป้องกันเพื่อให้ไทยและจีนได้ติดต่อกัน จีนส่งคณะนักกีฬามาแข่งขันที่กรุงเทพฯ โดยมีข้าราชการกระทรวงต่างประเทศร่วมเดินทางมาด้วย บุคคลเหล่านี้ได้เข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศไทยอย่างไม่เป็นทางการ เดือนสิงหาคมปีเดียวกันนั้น คณะแบดมินตันไทยได้เดินทางไปเยือนจีนตามคำเชิญของจีน ในครั้งนั้นอธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศได้ร่วมเดินทางไปด้วยและได้เข้าพบ Deng Xiaoping ทั้งสองฝ่ายได้สนทนากันอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการที่จีนสนับสนุนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย การโจมตีรัฐบาลไทย และเมื่อคณะดังกล่าวเดินทางกลับได้มีรายงานข่าวว่า จีนพร้อมจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยโดยไม่มีเงื่อนไข

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งนักศึกษาได้ลุกฮือขึ้นคัดค้านและต่อต้านรัฐบาลเผด็จการของจอมพลถนอม กิตติขจร จนทำให้จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ต้องเดินทางออกนอกประเทศ รัฐบาลพลเรือนนำโดยนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ขึ้นบริหารประเทศแทน ทำให้สังคมไทยก้าวสู่ยุคของสิทธิเสรีภาพ มีระบบรัฐสภา มีพรรคการเมือง และมีรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง

ในพ.ศ. 2516 สงครามในตะวันออกกลางส่งผลกระทบให้เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันทั่วโลก ราคาน้ำมันเพิ่มสูงขึ้นมาก รัฐบาลจีนได้แสดงไมตรีจิตด้วยการเสนอขายน้ำมันดีเซลราคามิตรภาพแก่ไทย รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงการต่างประเทศเจรจาซื้อน้ำมันจากประเทศผู้ผลิตน้ำมัน และจากจีนด้วย พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศได้เดินทางไปปักกิ่งเพื่อเจรจาซื้อน้ำมันด้วยตนเอง ซึ่งจีนยินดียินยอมน้ำมันจำนวน 50,000 ตันในราคามิตรภาพ การเจรจาการค้าโดยตรงโดยไม่ผ่านประเทศที่สามทำให้ไทยสามารถประหยัดเงินตราต่างประเทศมาก

¹ อานันท์ ปันยารชุน. (2533). "ผูกมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีน" เล่มเดิม. หน้า 134.

ตลอดพ.ศ. 2517 เป็นช่วงแห่งการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน เพื่อปูทางสู่ความสัมพันธ์ระยะยาว ขณะที่นายอันเนียนหลง รัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศของจีนมาเยือนไทย นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ รองนายกรัฐมนตรีของไทยก็ได้เดินทางไปเยือนจีน

วันที่ 6 ธันวาคม 2517 สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติเอกฉันท์ยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ซึ่งกำหนดห้ามการค้าขายระหว่างไทย-จีน นายจรูญพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศแถลงว่า “นับจากเวลานี้ไปไทยกับจีนจะเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างกัน อันจะนำไปสู่การเปิดความสัมพันธ์ระหว่างชาติ แม้จะมีผู้ไม่เห็นพ้องด้วย แต่การมีความสัมพันธ์เป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้”¹

หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 รัฐบาลนายสัญญาธรรมศักดิ์ ได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 พรรคประชาธิปัตย์ได้จัดตั้งรัฐบาลมี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี แต่แพ้คดีไม่ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกรัฐสภา ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกรัฐสภาให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลผสม รัฐบาลใหม่ได้แถลงนโยบายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-จีนว่า² ไทยจะมีความสัมพันธ์เป็นปกติกับจีน เพื่อให้เกิดดุลยภาพในความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ หลังจากนั้นรัฐบาลได้มอบหมายให้ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประสานงานกับนายอานันท์ ปันยารชุน เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาและสหประชาชาติ พร้อมด้วยนายชวาล ชวณิชย์ นายเดช บุนนาค นายสุจินดา ยงสุนทร และนายธนิธ อัครสุต ให้ดำเนินการประสานสัมพันธ์ไมตรีกับจีน

3.2. บทบาทของคณะผู้แทนอย่างไม่เป็นทางการก่อนการสถาปนาความสัมพันธ์

ชุดที่หนึ่ง คณะนักวิทยาศาสตร์ไทย วันที่ 20 เมษายน 2518 สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยได้ส่งคณะนักวิทยาศาสตร์ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย นายประดิษฐ์ เชี่ยวสกุล เป็นหัวหน้าคณะ³ ได้เดินทางไปเยือนจีน เพื่อเชื่อมไมตรีกับประชาชนจีนตามคำเชิญของสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจอันดีระหว่างนักวิทยาศาสตร์ทั้งสองประเทศ ส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยทางวิทยาศาสตร์

¹ ประสาร มฤคพิทักษ์. (2541). เล่มเดิม. หน้า 58.

² อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (2546). ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี. หน้า 165.

³ สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2521). ท่องไปกับนักวิทยาศาสตร์ไทย. หน้า บทนำ ง .

ชุดที่สอง คณะผู้แทนราษฎรของพรรคประชาธิปัตย์ วันที่ 24 พฤษภาคม 2518 คณะผู้แทนราษฎรแห่งพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 5 ท่าน มีนายพิชัย รัตตกุล เป็นหัวหน้าคณะ ไปเยือนจีนตามคำเชิญของสมาคมวิเทศสัมพันธ์ประชาชน¹

ชุดที่สาม คณะรัฐสภาไทย วันที่ 8 มิถุนายน 2518 นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ประธานรัฐสภาได้จัดคณะผู้แทนรัฐสภาไทย ซึ่งเป็นผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองต่าง ๆ ของไทย เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจีน² ตามคำเชิญของสมาคมวิเทศสัมพันธ์ประชาชนจีน จำนวน 32 คน คณะผู้แทนรัฐสภาไทย ได้รับการต้อนรับอย่างสมเกียรติจากรัฐบาลจีนและได้พบปะผู้นำหลายท่านด้วย

การทำงานของคณะผู้ดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการเพื่อประสานความสัมพันธ์ไทย-จีน จนประสบความสำเร็จ เป็นการเชื่อมความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน อันนำมาซึ่งสันติภาพ ความร่วมมือและความมั่นคงในภูมิภาคนี้

¹ วรรณไว พัทธโนทัย. (2519). เล่มเดิม. หน้า 167.

² แหล่งเดิม. หน้า 168.

พล.ต. ชชาติชาย ชุณหะวัณ เข้าเยี่ยมคารวะ โจว เอ็นไหหล
นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐประชาชนจีนในโอกาสที่ไปเจรจาซื้อน้ำมัน เมื่อ พ.ศ. 2516

ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ประธานรัฐสภา และประธานสภาผู้แทนราษฎร
นำ ส.ส. 29 ท่านไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อปี 2518
ถ่ายภาพพร้อมกับรองนายกรัฐมนตรี เต็ง เสี่ยวผิง

บทที่ 3

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับจีน พ.ศ. 2518

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 นับเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่งต่อความสัมพันธ์ไทย-จีน เพราะเป็นการยุติความเป็นศัตรูระหว่างกันที่มีมาเป็นเวลาเกือบ 30 ปี นับแต่พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา

การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันนี้มีสาเหตุจากปัจจัยหลายประการทั้งปัจจัยภายนอก อันหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค และปัจจัยภายในอันหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศ ทำให้ไทยเริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน จากการเป็นศัตรูอย่างรุนแรงมาเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดและนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน

1. ปัจจัยภายนอกประเทศ

การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติใน พ.ศ. 2514 ความยุ่งยากในสงครามเวียดนามและการผ่อนคลายของสงครามเย็น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคหลายประการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน

1.1. การเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองระหว่างประเทศจากระบบสองขั้วอำนาจเป็นระบบหลายขั้วอำนาจ

นับแต่ทศวรรษ 1970 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในกลุ่มเสรีประชาธิปไตยหรือแม้แต่กลุ่มคอมมิวนิสต์ก็มิได้มีเอกภาพดังเช่นในอดีต สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตมิได้เป็นผู้นำสูงสุดของแต่ละค่ายอีกต่อไป กลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก เช่น ฝรั่งเศสและเยอรมันตะวันตก ฯลฯ ได้ก่อตั้งเป็นประชาคมเศรษฐกิจที่เป็นปึกแผ่น กลุ่มนี้รวมทั้งญี่ปุ่นจากเอเชีย ได้เข้ามามีบทบาทในการเมืองและเศรษฐกิจโลกมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝรั่งเศสได้เกิดความขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกา และดำเนินนโยบายเป็นอิสระจากสหรัฐอเมริกามา ตั้งแต่ครั้งวิกฤติการณ์คลองสุเอซ ส่วนในค่ายคอมมิวนิสต์เองสหภาพโซเวียตก็มีความขัดแย้งกับหลายประเทศในยุโรปตะวันออกและสาธารณรัฐประชาชนจีน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีส่วนทำให้ภาวะสงครามเย็นในการเมืองระหว่างประเทศแปรเปลี่ยนเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด(Détente) และส่งผลกระทบต่อทุกภูมิภาครวมทั้งเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะประเทศไทย รัฐบาลไทยจึงต้องพยายามปรับนโยบายต่างประเทศให้ยืดหยุ่นมากขึ้น

1.2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ตามนโยบายปิดล้อมจีนของสหรัฐอเมริกา (Containment Policy) บทบาทของสหรัฐอเมริกาทวีสูงขึ้นในช่วงเกิดสงครามเวียดนาม ระหว่าง พ.ศ. 2503–2513 จนมติมหาชนภายในประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกร้องให้รัฐบาลอเมริกันยุติการสู้รบและถอนตัวจากสงครามในเวียดนาม สหรัฐอเมริกาเริ่มเปลี่ยนนโยบายที่มีต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันได้ประกาศลัทธิ尼克สัน ในพ.ศ. 2512 อันเป็นการแสดงเจตน์จำนงของสหรัฐอเมริกาที่จะลดความผูกพันทางทหารแก่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และให้ประเทศเหล่านี้ช่วยเหลือตนเองมากขึ้น แต่นโยบายดังกล่าวคงไม่สามารถช่วยให้เวียดนามใต้ที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนจะสามารถต้านทานเวียดนามเหนือได้ สหรัฐอเมริกาเห็นความจำเป็นที่จะหาวิธีให้สหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีนช่วยยุติปัญหาในเวียดนามด้วยการลดการให้ความช่วยเหลือเวียดนามเหนือ เพื่อบีบบังคับให้ยุติสงคราม ทั้งนี้เนื่องจากเวียดนามเหนือได้รับความช่วยเหลือมูลค่ามหาศาลทางทหารจากสหภาพโซเวียต ขณะเดียวกันเวียดนามเหนือก็มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามเหนือในด้านอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค อาวุธขนาดเบา กระสุน วัตถุระเบิด¹

ท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่จะปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ต้องการสถาปนาความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาเพื่อที่จะให้สหรัฐอเมริกาคือตัวคานอำนาจของสหภาพโซเวียตซึ่งมีปัญหาคัดแย้งรุนแรงจนเกิดการปะทะตามแนวพรมแดนอยู่ในขณะนั้น เพราะสหรัฐอเมริกาคือประเทศที่มีแสนยานุภาพทัดเทียมกับสหภาพโซเวียตอาจจะทำให้สหภาพโซเวียตเกิดความเกรงกลัวการปะทะด้านซีปนาวุธปรมาณูระหว่างกันได้ (deterrent power) สหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เริ่มปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนเชิญทีมป้องกันของสหรัฐอเมริกาไปแข่งขันกันไนจีน ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2514 วิธีการนี้เรียกว่า “การทูตป้องปราม” ซึ่งนำไปสู่การเดินทางไปเยือนกรุงปักกิ่งของประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 และมีการออกแถลงการณ์เซี่ยงไฮ้ (Shanghai Communique) อันมีสาระสำคัญว่า สหรัฐอเมริกายอมรับหลักการจีนเดียว² และประเทศทั้งสองจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกันไป การเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนของประธานาธิบดีนิกสันนี้ นอกจากจะเป็นสัญลักษณ์ของการสิ้นสุดนโยบายปิดล้อมจีนของสหรัฐอเมริกา

¹ วารินทร์ สินสูงสุด. (ม.ป.ป.). สงครามจีน – เวียดนาม. หน้า 22.

² มั่น พัทธินัย. (2522). แผนเปลี่ยนโลกของคิสซิงเจอร์. หน้า 141.

ยังเป็นสิ่งแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย

การที่สหรัฐอเมริกาเริ่มปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ประกอบกับมติมหาชนในประเทศและเกือบทุกมุมโลกที่เรียกร้องให้ยุติสงครามในเวียดนาม สหรัฐอเมริกาจึงเริ่มเจรจากับเวียดนามเหนือเพื่อยุติสงคราม หลังจากการเจรจาสันติภาพที่ปารีส ในพ.ศ. 2516 ระหว่างนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ ที่ปรึกษาฝ่ายความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา และนายเลอเติกโท รัฐมนตรีต่างประเทศของเวียดนาม สหรัฐอเมริกาจึงเริ่มถอนทหารออกจากเวียดนามใต้ และลดบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังจากนั้นสงครามเวียดนามยุติลงในปีพ.ศ. 2518

1.3. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียต

ความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียตได้เปลี่ยนแปลงจากการเป็นมิตรร่วมอุดมการณ์ตั้งแต่แรกก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนมาเป็นความขัดแย้งกันในพ.ศ. 2503 อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหาเรื่องพรมแดนและความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ ความขัดแย้งนี้ได้ทวีความรุนแรงขึ้นจนถึงขั้นปะทะกันที่เกาะเซินเปา บริเวณแม่น้ำอัสซูรี ในพ.ศ. 2512 สหภาพโซเวียตได้วางกำลังทหารไว้ตามบริเวณพรมแดนที่ติดต่อกับจีนถึง 40 กองพล โดยอ้างความชอบธรรมของลัทธิเบรสเนฟ¹ นอกจากนี้หลังจากที่สหรัฐอเมริกาประกาศลัทธิจีนในพ.ศ. 2512 สหภาพโซเวียตได้ประกาศหลักการ “ความมั่นคงร่วมกันแห่งเอเชีย”² (Collective security system) ตามแผนการสร้างเขตสันติภาพเพื่อประกันความปลอดภัยแก่เอเชียร่วมกัน สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ตีความข้อเสนอนี้เป็นแผนการสร้างความร่วมมือทางทหารและการเมืองของสหภาพโซเวียต เพื่อหาพันธมิตรในเอเชียและปิดล้อมจีน สถานการณ์ดังกล่าวทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเห็นว่าสหภาพโซเวียตเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของจีนและเป็นศัตรูอันดับหนึ่ง ส่วนสหรัฐอเมริกาซึ่งกำลังบอบช้ำจากสงครามเวียดนามและกำลังลดบทบาทในเอเชีย เป็นภัยคุกคามน้อยกว่าสหภาพโซเวียต³ สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาโดยใช้ทูตปิงปอง นอกจากนี้จีนยังหวังว่าหากจีนเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกาแล้วจะสามารถพึ่งพาสหรัฐอเมริกาในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาอุตสาหกรรมของจีน และเปิดโอกาสให้สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ติดต่อค้าขายขยายฐานเศรษฐกิจกับประเทศเสรีนิยมอื่น ๆ ด้วย

¹ จูลีฟ ชินวรโน. (2528). *สัมพันธ์ไมตรีไทย-จีน : ทศวรรษแห่งมิตรภาพ พ.ศ. 2518-2528*. หน้า 19.

² แหล่งเดิม. หน้า 19.

³ มั่น พัทธินัย. (2522). *เล่มเดิม*. หน้า 145.

1.4. ชัยชนะของคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน

หลังจากสหรัฐอเมริกาถอนตัวออกจากอินโดจีน กลุ่มนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ได้รับชัยชนะสามารถเข้ายึดครองดินแดนต่าง ๆ คือ กองทัพเขมรแดง ได้ยึดกัมพูชาจากรัฐบาลลอนนอล เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2518 รัฐบาลเวียดนามใต้ได้ประกาศยอมแพ้อย่างไม่มีเงื่อนไขต่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518 และขบวนการประเทศลาวได้อำนาจในลาวอย่างสมบูรณ์ในเดือนพฤษภาคม 2518 การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเช่นนี้ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยอย่างมาก เนื่องจากชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนได้ทำให้ไทยต้องกลายเป็นประเทศด่านหน้าของโลกเสรีในภูมิภาคนี้ ที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศคอมมิวนิสต์ทางตะวันออกเป็นความยาวถึง 2,500 กิโลเมตร ในขณะที่สหรัฐอเมริกาซึ่งเคยช่วยเหลือไทยในการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ถอนตัวออกจากแผ่นดินใหญ่ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไทยจึงวิตกว่าภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งอยู่ซิดติดพรมแดนไทยจะขยายมายังประเทศไทยด้วย วิกฤตการณ์ในอินโดจีนทำให้ไทยเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินนโยบายผูกมิตรกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคอมมิวนิสต์เพื่อลดความเป็นศัตรูระหว่างกัน มาตรการสำคัญเร่งด่วนคือการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมีอิทธิพลต่อรัฐบาลใหม่ของกัมพูชาและยังอาจช่วยลดอิทธิพลของเวียดนามซึ่งกำลังพยายามขยายอิทธิพลเข้ามาในลาว เนื่องจากเวียดนามได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต¹ ซึ่งขัดแย้งกับจีน ดังนั้นการมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเป็นการสร้างดุลอำนาจในอินโดจีนและเป็นการยับยั้งภัยคุกคามจากเวียดนามที่อาจมีต่อประเทศไทยได้

1.5. การขยายความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียน

ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีพรมแดนต่อเนื่องกันและมีระบบเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกัน ได้พยายามรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการเมืองอยู่หลายครั้ง² เช่น จัดตั้งสมาคมอาสาในพ.ศ. 2504 กลุ่มมาฟิลินโดใน พ.ศ. 2506 แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะประเทศสมาชิกยังคงมีความขัดแย้งกันอยู่ ต่อมาใน พ.ศ. 2510 ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ได้รวมกลุ่มและร่วมมือกันก่อตั้ง“สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” หรือสมาคมอาเซียน (ASEAN) โดยมีเจตนารมณ์เพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเป็นสำคัญ เพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาคมิให้มีการแทรกแซงจากภายนอกโดยเน้นการดำรงไว้ซึ่งความเป็นกลางในภูมิภาค อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือกันในภูมิภาค

¹ วารินทร์ สิ้นสูงสุด. (ม.ป.ป.). เล่มเดิม. หน้า 27.

² จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 21.

การยอมรับสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าเป็นสมาชิกในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติแทนไต้หวันในพ.ศ. 2514 และการเข้ามามีบทบาทในฐานะมหาอำนาจหนึ่งในเอเชียอาเซียนจึงจำเป็นต้องปรับท่าทีเพื่อให้เกิดความมั่นคงที่มั่งคั่งยืนหยัดด้วยตนเองเป็นหลักและปรึกษากันอย่างใกล้ชิดระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มเพื่อความเป็นเอกภาพ แสดงจุดยืนการไม่ฝักใฝ่กลุ่ม อภิมหาอำนาจกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง¹

อาเซียนประกาศสถาปนาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และความ เป็นกลางใน พ.ศ. 2514 เพื่อให้กลุ่มอาเซียนปราศจากการแทรกแซงจากมหาอำนาจภายนอก การ ประกาศให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตเป็นกลาง(neutrality) แสดงให้เห็นท่าทีของอาเซียนที่จะ ป้องกันมิให้มหาอำนาจใดมหาอำนาจหนึ่ง มาทดแทนช่องว่างที่เกิดจากการถอนตัวของสหรัฐอเมริกา อาเซียนได้ประชุมปรึกษากันเกี่ยวกับนโยบายต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ก็ไม่สามารถตกลง กำหนดนโยบายร่วมกันได้ เนื่องจากบางประเทศยังไม่ไว้วางใจจีนและเกรงว่าจีนจะแทรกแซงกิจการ ภายในประเทศของตนโดยการสนับสนุนผู้ก่อการร้ายล้มล้างรัฐบาล² พ.ศ.2517 มาเลเซียเป็นประเทศ แรก ที่สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งสองประเทศได้มีแถลงการณ์ ร่วมกันว่า ความแตกต่างทางลัทธิการปกครองจะไม่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ฉันมิตร ซึ่งตั้งอยู่ บนพื้นฐานของหลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติ การริเริ่มของมาเลเซียทำให้ประเทศอาเซียนอื่น ๆ เริ่ม ทบทวนนโยบายต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของ ฟิลิปปินส์ได้วิจารณ์ว่า “เป็นการพัฒนาอันสำคัญต่อภูมิภาค” โฆษกกระทรวงการต่างประเทศ ไทยแสดงความเห็นว่า “การตัดสินใจของมาเลเซียจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจระหว่างไทย-จีน และ เร่งการพัฒนาความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสอง”³ ส่วนกระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์ได้วิจารณ์ ได้ออกแถลงการณ์ว่า การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียและสาธารณรัฐประชาชนจีนจะนำ ผลประโยชน์มาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเสริมสร้างแนวทางไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่าง สิงคโปร์และสาธารณรัฐประชาชนจีน และในเดือนมิถุนายน 2518 ฟิลิปปินส์จึงได้สถาปนา ความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน สิงคโปร์ยังประวิงเวลาไม่สถาปนา ความสัมพันธ์ โดยอ้างว่าต้องใช้เวลาสร้างความมั่นคงและความเป็นปึกแผ่นของประเทศก่อน แต่การ เยือนจีนของนายลี กวน ยู เป็นสัญญาณ ให้เห็นว่าสิงคโปร์ปรารถนาจะมีความสัมพันธ์อันดีกับ สาธารณรัฐประชาชนจีน แม้จะยังไม่ถึงขั้นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตก็ตาม

¹ อรอนงค์ เรืองอนุพงศ์. (2540). ความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างประเทศไทย-จีน: มุมมองของไทย. หน้า 33.

² นฤมิตร สอดสุข. (2524). สัมพันธภาพทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน. หน้า 133.

³ สุดาพร หาญไพบุลย์. (2529). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2518-2528. หน้า 47.

จีนได้แสดงท่าทีเอาใจอาเซียน เช่น ประกาศจะช่วยเหลือไทยถ้าหากเวียดนามโจมตีไทย กับสนับสนุนนโยบายของกลุ่มอาเซียนในการแก้ไขปัญหาแกมพูชาและจะงดความช่วยเหลือแก่พรรคคอมมิวนิสต์ที่มีอยู่ในประเทศต่าง ๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และป้องกันการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตซึ่งจีนคิดว่าสหภาพโซเวียตพยายามที่จะเข้ามามีอิทธิพลแทนที่สหรัฐอเมริกา¹

ดังนั้นท่าทีของอาเซียนที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนและสถานการณ์ระหว่างประเทศจึงเป็นสิ่งเอื้ออำนวยให้ไทยตัดสินใจสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

1.6. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีน

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความสำคัญยิ่ง ภายหลังจากความวุ่นวายปั่นป่วนในการปฏิวัติทางวัฒนธรรม (พ.ศ. 2506 – 2512) ได้สิ้นสุดลง และการเสียชีวิตของนายพลหลินเปียวใน พ.ศ. 2514 กลุ่มผู้นำพลเรือนอาวุโส ซึ่งนำโดยนายโจว เอิน ไหล และเติ้ง เสี่ยวผิง ได้ดำเนินนโยบายที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนให้ก้าวหน้าทันสมัย และพยายามสร้างแนวร่วมกับประเทศต่าง ๆ เพื่อต่อต้านการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต พัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตรกับทุกประเทศที่มีลัทธิการเมืองแตกต่างกันบนพื้นฐานการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทำให้จีนลดความเป็นศัตรูกับประเทศในแถบแอฟริกาและเอเชีย จีนได้ให้ความสำคัญแก่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่ในยุทธศาสตร์ที่สำคัญ²

การที่ระบบการเมืองโลกมีหลายขั้ว การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาติมหาอำนาจ ชัยชนะของคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน การขยายความร่วมมือของกลุ่มอาเซียน ตลอดจนปัญหาการเมืองภายในของประเทศจีนส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงนโยบายการเมืองระหว่างประเทศ ประเทศไทยเห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพอำนาจใหม่ทางการเมืองระหว่างประเทศ จึงเริ่มปรับนโยบายที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน และเห็นความจำเป็นที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อไป

2. ปัจจัยภายในประเทศ

การปรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนนอกจากมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายนอกดังกล่าวแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศไทยในช่วงระหว่างพ.ศ. 2516-2518 ได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนมุมมองและนโยบายของไทยที่มีต่อจีนเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนโยบายสร้างความสัมพันธ์กับจีนครั้งใหม่ ได้แก่

¹ ศรุติ สกุลรัตน์. (2521). จีนกับเอเชียอาคเนย์: แนวนโยบายต่างประเทศ ค.ศ. 1960-1980. หน้า 55-56.

² สุตตระการ ธนโกเศศ. (2528). อาเซียนในการเมืองโลก. หน้า 16.

2.1. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศของไทยเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งนักศึกษา ปัญญาชนและประชาชนได้เรียกร้องการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีการรวมพลังคัดค้านและต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหารของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรที่ผูกขาดอำนาจทางการเมือง สืบทอดจากรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รวมระยะเวลากว่า 14 ปี ที่ประชาชนถูกปิดกั้นมิให้มีส่วนร่วมทางการเมือง การเรียกร้องดังกล่าวเป็นผลให้รัฐบาลประกาศลาออก จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ต้องเดินทางออกนอกประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐบาลชั่วคราวมีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐบาลพลเรือนได้บริหารประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น พลเรือนและพรรคการเมืองเข้ามามีบทบาทในการจัดร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2517 รัฐบาลมีแนวโน้มที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นกลางมีไมตรีจิตกับนานาประเทศ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น มีโอกาสได้ศึกษาและเข้าใจเกี่ยวกับจีนมากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเรียกร้องจากมติมหาชน ให้ไทยสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน¹

หลังจากได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ประมาณ 1 ปี การร่างรัฐธรรมนูญสำเร็จสมบูรณ์ รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2517 นับได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่งของไทย เนื่องจากผู้จัดร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ประกอบด้วยตัวแทนของประชาชน กลุ่มอาชีพอันหลากหลาย² นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศในวันที่ 26 มกราคม 2518 ผลการเลือกตั้งไม่มีพรรคการเมืองใดได้รับคะแนนเสียงชนะเด็ดขาด ดังนั้น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งมีจำนวนสมาชิกได้รับเลือกตั้งมากที่สุด จึงเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล แต่ปรากฏว่าไม่ได้รับคะแนนเสียงไว้วางใจจากสมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรให้จัดตั้งรัฐบาลได้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมสามารถรวบรวมสมาชิกรัฐสภาจากพรรคการเมืองอื่นๆ จัดตั้งรัฐบาล และได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 29 มีนาคม 2518 แต่รัฐบาลสหพรรคต้องประสบปัญหาการเมืองอย่างรุนแรง เช่น เกิดความขัดแย้งเรื่องการจัดสรรตำแหน่งทางการเมือง และผลประโยชน์ของพรรคร่วมรัฐบาล การขาดอุดมการณ์ร่วมกัน ประชาชนขาดความสามัคคี เกิดความแตกแยก การเรียกร้องสิทธิและผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาลำนี้ให้

¹ วรรณไว พิศนาคย์. (2519). *ใจเอินไหลผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน*. หน้า 168.

² สุตาพร หาญไพบุลย์. (2529). *เล่มเดิม*. หน้า 49.

สำเร็จลุล่วงได้จึงเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชนจากการขัดแย้งทางการเมืองภายในมาสู่ความสนใจปัญหาภายนอก¹ ที่สำคัญคือการปรับความสัมพันธ์กับจีนซึ่งจะสอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไป

การปรับนโยบายความสัมพันธ์กับจีนยังมีสาเหตุเกี่ยวกับความมั่นคงภายในประเทศด้วย เพราะปัญหาคนจีนสองสัญชาติในไทยที่กุมอำนาจเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งคนจีนเหล่านี้ถือทั้งสัญชาติจีนและสัญชาติไทย รัฐบาลมีความหวาดระแวงและไม่แน่ใจในความจงรักภักดี การปรับความสัมพันธ์กับจีน จีนจะสนับสนุนหลักการให้คนจีนในต่างประเทศถือสัญชาติเดียว มีความจงรักภักดี เคารพกฎหมายกับนโยบายของรัฐบาลที่ตนอาศัยอยู่²

นโยบายปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน พรรคการเมืองส่วนใหญ่สนับสนุนแนวนโยบายนี้โดยคำนึงถึงความมั่นคงของชาติและประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก

2.2. กลุ่มนักศึกษาและปัญญาชน

ปัญญาชนซึ่งมีสถานภาพและอาชีพต่าง ๆ กัน เช่น นักคิด นักเขียน นักพูดนักหนังสือพิมพ์ นักวิชาการ ครูอาจารย์ และนิสิตนักศึกษา เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลสำคัญในสังคมไทยขณะนั้นในฐานะเป็นผู้ชี้นำความคิดที่ถูกต้องให้แก่คนในประเทศ เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม

กลุ่มปัญญาชนได้มีบทบาทเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศหลายครั้ง เช่น บทบาทในการเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินนโยบายเป็นกลาง การถอนตัวจากองค์การ ส.ป.อ.การต่อต้านสหรัฐอเมริกาว่าเป็นจักรวรรดินิยม การเรียกร้องการปกครองแบบประชาธิปไตยจากรัฐบาลเผด็จการทหาร เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 การเรียกร้องให้รัฐบาลรับรองรัฐบาลจีนและเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตและการค้า เพื่อผลประโยชน์ของประเทศไทยและให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไป ดังที่มหาอำนาจหลายประเทศได้ปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

นักวิชาการได้มองปัญหาคอมมิวนิสต์ในไทยว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากสภาวะการณ์ต่าง ๆ ภายในประเทศเป็นสำคัญ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ส่วนการสนับสนุนจากต่างชาติเป็นปัจจัยรอง การแก้ไขจึงควรเน้นที่ปัญหาภายในประเทศ³

¹ นฤมิตร สอดสุข. (2524). เล่มเดิม. หน้า 75.

² หอจดหมายเหตุ. (3) สร.0201.7/97 ถ้อยแถลงของโจว เอินไหลเกี่ยวกับคนจีนในต่างประเทศ (3-11 ส.ค. 2497)

³ นฤมิตร สอดสุข. (2524). เล่มเดิม. หน้า 73.

2.3. ภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศ

ในพ.ศ. 2516 เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันทั่วโลก¹ เนื่องจากเกิดสงครามในตะวันออกกลาง ในเรื่องดินแดนระหว่างอิสราเอลกับชาติอาหรับ ส่วนใหญ่อิสราเอลเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะและยังได้รับการสนับสนุนจากชาติตะวันตก กลุ่มประเทศอาหรับจึงใช้น้ำมันเป็นอาวุธทางการเมืองในการต่อรองกับชาติตะวันตก ผ่านบทบาทของกลุ่มโอเปคซึ่งผลิตน้ำมันส่งออกเป็นอันดับหนึ่ง ไทยได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าว จึงได้ติดต่อขอซื้อน้ำมันโดยตรงจากสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากขณะนั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนมีนโยบายใช้น้ำมันเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการติดต่อกับประเทศโลกที่ 3 สาธารณรัฐประชาชนจีนตกลงขายน้ำมันดีเซลหมุนเร็วให้ไทย 50,000 ตัน ในราคามิตรภาพ การซื้อน้ำมันครั้งนี้ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณในฐานะที่ปรึกษาขององค์การเชื้อเพลิงได้เดินทางไปกรุงปักกิ่งในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2516 เพื่อเจรจาซื้อน้ำมันจำนวนดังกล่าว ซึ่งมีผลให้รัฐบาลออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 เพื่อให้องค์การเชื้อเพลิงสามารถนำน้ำมันจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าประเทศไทยได้โดยไม่ผิดกฎหมาย แต่ประกาศคณะปฏิวัติก็ยังเป็นอุปสรรคที่ทำให้ซื้อน้ำมันจากสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ปริมาณจำกัด ในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2517 สภานิติบัญญัติแห่งชาติในสมัยรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ จึงได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ด้วยมติเป็นเอกฉันท์ (120 ต่อ 0)² ซึ่งทำให้อุปสรรคในการติดต่อการค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนหมดไป

การติดต่อซื้อน้ำมันจากสาธารณรัฐประชาชนจีนทำให้ไทยเล็งเห็นประโยชน์ในการติดต่อดำขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีนสืบต่อไป กล่าวคือ

1. ทำให้ไทยสามารถซื้อน้ำมันจากสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ในราคามิตรภาพซึ่งเป็นการประหยัดเงินตราจำนวนมาก

2. การติดต่อดำขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยตรงไม่ต้องผ่านประเทศที่สาม จะสะดวกในการเสนอขายสินค้าระหว่างกัน มีรายได้เพิ่มจากการเก็บภาษีศุลกากรไม่ต้องแบ่งคนกลาง และการติดต่อการค้าโดยตรงทำให้ทราบปริมาณและแนวโน้มทางการค้าได้ถูกต้อง

3. ไทยคงจะไม่เสียดุลย์การค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะนโยบายจีนถือความเสมอภาคและประโยชน์ร่วมกันเป็นสำคัญ และอาจสามารถลดการขาดดุลย์การค้ากับต่างประเทศได้ โดยเฉพาะญี่ปุ่น เนื่องจากจีนมีสินค้าประเภทเครื่องจักรที่มีคุณภาพทัดเทียมกับประเทศอื่นแต่ราคาถูกกว่า และการค้ากับจีนจะทำให้ไทยมีอำนาจต่อรองในการเลือกซื้อสินค้าได้มากขึ้น

¹ เขียน ชีระวิทย์. (2519). จีนกับสังคมโลก. หน้า 254.

² อานันท์ ปันยารชุน. (2533). "ผูกมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีน". เล่มเดิม. หน้า 127.

2.4. นโยบายของรัฐบาล

นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา นายกรัฐมนตรีของไทยส่วนใหญ่จะเป็นทหาร ที่ได้อำนาจมาจากการปฏิวัติรัฐประหาร และยังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมด้วย ผู้นำในลักษณะนี้จึงเป็นผู้มีอิทธิพลสูงสุดในการตัดสินใจ¹ โดยเฉพาะปัญหาสำคัญด้านความมั่นคงของชาติ ซึ่งพิจารณาจากทัศนะของทหารที่คำนึงถึงแต่อุดมการณ์และความปลอดภัยเท่านั้น ในระยะแรกผู้นำทางทหารของไทยเกรงว่าการคบค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเป็นการบั่นทอนความมั่นคงของประเทศ ทัศนะดังกล่าวเห็นได้จากนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนตั้งแต่พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา

การเดินทางไปเยือนจีนในพ.ศ. 2515 ของประธานาธิบดีนิกสันแห่งสหรัฐอเมริกา และได้ประกาศแถลงการณ์ร่วมเซี่ยงไฮ้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศไทย รัฐบาลคณะปฏิวัติได้สั่งให้สถานทูตไทยในประเทศต่างๆ ที่มีสถานทูตจีนตั้งอยู่ พยายามหาทางผูกมิตรไมตรีกับเอกอัครราชทูตหรือเจ้าหน้าที่ทูตจีน² ต่อมาเมื่อรัฐบาลจีนได้ส่งหนังสือเชิญทีมนักกีฬาป้องกันไทยไปแข่งขันที่จีน ระหว่างวันที่ 2 – 13 กันยายน 2515 รัฐบาลคณะปฏิวัติได้มอบหมายให้นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ นำทีมนักกีฬาไปร่วมแข่งขันและให้ศึกษาท่าทีของจีนที่มีต่อไทย

ภายหลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ประเทศไทยหันมาปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นในรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ทำให้พลเรือนและพรรคการเมืองเข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศ บุคคลในวงการต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายต่างประเทศและมีส่วนกำหนดนโยบายมากขึ้นเป็นการเอื้ออำนาจต่อการปรับนโยบายต่างประเทศของไทย จากการผูกขาดของฝ่ายทหารมาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศยิ่งขึ้น

เมื่อ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2518 โดยที่รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลพลเรือนที่มาจากเลือกตั้ง จึงมีแนวคิดริเริ่มและดำเนินความพยายามใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากรัฐบาลเผด็จการทหาร รัฐบาลได้วางนโยบายบริหารประเทศ โดยเน้นการแก้ไขปรับปรุงปัญหาภายในประเทศและต่างประเทศควบคู่กันไป โดยพยายามขจัดปัญหาทางเศรษฐกิจภายในประเทศ และดำเนินนโยบายต่างประเทศที่พยายามสร้างความเป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้านและมหาอำนาจ รวมทั้งประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนและสาธารณรัฐประชาชนจีน³ รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่างประเทศต่อสภาผู้แทนราษฎรว่า

¹ นฤมิตร สอดสุข. (2524). เล่มเดิม. หน้า 58.

² อภิวัฒน์ วรรณกร. (2539). เล่มเดิม. หน้า 188.

³ นฤมิตร สอดสุข. (2524). เล่มเดิม. หน้า 60.

“รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการดำรงอยู่ร่วมกันโดยสันติ โดยยึดหลักการที่จะเป็นมิตรกับทุกประเทศ ที่มีเจตนาดีต่อประเทศไทยโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในอุดมการณ์ทางการเมืองและระบอบการปกครอง เพื่อให้เกิดดุลยภาพในความสัมพันธ์กับประเทศอภิมหาอำนาจ รัฐบาลจะดำเนินการเพื่อให้มีการรับรองและมีสัมพันธ์ปกติกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน”¹

การประกาศแนวนโยบายที่จะคบกับสาธารณรัฐประชาชนจีน นับเป็นจุดเปลี่ยนอันสำคัญของนโยบายต่างประเทศ นโยบายนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้นำรัฐบาลเห็นความจำเป็นที่จะต้องติดต่ออย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ชี้ให้เห็นความจำเป็นตามสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงว่า “เดี๋ยวนี้สถานการณ์โลกเปลี่ยนไปไม่เหมือนก่อน ถ้าเขายืนอยู่บนที่วิ่งแล้วเราไม่วิ่งตามเราก็ตองล้ม” และ “จีนแดงเป็นประเทศใหญ่ เราจะมานั่งหลับตาแล้วบอกว่าไม่มีประเทศจีนแดง อยู่ในโลกไม่ได้”²

นอกจากนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังเห็นว่าการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะอำนวยความสะดวกให้แก่ไทยทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจอีกด้วย ในด้านการเมืองแม้ไทยจะกังวลใจเรื่องปัญหาผู้ก่อการร้ายในประเทศ แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประกาศว่าดำเนินการทูต 2 ระดับ คือ การที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทางด้านการเมืองและกำลังใจเท่านั้น รัฐบาลจีนจะไม่เข้าแทรกแซงหรือให้ความช่วยเหลือทางทหารในการปฏิวัติของประเทศต่างๆ เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระดับพรรคต่อพรรคไม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระดับรัฐต่อรัฐ³ จีนจะอยู่ร่วมกับประเทศต่างๆ ที่เป็นมิตรอย่างสันติ ไทยหวังว่าเมื่อรัฐบาลต่อรัฐบาลสามารถติดต่อกันแล้ว การติดต่อดระดับพรรคอาจลดความสำคัญลง และสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งขณะนั้นเป็นมิตรกับเวียดนามจะช่วยยับยั้งเวียดนามในกรณีที่เวียดนามคิดจะคุกคามความมั่นคงของไทย ส่วนในด้านเศรษฐกิจ ไทยจะเชื่อมั่นมั่นคงจากสาธารณรัฐประชาชนจีนในราคามิตรภาพ

เมื่อผู้นำรัฐบาลมีนโยบายต่างประเทศที่จะปรับความสัมพันธ์กับจีน จึงได้สนับสนุนกระทรวงการต่างประเทศในการกรุยทางเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.5. แนวความคิดสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.)

สภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่ปรึกษาระดับสูงของรัฐบาล มีหน้าที่เสนอแนะคณะรัฐมนตรีในเรื่องนโยบายภายในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติ คณะกรรมการสภาความมั่นคงแห่งชาติประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน รองนายกรัฐมนตรี เป็นรองประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นสมาชิก มีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

¹ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2521). ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกฯ ชีวิต และผลงาน. หน้า 172.

² กำแหง ภริตานนท์. (2518). บันทึกประวัติศาสตร์ไทยเปิดสัมพันธ์จีนแดง. หน้า 3.

³ ศรุติ สกุลรัตน์. (2521). เล่มเดิม. หน้า 27.

เป็นเลขานุการ สภาความมั่นคงแห่งชาติ จึงประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นทั้งข้าราชการการเมือง คือ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ และข้าราชการประจำระดับสูง คือ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและเลขาธิการ บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติโดยตรง เลขาธิการ สภาความมั่นคงแห่งชาติจะเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นประธานคณะกรรมการต่าง ๆ ของสภาความมั่นคงแห่งชาติที่จะเสนอความเห็น สู่ที่ประชุมใหญ่และเป็นเลขานุการของการประชุม เป็นผู้ประสานงาน ประนีประนอมความคิดเห็นต่าง ๆ ของกรรมการ

ในทางปฏิบัติแม้ว่าจะมีการจัดรูปแบบของการดำเนินงานของสภาความมั่นคงแห่งชาติในการกำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศและความมั่นคงของประเทศ แต่ในช่วงพ.ศ.2502 - 2516 การปกครองของประเทศเป็นระบอบอนุรักษนิยมเผด็จการทหาร ฝ่ายทหารจึงเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นจำนวนมากในสภาความมั่นคงแห่งชาติ การตัดสินใจนโยบายต่าง ๆ ด้านการต่างประเทศจึงไม่ได้เกิดจากการพิจารณาข้อมูลจากหลายฝ่ายหรือผ่านการกลั่นกรองจากข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำจากหน่วยงานอื่นตามหลักเกณฑ์ หากเป็นไปตามมุมมองของทหารที่มองจีนว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง¹

เมื่อสถานการณ์ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องเปลี่ยนนโยบายหันมาติดต่อกับจีน สภาความมั่นคงแห่งชาติเกรงว่า การปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเป็นโอกาสให้สาธารณรัฐประชาชนจีนสนับสนุนผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มากขึ้น และเกรงว่าจะเป็นการก่อความรู้สึกชาตินิยมของชาวจีนโพ้นทะเล สภาความมั่นคงแห่งชาติยังไม่ปักใจเชื่อตามที่จีนประกาศว่าจะไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นและจีนอาจสนับสนุนผู้ก่อการร้ายต่อไป ดังนั้นจึงไม่มีที่ทำาสสนับสนุนการมีความสัมพันธ์กับจีนอย่างเป็นทางการ² แต่ก็ไม่ได้คัดค้านในความคิดริเริ่มของรัฐบาลพลเรือนในระบอบประชาธิปไตย เพราะเห็นความจำเป็นของสถานการณ์และผลประโยชน์แห่งชาติที่จะได้รับในการยอมรับสาธารณรัฐประชาชนจีน ประกอบกับสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ได้ตั้งเงื่อนไขในเรื่องที่ไทยเห็นว่าเป็นมาตรการสำคัญในการรักษาความมั่นคงของไทย เช่น การเรียกร้องให้ถอนฐานทัพสหรัฐฯ ออกจากไทย การยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และการยอมรับหลักการให้คนจีนถือสัญชาติเดียว เป็นต้น ซึ่งจีนยอมรับว่าเป็นเรื่องกิจการภายในของไทยที่จะจัดการเอง สภาความมั่นคงแห่งชาติจึงลดท่าทีที่เป็นปฏิปักษ์กับจีนลงมาก เห็นได้จาก เมื่อ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เดินทางไปเยือนจีนเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต พล.อ.ท.สิทธิ เศวตศิลา เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติซึ่งอยู่ในคณะผู้ติดตามนายกรัฐมนตรีได้กล่าวที่เชียงใหม่ว่า “ประชาชนไทยควรเลิกความ

¹ สุตาพร หาญไพบุลย์. (2529). เล่มเดิม. หน้า 51.

² แหล่งเดิม. หน้า 52.

กลางแคลงใจเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเสีย เพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้คำมั่นอย่างแจ่มแจ้งแล้วว่าจะไม่แทรกแซงความมั่นคงของไทย"¹

จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกดังกล่าว ทำให้รัฐบาลพลเรือนภายใต้การนำของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ตัดสินใจปรับความสัมพันธ์และจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน การตัดสินใจครั้งนี้เป็นผลมาจากการเตรียมการล่วงหน้าตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา โดยมีการติดต่อเป็นการภายในระดับผู้แทนรัฐบาล มีผู้แทนไทยเดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วยเหตุผลทางด้านกีฬาและการค้า และรัฐบาลไทยประกาศยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 สิ่งเหล่านี้เป็นการกรุยทางไปสู่การปรับความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอน ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการปรับท่าทีสำหรับประชาชนเพื่อรองรับการปรับนโยบายของประเทศ

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518

ประเทศไทยได้เริ่มปรับนโยบายต่างประเทศตั้งแต่สาธารณรัฐประชาชนจีน ได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ในพ.ศ. 2514 และเมื่อสหรัฐอเมริกาได้เริ่มปรับความสัมพันธ์ให้กลับสู่สภาพปกติกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในพ.ศ. 2515 ประเทศไทยไม่ต้องการอยู่โดดเดี่ยวในฐานะศัตรูของสาธารณรัฐประชาชนจีนตามลำพัง จึงได้เริ่ม ดำเนินการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในระดับเอกชนโดยใช้กีฬาเป็นสื่อ² รัฐบาลไทยได้ส่งนักปิงปองไทยไปแข่งขันชิงชนะเลิศแห่งเอเชียตามคำเชิญของสหภาพปิงปองแห่งเอเชีย ระหว่างวันที่ 30 สิงหาคม - 7 กันยายน พ.ศ. 2515 โดยมี พล.ต.ท.ชุมพล โลหะชาละ เป็นหัวหน้าคณะและนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์เป็นที่ปรึกษามีโอกาสเข้าพบนายโจว เอิน ไหล นายกรัฐมนตรีของจีนและได้หยั่งดูท่าทีของจีนเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เช่น การค้าขายระหว่างกัน ปัญหาคนจีนสองสัญชาติ ปัญหาที่จีนให้การสนับสนุนแก่ผู้ก่อการร้ายในประเทศไทย ปัญหาไต้หวัน เป็นต้น

ผู้นำจีนได้แสดงท่าทีว่าต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยินดีค้าขายกับไทย ส่วนการสถาปนาทางการทูตนั้น จีนมีเงื่อนไขว่าไทยต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน ในวันที่ 12 - 26 ตุลาคม พ.ศ. 2515 คณะผู้แทนการค้าไทย ประกอบด้วย ข้าราชการกระทรวงพาณิชย์และพ่อค้าได้เดินทางไปชมการแสดงสินค้า ครั้งที่ 12 ที่เมืองกวางเจา มณฑลกวางตุ้ง ตามคำเชิญของรัฐบาลจีน อย่างไรก็ตาม รัฐบาลทหารในขณะนั้นยังหวาดระแวงและไม่แน่ใจว่าจีนมีความจริงใจเพียงใด จึงยังมิได้แสดงท่าทีที่จะปรับความสัมพันธ์ ส่วนจีนนั้นปรับท่าทีต่อกลุ่มประเทศ

¹ สุตาพร หาญไพบูลย์. (2529). เล่มเดิม. หน้า 68.

² เขียน ชีระวิทย์. (2519). เล่มเดิม. หน้า 26.

อาเซียนและรอความพร้อมในการสถาปนาทางการทูตจากประเทศเหล่านี้เพื่อสร้างแนวร่วมกับประเทศอาเซียนในการต่อต้านอิทธิพลของสหภาพโซเวียตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งนักศึกษาปัญญาชนและประชาชนได้เรียกร้องการปกครองแบบประชาธิปไตย ลูกฮือกันคัดค้านและต่อต้านรัฐบาลเผด็จการของจอมพล ถนอม กิตติขจร จนทำให้จอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ต้องเดินทางออกนอกประเทศ และมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลพลเรือนนำโดยนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ขึ้นบริหารประเทศแทน รัฐบาลมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะดำเนินนโยบายเป็นกลาง ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น มีโอกาสได้ศึกษาและเข้าใจเกี่ยวกับจีนมากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเรียกร้องจากนักศึกษาให้ไทยสถาปนาความสัมพันธ์กับจีน มีการติดต่อบริเวณผู้แทนไทยกับจีนอย่างไม่เป็นทางการขึ้นที่องค์การสหประชาชาติและกรุงวอชิงตัน จีนได้ส่งทีมป้องกันมาแข่งขันในประเทศไทย พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ ได้พบปะกับฝ่ายไทยอย่างไม่เป็นทางการ ในขณะเดียวกันได้มีการเดินทางไปติดต่อกับจีนมากขึ้น เช่น การเดินทางไปเจรจาซื้อน้ำมันของ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2516 เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์น้ำมันอันเนื่องมาจากกลุ่มโอเปกขึ้นราคาน้ำมัน และต่อมาสภานิติบัญญัติได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2517 เพื่อให้การค้าขายระหว่างไทย – จีน ดำเนินไปด้วยดี ทักษะคติของคนไทยที่มีต่อจีนดีขึ้นกว่าเดิม แม้แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยก็ยังได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น คณะผู้แทนราษฎรไทย สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 โดยมีนายพิชัย รัตตกุล เป็นหัวหน้าคณะ

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แกล้งนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรในเดือนมิถุนายน 2518 ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในอินโดจีนที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จในเวียดนามใต้ ลาวและกัมพูชาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2518 ทำให้รัฐบาลพลเรือนภายใต้การนำของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ตัดสินใจจะปรับความสัมพันธ์กับจีน ได้มีการติดต่อกันหลายครั้งเพื่อเป็นการปูทางไปสู่ความสัมพันธ์ขั้นปกติต่อกันที่จะปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน คณะรัฐบาลไทยโดยมีนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ประธานรัฐสภาและหัวหน้าพรรคสังคมชาตินิยม เป็นหัวหน้าคณะได้พาสมาชิกรัฐบาลไทยเดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2518 รัฐบาลได้ส่งคณะทำงานภายใต้การนำของนายอานันท์ ปันยารชุน เอกอัครราชทูตไทยประจำองค์การสหประชาชาติเดินทางไปเจรจากับผู้นำจีน ในวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2518 เพื่อตกลงในรายละเอียดเกี่ยวกับการสถาปนาทางการทูต¹

¹ อานันท์ ปันยารชุน. (2543). "ปาฐกถาพิเศษ". เล่มเดิม. หน้า 17.

ในวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2518 ฯพณฯ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เดินทางไปเยือน กรุงปักกิ่ง และลงนามในแถลงการณ์ร่วมสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 นับเป็นประเทศที่ 101 ในโลก ที่รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนและเป็นประเทศที่สามในอาเซียน ที่สถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นฟูความสัมพันธ์และการประนีประนอมระหว่างกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน แม้ว่าทั้งสองประเทศจะมีความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ระบอบการปกครองและเศรษฐกิจ แถลงการณ์ได้ระบุว่า ประเทศทั้งสองยอมรับในหลักการ 5 ประการของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และจะต่อต้านการสถาปนาความเป็นใหญ่ของประเทศใดๆ ไทยได้รับรองว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นรัฐบาลอันชอบธรรมด้วยกฎหมายของประเทศจีนเพียงรัฐบาลเดียว และได้วันเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนจีนที่จะแบ่งแยกไม่ได้ ส่วนจีนประกาศไม่ยอมรับ การถือสองสัญชาติของคนจีนในประเทศไทย

การปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐบาลไทยเห็นว่าการเป็นมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นจะให้ผลดีต่อไทยมากกว่าผลเสีย เพราะไทยจะได้รับผลประโยชน์หลายประการ ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจทั้งด้านการเมืองระหว่างประเทศ ไทยคาดหวังว่าจีนซึ่งเป็นประเทศใหญ่เป็นมิตรที่ใกล้ชิดของเวียดนาม อาจมีอิทธิพลและบทบาทในการยับยั้งเวียดนามในกรณีที่เวียดนามคุกคามความมั่นคงของไทย ส่วนทางด้านการเมืองภายใน การมีความสัมพันธ์อันดีกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจส่งผลให้จีนลดการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนต่อผู้ก่อการร้ายและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งจะทำให้พรรคคอมมิวนิสต์อ่อนแอลง เปิดโอกาสให้รัฐบาลได้ปราบปรามได้ง่ายขึ้น ทางด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยหวังซื้อน้ำมันดิบและน้ำมันเตาจากจีนในราคามิตรภาพ เพื่อลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ อันเนื่องมาจากการขึ้นราคาน้ำมันของกลุ่มประเทศผู้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออก(โอเปค) และเพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์เชื้อเพลิงภายในประเทศ อีกทั้งยังหวังที่จะขายผลผลิตทางการเกษตรบางอย่าง เช่น น้ำตาลดิบ ข้าว และยางพาราให้กับจีนด้วย

ส่วนจีนนั้น คาดหวังผลประโยชน์จากความสัมพันธ์อันดีต่อไทย คือ การเป็นแนวร่วมกับประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนในการต่อต้านอิทธิพลของสหภาพโซเวียต ทั้งนี้เพราะการลดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้จีนและสหภาพโซเวียตพยายามแข่งขันกันเข้ามามีอิทธิพลแทนที่สหรัฐอเมริกา และจีนต้องการเป็นมหาอำนาจที่มีบทบาทในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะเมื่อสหภาพโซเวียตสามารถเข้ามาตั้งมั่นในเวียดนาม ใช้อำนาจและทำเรื่องที่สหรัฐอเมริกาได้สร้างขึ้นในเวียดนามได้อย่างเต็มที่ซึ่งเท่ากับสหภาพโซเวียตมีฐานทัพในเขตทะเลจีนใต้และอาจปิดกั้นการขยายตัวของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

การพบปะระหว่าง ฯพณฯ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และเหมา เจ๋อตุง

พิธีลงนามแถลงการณ์ร่วมสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-จีน

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานของคณะทูตลับต่อการสร้างความสัมพันธ์ไทย – จีน

ประเทศไทยและประเทศจีนได้มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกันมาแต่สมัยโบราณ คนไทยและคนจีนได้เดินทางไปมาหาสู่ติดต่อค้าขายและแลกเปลี่ยนผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมมาหลายร้อยปี แม้ว่าบางครั้งจะมีการกระทบกระทั่งไม่เข้าใจกันบ้างก็ตาม เมื่อจีนเปลี่ยนการปกครองเป็นรัฐคอมมิวนิสต์ในพ.ศ.2492 ไทยไม่ยอมรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยความหวาดระแวงในด้านอุดมการณ์และห่วงเกรงว่าจีนจะคุกคามไทย ความสัมพันธ์ไทย-จีนจึงห่างเหินกันไป แต่สายสัมพันธ์ที่ยังมีอยู่ระหว่างกัน ทำให้คณะบุคคลที่ต้องการคงความผูกพันไทย-จีนได้พยายามดำเนินการสานความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้มีไมตรีระหว่างกันให้คงอยู่ต่อไปแม้ว่าต้องเผชิญปัญหาอุปสรรคต่างๆ จนกระทั่งพ.ศ.2518 ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน

1. ความสัมพันธ์ทางการเมือง

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน นับตั้งแต่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 จนถึงปัจจุบันได้ทวีความใกล้ชิดและเอื้อประโยชน์ต่อกันมากขึ้น การไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนซึ่งกันและกันในระดับรัฐบาลและระดับประชาชนได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง

ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน นับแต่พ.ศ. 2498 นั้น อาจแบ่งออกเป็นช่วงใหญ่ๆ ได้ 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนพ.ศ.2518 และช่วงตั้งแต่พ.ศ. 2518 เป็นต้นไป

1.1. ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ก่อน พ.ศ. 2518

1.1.1. นโยบายการทูตสองหน้า

ในระหว่างพ.ศ. 2492–2497 รัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ดำเนินนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ตามสหรัฐอเมริกา แต่ในพ.ศ. 2498 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามมีแนวโน้มในการเปลี่ยนท่าทีไปมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์มากขึ้น โดยมีสาเหตุสำคัญหลายประการ เช่น ต้องการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยมีการค้ากับจีน ปัญหาการปกครองภายในประเทศซึ่งประชาชนและพรรคการเมืองฝ่ายค้านเรียกร้องให้เปิด

ความสัมพันธ์กับจีน สถานการณ์โลกทางการเมืองที่ยอมรับจีนมากขึ้น และจากการเข้าร่วมประชุม กลุ่มประเทศแอฟริกา-เอเชีย ที่บันดุง ในอินโดนีเซีย

ภายหลังการประชุมในครั้งนี้ทำให้รัฐบาลไทยไทยโดยเฉพาะจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าใจ นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยดีขึ้น จึงคิด อยากมีการติดต่อเพื่อศึกษาความเป็นไปของจีน และท่าทีของจีนที่มีต่อไทยต่อไป ซึ่งจะเป็น แนวทางในการเปิดความสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน จึงได้ดำเนินนโยบาย “การทูตสองหน้า” คือ แสดง ความเป็นปฏิปักษ์ต่อจีนคล้ายตามสหรัฐอเมริกาอย่างเด่นชัด แต่ในอีกทางหนึ่งได้ติดต่อกับจีน อย่างลับๆ ดังคำบันทึกของนายอารี ภิรมย์¹ ซึ่งเป็นหัวหน้าของคณะทูตลับของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับมอบหมายให้เดินทางไปติดต่อเจรจาเพื่อสร้างความเข้าใจกับจีนเมื่อเดือน ธันวาคม 2498 และบันทึกของ นายวรรณไว พัธโนทัย ซึ่งระบุว่า² ในช่วงระหว่างพ.ศ. 2498 – 2500 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ส่งบุคคลและคณะบุคคลเป็นตัวแทนของรัฐบาลเดินทางไปเยือน จีนอย่างลับๆ เพื่อเจรจาหาช่องทางในการสร้างความเข้าใจอันดีกับจีนและเพื่อการค้าระหว่างกันโดยมิ ให้ฝ่ายสหรัฐอเมริกาล่วงรู้

การดำเนินนโยบายการทูตสองหน้านี้นำทำให้ความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการระหว่างไทย – จีน ดำเนินเรื่อยมาในช่วงระหว่างพ.ศ. 2498 – 2500 มีบุคคลหลายคณะไปเยือนจีน นอกจากนี้ รัฐบาลยังอนุญาตให้คนไทยทำการค้าขายสินค้าที่ไม่ใช่ยุทธปัจจัยกับจีนได้อีกด้วย ทำให้ไทยได้รับ ประโยชน์จากการค้าขายกับจีนมากขึ้น และจีนยินดีค้าขายกับไทยโดยไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูต จนกว่าไทยพร้อมที่จะเปิดความสัมพันธ์³

การเปลี่ยนท่าทีของไทยต่อจีนเช่นนี้ สหรัฐอเมริกาแสดงความไม่เห็นด้วย พร้อมทั้งแสดงความเสียใจที่ไทยค้าขายกับจีน และย้ำว่าสหรัฐอเมริกายังยึดมั่นในนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่าง มั่นคง⁴ ต่อมารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจำเป็นต้องแสดงจุดยืนที่ยังเป็นพันธมิตรกับฝ่ายเสรี ประชาธิปไตย และมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์เช่นเดิม โดยทำการจับกุมผู้ไปเยือนจีนในข้อหา มี การกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ ตามพระราชบัญญัติการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ 2495 ขณะเดียวกันจอมพล ป. พิบูลสงครามยังคงดำเนินการติดต่อกับจีนอย่างลับๆ ต่อไป อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาแสดงความสงสัยว่าไทยคงมิได้มีการเลิกติดต่อกับจีนอย่างแท้จริง

¹ กรุณา กุศลาสัย. (2545). คณะทูตใต้ดินสู่ปักกิ่ง. หน้า 14.

² วรรณไว พัธโนทัย. (2519). โจว เอ็นไหลผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน. หน้า 4.

³ อภิวัฒน์ วรรณกร. (2539). จอมยุทธ์ใต้ดินดุเดือด: ประสพการณ์ กอปรชัยนักการเมือง 4 ทศวรรษ. หน้า 218.

⁴ มนูญ มาคະສິระ. (2529). การรักษาดำเนินการทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2491-2500. หน้า 143.

ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายการทูตสองหน้า

ประการแรก ประชาชนเสื่อมความนิยมในรัฐบาล เนื่องจากประชาชนโดยทั่วไปตลอดจนพรรคการเมืองฝ่ายค้านและหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนการมีความสัมพันธ์กับจีน ไม่ทราบข้อเท็จจริงเมื่อเห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามยังมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์เหมือนเดิมก็ร่วมโจมตีนโยบายดังกล่าว และเรียกร้องให้รัฐบาลปรับปรุงการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบใหม่ เช่น การไม่ผูกพันกับมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยการเรียกร้องให้ลาออกจากการเป็นสมาชิกของ ส.ป.อ. ให้ไทยเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับทุกประเทศโดยไม่แบ่งแยกลัทธิและให้นับถือหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ประการที่สอง สหรัฐอเมริกาไม่พอใจในนโยบายดังกล่าวและที่สุดก็ยุติการให้ความสนับสนุนแก่จอมพล ป. พิบูลสงครามอีก เนื่องจากสหรัฐอเมริกาทราบว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ยอมรับความต้องการของสหรัฐอเมริกาในการปิดกั้นจีน ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกาก็จะใช้วิธีการเตือนในลักษณะต่างๆ มีผลให้สหรัฐอเมริกาเปลี่ยนท่าทีหันไปสนับสนุนพลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบกมากขึ้น จนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามสิ้นสุดอำนาจทางการเมืองในระยะต่อมา

1.1.2. ผลการดำเนินงานของคณะทูตลับ

ในเดือนธันวาคม 2498 นายอารี ภิรมย์และคณะ ได้เดินทางเยือนจีนอย่างลับๆ เพื่อหาช่องทางให้มีการติดต่อระหว่างผู้แทนฝ่ายไทยกับผู้แทนฝ่ายจีนในประเทศพม่าในเรื่องการที่ไทย-จีนจะมีความสัมพันธ์ต่อกัน การดำเนินงานของนายอารี ภิรมย์ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ทำให้ผู้แทนทั้งสองฝ่ายพบกันและดำเนินการสร้างความสัมพันธ์กันอย่างไม่เป็นทางการ ตลอดจนลงนามในการแถลงการณ์ร่วมกัน และหลังจากการบุกเบิกของคณะนายอารี ภิรมย์แล้วก็มีคณะต่างๆ ได้เดินทางไปเยือนจีนอีกหลายคณะ

นายอารี ภิรมย์มีความรู้สึกยินดีและพอใจที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ทูตลับในการเริ่มติดต่อกับความสัมพันธ์กับจีน นายอารี ภิรมย์เห็นว่าในประวัติศาสตร์ไทย-จีนมิใช่อื่นไกลเป็นพี่น้องกัน¹ จึงพยายามทำทุกทางเพื่อเสริมสร้างมิตรภาพไทย-จีนซึ่งได้ยึดมั่นในความคิดนี้มาตลอด ถึงแม้ภายหลังนายอารี ภิรมย์จะถูกจับกุมคุมขังในข้อหาทำการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ก็ตาม

นายกรุณา กุศลาสัย เคยเดินทางไปเยือนจีนถึง 2 ครั้ง คือ เป็น 1 ในคณะทูตลับชุดแรก ใน พ.ศ.2498 และร่วมกับคณะพระยามโหสวรยศมบัติศิริไปขายข้าวเมื่อพ.ศ.2500 แต่ต่อมาถูกจับในข้อหาทำการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ นายกรุณา กุศลาสัยได้กล่าวว่า รู้สึกภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่ตามที่รับมอบหมายเพื่อประเทศชาติ เรื่องติดคุกไม่เคยเสียใจ²

¹ อารี ภิรมย์ (2524). เบื้องหลังการสถาปนาสัมพันธภาพยุคใหม่ไทย-จีน. หน้า 13.

² กรุณา กุศลาสัย. (2542). ชีวิตที่เลือกเกิดไม่ได้. หน้า 326.

นายเทพ โชติสุขิตและคณะจากพรรคการเมืองฝ่ายสังคมนิยม ได้ไปเยือนจีนตามคำเชิญจากรัฐบาลจีนในเดือนธันวาคม 2498 เพื่อเป็นการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างไทย-จีน ตามนโยบายของพรรคการเมืองฝ่ายสังคมนิยม ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติและดำเนินสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศโดยไม่เลือกปฏิบัติ¹ รัฐบาลจีนได้ให้การต้อนรับอย่างดียิ่ง นายแคล้ว นรปิติได้กล่าวว่า² แม้การมาเชื่อมไมตรีไทย-จีนจะต้องฝ่าอันตรายก็มีความยินดีที่ได้มาสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน เมื่อขณะนี้เดินทางกลับประเทศไทยในเดือนกุมภาพันธ์ 2499 ก็ถูกทางการควบคุมดำเนินคดีในข้อหาทำการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์³

นายสุวัฒน์ วรดิลก ได้นำคณะศิลปินไทย ไปแสดงที่ประเทศจีนในเมษายน 2500 เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและเชื่อมสัมพันธไมตรีกับประชาชนจีน ตามคำเชิญของสมาคมวิเทศวัฒนธรรมประชาชนจีน และได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากรัฐบาลจีนและประชาชนจีนอย่างมากแต่เมื่อกลับประเทศไทย บุคคลในคณะก็ถูกจับในข้อหาคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกัน⁴

ในเดือนกันยายน 2500 คณะพระสงฆ์ไทย 4 รูปขณะศึกษาอยู่ในประเทศอินเดียได้รับเลือกให้เดินทางไปเยือนจีนตามคำนิมนต์ของสมาคมพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย เพื่อร่วมฉลองพุทธกาล 2500 ปีและเทศน์ออกกระจายเสียงทางวิทยุปักกิ่งภาคภาษาไทย เมื่อเดินทางกลับประเทศก็ถูกจับสึกและมีความผิดในข้อหาทำการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์⁵ จะเห็นได้ว่ามาตรการป้องกันการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลขณะนั้นค่อนข้างเข้มงวดมิได้มีข้อยกเว้น เพราะผู้ที่ถูกจับกุมด้วยข้อหานี้มีทั้งนักการเมือง ศิลปิน นักวิชาการ รวมทั้งพระภิกษุ

นายสังข์ พัธโนทัย ที่ปรึกษาคณบดีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แสดงความเห็นว่าเมื่อโลกกำลังเปลี่ยนแปลง จีนได้รับการยอมรับจากสังคมโลก การที่ไทยจะผูกมิตรกับจีนเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นเพราะเป็นประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงกัน หนึ่งในประเทศไทยมีคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ไทย-จีนมีความผูกพันมาช้านาน ไทยจึงควรเป็นมิตรประเทศกับเพื่อนบ้าน เช่น จีน กลุ่มอินโดจีน ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยปลอดภัยมากกว่าผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งพยายามดึงไทยเป็นแนวร่วมในการทำสงครามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นายสังข์ พัธโนทัยและพวกจึงยังคงดำเนินการประสานความสัมพันธ์อย่างลับๆ กับรัฐบาลจีนสืบไป แม้ว่ารัฐบาลจะยังคงประกาศเจตนารมณ์ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็ตาม ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ทำรัฐประหารรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในวันที่ 16 กันยายน 2500 ต่อมารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ทำการจับกุมผู้ต้องหาทำการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ กบฏภายในราชอาณาจักรและภายนอกอาณาจักรเป็นจำนวนมากรวมทั้งนายสังข์และ

¹ แคล้ว นรปิติ. (2519). *เยี่ยมปักกิ่ง*. หน้า 10.

² แหล่งเดิม. หน้า 152.

³ ทองใบ ทองเปาต์. (2534). *คอมมิวนิสต์ลาดยาว*. หน้า 224.

⁴ สุวัฒน์ วรดิลก. (2521). *ใต้ดาวแดง-คน 2 คูก*. หน้า 147.

⁵ ศิวะ รัตนจิต. (2525). *จดหมายจากลาดยาว*. หน้า 101.

พวกด้วย¹ จวบจนเมื่อสหรัฐอเมริกาจะแพ้ในสงครามเวียดนามอย่างรุนแรง นายสังข์ พัทโนทัย จึงได้รับการปล่อยตัว(พ.ศ.2508) รัฐบาลอเมริกันให้นายสังข์ พัทโนทัยเดินทางไปเจรจากับจีนในเรื่องหยุดรบ² เมื่อพ.ศ. 2510 เพื่อประโยชน์ที่จะทำให้สหรัฐอเมริกาสามารถถอนตัวจากสงครามเวียดนามได้

สมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายสังคมนิยมประชาชนและกลุ่มปัญญาชนเหล่านี้ มีอุดมการณ์ยึดมั่นในสันติภาพ ต้องการให้ประเทศไทยวางตนเป็นกลาง เป็นมิตรกับทุกประเทศทั่วโลกโดยยึดหลักปัญจศีล ยินดีรับความช่วยเหลือที่ไม่มีเงื่อนไขกับทุกประเทศ คัดค้านการเป็นสมาชิกองค์การสนธิสัญญาทางทหาร เช่น ซีโต้ เพราะเท่ากับเป็นการแสดงตนเป็นศัตรูกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ยังเป็นผลให้ต่างชาติเข้ามาตั้งฐานทัพในไทย หรือใช้ฐานทัพในไทยไปโจมตีเพื่อนบ้าน การคัดค้านของกลุ่มนี้ยังรวมถึงการแทรกแซงทางวัฒนธรรมของจักรวรรดินิยม และต้องการให้รัฐบาลยกความเป็นอยู่ของประชาชนให้สูงขึ้น³

ผลการดำเนินงานของบุคคลเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับแนวคิดในการต่อต้านประเทศคอมมิวนิสต์ของมหาอำนาจฝ่ายโลกเสรี ดังนั้นเมื่อรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจก่อการรัฐประหารรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 รัฐบาลใหม่จึงได้ทำการจับกุมผู้ที่ต่อต้านและมีความคิดที่ตรงกันข้ามกับรัฐบาล ในข้อหาทำการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์เป็นจำนวนมาก โดยไม่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีพิพากษาให้สิ้นสุด บุคคลเหล่านี้ถูกคุมขังอยู่ยาวนานถึง 8-9 ปี จึงได้รับการปล่อยตัว หลังจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ถึงแก่อสัญกรรมใน พ.ศ. 2506

1.2. ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน หลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงนี้เป็นการทำความรู้จักเรียนรู้และพยายามเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างพ.ศ.2518 – 2519 คนไทยค่อนข้างตื่นตัวกับการเปิดความสัมพันธ์ใหม่กับจีน ซึ่งเป็นประเทศที่มีอุดมการณ์และระบอบการปกครองและเศรษฐกิจที่แตกต่างจากไทย มีคนไทยหลายกลุ่มหลายคณะเดินทางไปเยือนจีน เช่น คณะของนายกรัฐมนตรีนม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไปปักกิ่งและเยี่ยมเยือนแคว้นสิบสองปันนา คณะนักหนังสือพิมพ์ไทย(สิงหาคม พ.ศ. 2518) คณะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ตุลาคม 2518) ความสัมพันธ์ทวิภาคีส่วนใหญ่ในช่วงนี้จะเป็นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม เช่น การแสดงกายกรรมของจีนจากกวางเจา การแสดงนาฏศิลป์ของไทย การไปแข่งขันของทีมวอลเลย์บอลไทย และการมาเยือนไทยของคณะจากกระทรวงพาณิชย์จีน เป็นต้น

¹ กรุณา กุศลาสัย. (2545). เล่มเดิม. หน้า 127.

² แหล่งเดิม. หน้า 476.

³ ทองใบ ทองเปาด์. (2534). เล่มเดิม. หน้า 110.

การเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนของผู้สื่อข่าวและนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ได้ส่งผลต่อทัศนคติของประชาชนไทยโดยทั่วไป เพราะทั้งนักหนังสือพิมพ์และนักวิชาการได้เขียนบทความและสารคดีต่างๆ ที่เกี่ยวกับจีน ทำให้ประชาชนไทยเข้าใจสาธารณรัฐประชาชนจีนดีขึ้น การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกีฬาและเศรษฐกิจนี้ได้ทำให้มีความเข้าใจวัฒนธรรมและสังคมของกันและกันมากขึ้นและลดความระแวงสงสัยลงได้บ้าง ภาพพจน์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนในสายตาของคนไทยดีขึ้นมาก ดังจะเห็นได้จากการสำรวจทัศนคติของคนไทยที่มีต่อจีนในพ.ศ. 2519 โดยดร. เขียน ชีระวิทย์ และคณะ พบว่า ผู้นำไทยและประชาชนทั่วไประแวงและหวาดกลัวจีนน้อยลง เมื่อเปรียบเทียบกับ การสำรวจทัศนคติก่อนสถาปนาความสัมพันธ์ในพ.ศ. 2517 ซึ่งมีผู้นำถึงร้อยละ 31 ที่มองจีนว่าเป็นชาติที่ขอบริกราน ส่วนการสำรวจในพ.ศ. 2519 นั้นพบว่า มีผู้นำเพียงร้อยละ 13.2 เท่านั้นที่มองจีนว่าขอบริกรานประเทศอื่น¹

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งกำลังดีขึ้น ได้เกิดภาวะชะงักงันลงในพ.ศ. 2519 ทั้งนี้เพราะประเทศทั้งสองต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์การเมืองภายในระหว่างพ.ศ. 2519-2520 ในสาธารณรัฐประชาชนจีน การออกสัญกรรมของนายกรัฐมนตรีโจวเอินไหลในเดือนมกราคม พ.ศ. 2519 และการออกสัญกรรมของเหมา เจ๋อตุง ประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเดือนกันยายนปีเดียวกัน ได้นำไปสู่ความขัดแย้งในระหว่างผู้นำระดับสูง² คือ กลุ่มนักปฏิบัติงานอาวุโสซึ่งนำด้วย เต็ง เสี่ยวผิง และกลุ่มเคร่งคัมภีร์ อันประกอบด้วยแก๊งค์ 4 คน ได้แก่ นางเจียงชิง (ภริยาของเหมา เจ๋อตุง) จางซุนเจียว เหยาเหวินหยวน และหวางหุงเหวิน กลุ่มหลังกุมอำนาจในระยะแรกได้ปลด เต็ง เสี่ยว ผิง ออกจากตำแหน่ง แต่ภายหลังออกสัญกรรมของเหมาเพียงเดือนเดียว แก๊งค์ 4 คนก็ถูกจับกุมและหมดอำนาจ เต็งเสี่ยว ผิงได้กลับมามีอำนาจอีกครั้งหนึ่งปลายพ.ศ. 2520 และเริ่มประกาศใช้นโยบาย 4 ทันสมัย คือ การพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมนิยมที่ทันสมัยใน 4 ด้าน คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการทหาร ในขณะเดียวกันก็ใช้ทฤษฎีสามโลกเป็นหลักการในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยประเทศโลกที่สามซึ่งประกอบด้วยประเทศที่พัฒนาทั้งหลายในเอเชียแอฟริกาและลาตินอเมริการวมทั้งจีนจะต้องสร้างแนวร่วมกับโลกที่สอง อันหมายถึงประเทศอุตสาหกรรมต่างๆ ที่มีได้เป็นประเทศอภิมหาอำนาจ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ในการต่อต้านกับอภิมหาอำนาจหรือโลกที่หนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหภาพโซเวียต ซึ่งกำลังขยายอิทธิพล เพื่อการครองความเป็นเจ้าในภูมิภาคเอเชีย³

¹ เขียน ชีระวิทย์และคณะ. (2521). รายงานผลการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน. หน้า 19.

² จุลชีพ ชินวรโรณ. (2528). สัมพันธไมตรีไทย-จีน : ทศวรรษแห่งมิตรภาพ พ.ศ. 2518-2528. หน้า 32.

³ แหล่งเดิม. หน้า 33.

สภาพการเมืองภายในประเทศไทยก็ประสบกับวิกฤตการณ์อันเนื่องมาจากการสังหารหมู่ นักศึกษาและประชาชนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และตามด้วยการทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลพลเรือนของ ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช โดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินภายใต้การนำของ พล ร.อ. สวัสดิ์ ชลออยู่ ต่อมา นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้รับความสนับสนุนจากคณะปฏิรูปฯ ให้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลใหม่ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่แข็งกร้าว ต่อต้านคอมมิวนิสต์เต็มที่ และแสดงท่าทีที่ไม่เป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้านที่ต่างอุดมการณ์กัน ตลอดจนห้ามบุคคลต่างๆ มีสิ่งตีพิมพ์เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ไว้ในครอบครอง ต่อมารัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติในเดือนมกราคม พ.ศ. 2520 ห้ามคณะผู้แทนของรัฐบาลเดินทางไปพบปะแลกเปลี่ยนหรือมีการติดต่อที่เป็นทางการกับประเทศที่มีการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ ส่วนเอกชนต้องขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีก่อน นโยบายที่ปิดกั้นดังกล่าวได้ส่งผลให้ไทยมีความตึงเครียดกับประเทศเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เสื่อมถอยลง การแลกเปลี่ยน และติดต่อทางวัฒนธรรมและการค้าได้ลดลงอย่างมาก ในขณะเดียวกัน นักศึกษา ปัญญาชน และประชาชนจำนวนหนึ่งได้หลบหนีการจับกุมและมาตรการอันเข้มงวดของรัฐบาล เข้าไปร่วมมือสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยซึ่งมีที่มั่นอยู่ในป่าในภูมิภาคต่างๆ ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ไทยมีความเข้มแข็งขึ้น¹

สถานการณ์ทางการเมืองของไทยได้ผ่อนคลายลง เมื่อพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ร่วมกับนายทหารชั้นผู้ใหญ่ทำรัฐประหารยึดอำนาจในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 และขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบแทน นโยบายต่างประเทศของพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เน้นการอยู่ร่วมกันโดยสันติและเป็นมิตรกับทุกฝ่ายโดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งพยายามดำเนินนโยบายอย่างเท่าเทียมต่อมหาอำนาจทั้ง จีน สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ได้ชะงักงันไปในสมัยรัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ก็ได้เริ่มฟื้นฟูก่อครั้งหนึ่ง นายกรัฐมนตรี พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่างวันที่ 29 มีนาคม – 4 เมษายน พ.ศ. 2521 ในการเยือนครั้งนี้ได้มีการลงนามในความตกลงร่วมกัน 2 ฉบับ ในวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2521 คือ ความตกลงทางการค้า และความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ได้กล่าวว่า “ความตกลงทั้งสองฉบับนี้ เป็นสัญลักษณ์ของความตั้งใจอันแน่วแน่ของเราในการพัฒนาและขยายความสัมพันธ์แบบทวิภาคี เพื่อที่ว่าผลประโยชน์โดยตรงจักได้เกิดขึ้นต่อประชาชนของทั้งสองประเทศ”²

¹ ศรุติ สกุลรัตน์. (2521). จีนกับเอเชียอาคเนย์: แนวนโยบายต่างประเทศ ค.ศ. 1960-1980. หน้า 60-61.

² จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 35.

เต็ง เสี้ยว ผิง ได้กล่าวต่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ในระหว่างการเยือนว่า การต่อต้านจักรวรรดินิยมและลัทธิครองความเป็นเจ้า เป็นภารกิจร่วมกันของประเทศทั้งสอง และได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับพรรคคอมมิวนิสต์ไทยว่าคงจะดำเนินต่อไป แต่จีนเห็นว่าการดำเนินการของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยเป็นปัญหาภายในของไทยซึ่งจีนจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน รองนายกรัฐมนตรี เต็ง เสี้ยว ผิง ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยเป็นการตอบแทน เพื่อกระชับความสัมพันธ์ให้ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น และยังได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าร่วมในพระราชพิธีทรงผนวชของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารอีกด้วย ในระหว่างการเยือนครั้งนี้ เต็ง เสี้ยว ผิง ได้กล่าวเตือนเกี่ยวกับการขยายตัวของลัทธิครองความเป็นเจ้าในภูมิภาค(เวียดนาม)ว่าเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพ และความมั่นคงในภูมิภาคนี้¹

โดยทั่ว ๆ ไปความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่างพ.ศ. 2518 – 2521 เป็นช่วงทำความรู้จักซึ่งกันและกันการเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ช่วยทำให้คนไทยเข้าใจจีนดีขึ้นซึ่งเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์อันใกล้ชิดในเวลาต่อมา หลังพ.ศ. 2522 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ทวีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนแน่นแฟ้นมาก เป็นผลมาจากการที่เวียดนามได้เข้าโจมตีประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยและยึดพนมเปญได้เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2522 จีนไม่พอใจที่รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยที่จีนสนับสนุนอยู่ต้องถูกโค่นล้มลง และไม่พอใจเวียดนามซึ่งมีความขัดแย้งกับจีนในหลายๆ ประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีความใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียต โดยเข้าไปเป็นสมาชิกของสภาความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ(โคมีคอน) เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2521 ยิ่งไปกว่านั้นจีนยังมองว่า การรุกรานกัมพูชา เป็นความพยายามของเวียดนามที่จะแผ่อิทธิพลในอินโดจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จีนได้ทำสงครามสั่งสอนเวียดนามเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 โดยโจมตีบริเวณพรมแดนที่ติดกับจีนทำให้เวียดนามเสียหายอย่างมาก แต่จีนก็สูญเสียทหารไปไม่น้อย

¹ ศรุติ สกุลวัฒน์. (2521). เล่มเดิม. หน้า 60.

นายเตียง เสี่ยวผิง เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสเยือนประเทศไทย
ใน พ.ศ. 2521

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สด็จเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนใน พ.ศ. 2524

ขณะเดียวกัน การยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม ทำให้กองทหารเวียดนามเข้ามาประชิดพรมแดนของไทย อีกทั้งสงครามในกัมพูชาระหว่างฝ่ายต่อต้านเวียดนาม (กัมพูชาประชาธิปไตย) และฝ่ายพนมเปญซึ่งมี เฮง สัมริน เป็นผู้นำ และได้รับความสนับสนุนจากเวียดนาม ได้ส่งผลกระทบกระเทือนความมั่นคงของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณชายแดนที่ติดต่อกับกัมพูชา ดังเช่นในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2523 ได้มีการปะทะกันระหว่างทหารไทยกับทหารเวียดนามที่ล่องลำพรมแดน เข้ามาโจมตีในเขตไทยที่หมู่บ้านโนนหมากมูน อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี เวียดนามพยายามกดดันไทยเพื่อให้ยอมรับสถานการณ์ในกัมพูชา แต่ประเทศไทยเห็นว่า การที่เวียดนามรุกรานและยึดครองกัมพูชาประชาธิปไตย เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องและละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติ ทั้งยังส่งผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของไทย ดังนั้นประเทศไทยจึงพยายามต่อต้านการขยายอิทธิพลของเวียดนาม และเรียกร้องให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา โดยร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาเซียนและมหาอำนาจที่เห็นด้วยกับประเทศไทย คือ สหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน กดดันเวียดนามและสร้างมติประชาคมโลกในการแก้ไขปัญหากัมพูชาโดยสันติวิธี

ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ทวีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นภายหลังวิกฤตการณ์ในกัมพูชา ทั้งนี้เพราะผู้นำของประเทศทั้งสองต่างเห็นประโยชน์และความสำคัญของกันและกันในการต่อต้านการยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม¹ และการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต ไทยตระหนักดีว่าสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นมิตรประเทศของไทย มีข้อจำกัดหลายประการในการช่วยเหลือประเทศไทย ในกรณีที่ถูกลูกความจากเวียดนาม และสหรัฐอเมริกาคงสามารถช่วยเหลือทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์เท่านั้น ในขณะที่เดียวกันไทยไม่ต้องการให้เวียดนามทุ่มเทกำลังทหารทั้งหมดซึ่งมีมากกว่าประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนรวมกันมาประชิดตามพรมแดนไทย ผู้นำไทยเห็นว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับเวียดนามสามารถตอบโต้หรือกดดันเวียดนามตามพรมแดนในกรณีที่เวียดนามคุกคามไทยได้ ไทยหวังว่าจีนคงจะช่วยเหลือไทยในการป้องกันปรามการคุกคามของเวียดนาม

สาธารณรัฐประชาชนจีนก็เห็นความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของไทย² ในการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของเวียดนาม รวมทั้งของสหภาพโซเวียตที่ได้เริ่มเข้ามาใช้ฐานทัพที่อ่าวคัมรานห์ของเวียดนาม อีกทั้งจีนยังหวังประโยชน์จากประเทศไทยและกลุ่มประเทศอาเซียนในการกดดันเวียดนามทางการทูตและหนุนช่วยกลุ่มเขมรที่ต่อต้านเวียดนาม ผู้นำจีนได้พยายามชี้ให้เห็นว่า จีนและไทยนั้นมีผลประโยชน์ร่วมกัน (convergence of interests) และจีนจะให้ความช่วยเหลือไทยทุกวิถีทางถ้าหากถูกรุกราน

¹ สุดาพร หาญไพบูลย์. (2529). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2518-2528. หน้า 70.

² จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 38.

ในระหว่าง พ.ศ. 2522 - 2528 นี้ ผู้นำของทั้งสองประเทศได้ไปเยี่ยมเยือนซึ่งกันและกัน คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน 2 ครั้งในพ.ศ.2523และ พ.ศ. 2525 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีฯ ได้เสด็จพระดำเนินไปเยือนจีนในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2524 และทรงพระนิพนธ์หนังสือ “ ย่าแदनมังกร ” ไว้ ผู้นำทางทหารของไทยและจีนก็ได้เดินทางไปเยือนซึ่งกันและกันหลายครั้ง เช่น ผู้บัญชาการทหารสูงสุด พล.อ.เสริม ณ นคร ได้เดินทางไปเยือนจีนในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2524

ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2526 นายพล หยาง เต๋นฉือ เสนาธิการทหารของจีนได้เดินทางมาเยือนไทย และผู้บัญชาการทหารสูงสุดคือ พล.อ. อาทิตย์ กำลังเอก ก็ได้เดินทางไปเยือนจีนใน พ.ศ. 2527

1.3. การลดลงของความสัมพันธ์ในระดับพรรค

ในขณะที่ความสัมพันธ์ทางการเมืองในระดับรัฐระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศไทยเต็มไปด้วยความใกล้ชิดและอบอุ่น ความสัมพันธ์ในระดับพรรคระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนและพรรคคอมมิวนิสต์ไทยได้ลดลงอย่างมากภายหลัง พ.ศ. 2521 ประเทศไทยตระหนักดีว่าในอดีตนั้นจีนได้ให้การสนับสนุนแก่พรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย รัฐบาลไทยได้เรียกร้องให้จีนลดการให้ความสนับสนุนแก่พรรคคอมมิวนิสต์ไทย อย่างไรก็ตามผู้นำของจีนมักกล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคงจะดำรงต่อไป และไม่น่าเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ จุดยืนดังกล่าวของจีนทำให้รัฐบาลไทยเกิดความสงสัยและรอดูท่าทีของจีนต่อไป พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีของไทยในขณะนั้น ได้แสดงความคิดเห็นต่อท่าทีของจีนที่ว่าจีนจะไม่สร้างอิทธิพลหรือแสวงหาการครอบความเป็นเจ้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ว่า “ เราต้องฟังว่า...แต่ทุกคนก็มีเหตุผลของตนเองในการพูดสิ่งที่เขาพูด การกระทำเท่านั้นที่จะเป็นเครื่องพิสูจน์ และมันต้องใช้เวลาในการกระทำตามที่พูดไว้ เวลาเท่านั้นที่จะพิสูจน์ความจริงใจของแต่ละคน”²

จีนได้พยายามพิสูจน์ความจริงใจต่อไทย โดยการลดการให้ความช่วยเหลือแก่พรรคคอมมิวนิสต์ไทยจนอยู่ในระดับต่ำมาก อีกทั้งยังได้สั่งยุติการกระจายเสียงของสถานีวิทยุเสียงประชาชนไทย ซึ่งสันนิษฐานว่าอยู่ทางตอนใต้ของจีนในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2522 การที่จีนลดความช่วยเหลือต่อพรรคคอมมิวนิสต์ไทย ตลอดจนภาวะความขัดแย้งอย่างรุนแรงภายในพรรคระหว่างสมาชิกดั้งเดิมของพรรคกับพวกปัญญาชนที่เข้ามาสมทบหลังวิกฤตการณ์เดือนตุลาคม 2519 ทำให้ผู้ปฏิบัติงานของพรรคบางส่วนหันเข้ามอบตัวแก่ฝ่ายรัฐบาลเป็นจำนวนมาก ตามนโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 และ 65/2525 ด้วยปัจจัยดังกล่าวเป็นผลให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้สลายตัวไปในที่สุด³

¹ เขียน ชีระวิทย์. (2543). ความสัมพันธ์ไทย-จีน : เหลียวหลังแลหน้า . หน้า 72.

² จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 39.

³ มานะ เกษรศิริ. (2529). นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์. หน้า 69.

ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยและจีนได้ทวีความสนิทสนมแน่นแฟ้นกันยิ่งขึ้น ทำให้ความไม่เข้าใจและหวาดระแวงซึ่งกันและกันลดลง ในขณะที่เดียวกันความร่วมมือและประสานประโยชน์ของกันและกันได้ทวีมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้สัมพันธภาพระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน มั่นคงและยั่งยืนตราบเท่าทุกวันนี้

2. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและจีนได้มีมานานตั้งแต่สมัยสุโขทัย ไทยได้ค้าขายทางเรือสำเภากับจีน และนำผลกำไรเข้าประเทศอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ สินค้าที่ไทยส่งไปขายจีนในอดีตได้แก่ อำพันทอง ไม้หอม ไม้กฤษณา กระวาน กานพลู พริกไทย พลอย ตะกั่ว งาช้าง นอระนาด ฝ้าย น้ำตาล ข้าว ช้าง นกยูง นกแก้ว เป็นต้น ส่วนไทยต้องการสินค้าประเภททองแดง เหล็ก และปืนใหญ่จากจีน รวมทั้งผ้าลาย ผ้าแพรจีน เครื่องกระเบื้อง เครื่องลายคราม ใบชา ดินปืน ทองและเงิน เป็นต้น¹

2.1. ความสัมพันธ์ทางการค้า

การค้าระหว่างไทยและจีนดำเนินเรื่อยมา แม้เมื่อมีการสถาปนาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในพ.ศ. 2492 มีความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับจีนก็ยังคงอยู่ ไทยส่งข้าวและไม้ไปขายให้จีน และสั่งซื้ออาหารกระป๋องประเภทผักและผลไม้จากจีนเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อเกิดสงครามเกาหลีขึ้นในพ.ศ. 2493 สหประชาชาติได้ลงมติให้ประเทศสมาชิกงดการค้าขายกับจีน ไทยจึงเลิกติดต่อค้าขายกับจีนไประยะหนึ่ง ต่อมาเมื่อความตึงเครียดระหว่างไทยและจีนได้ผ่อนคลายลงหลังจากที่ผู้แทนไทยและจีนพบปะสนทนากัน ในระหว่างการประชุมกลุ่มประเทศเอเชียและแอฟริกาที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซียในพ.ศ. 2498 ไทยและจีนก็เริ่มทำการค้าขายอย่างไม่เป็นทางการอีกครั้งหนึ่ง เป็นผลจากการติดต่อประสานงานของคณะทูตลับ ทำให้ไทยได้รับประโยชน์จากการค้าขายกับจีน เช่น ช่วงพ.ศ. 2499-2500 ไทยสามารถขายยาสูบให้แก่จีนเป็นมูลค่า 156 ล้านบาท ขายข้าวได้ในราคาพิเศษ รัฐบาลไทยอนุญาตให้คนไทยทำการค้าขายสินค้าที่ไม่ใช่ยุทธปัจจัยกับจีนได้ การค้าระหว่างประเทศทั้งสองต้องหยุดชะงักลงอีก เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจในพ.ศ. 2501 และดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง รัฐบาลได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ในพ.ศ. 2502 ห้ามนำสินค้าที่ผลิตหรือมีแหล่งกำเนิดจากจีนคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย โดยให้เหตุผลว่าสินค้าเหล่านั้นส่วนมากเป็นสินค้าไม่จำเป็น และมักจะนำเข้ามาโดยการลักลอบเป็นการยุ่งยากต่อการควบคุม และทำให้ไทยต้องเสียเปรียบดุลการค้า อย่างไรก็ตามแม้

¹ จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 41.

จะมีการออกประกาศดังกล่าวแต่ก็ยังมีการลักลอบนำสินค้าจากจีนเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย โดยผ่านประเทศที่สาม เช่น ฮองกง สิงคโปร์ มาเลเซีย¹

เมื่อจีนได้รับการยอมรับตามมติของสมาชิกส่วนใหญ่ของสหประชาชาติให้เป็นผู้แทนของจีน แทนไต้หวันในพ.ศ. 2514 จีนได้เริ่มแสดงบทบาททางการเมืองและเศรษฐกิจโดยเปิดประตูสร้างความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ผู้นำจากประเทศต่างๆได้เริ่มเดินทางไปเยือนจีน ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ไทยเริ่มปรับท่าทีและนโยบายต่อจีน ใน พ.ศ. 2515 ไทยได้ส่งนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ที่ปรึกษาฝ่ายอำนวยการเศรษฐกิจการคลังและอุตสาหกรรมของคณะปฏิวัติเดินทางไปกรุงปักกิ่งในฐานะหัวหน้านักกีฬาไทย เพื่อหยั่งท่าทีของฝ่ายจีนที่มีต่อไทยเพราะขาดการติดต่อกันเป็นเวลานาน และจากการพบปะกับบุคคลหลายฝ่าย นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ได้ลงความเห็น² ไทยน่าจะค้าขายกับจีนเพราะจีนแสดงให้เห็นว่ายึดถือหลักเสมอภาคและไม่เอารัดเอาเปรียบทางการค้า ในเดือนสิงหาคม 2516 คณะรัฐมนตรีได้รับหลักการเกี่ยวกับการเปิดความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีน³ ตามข้อเสนอของกระทรวงพาณิชย์ คือ ออกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การค้าแห่งรัฐ ออกพระราชบัญญัติการดำเนินการค้าโดยรัฐ และการแก้ไขประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ที่ยังคงใช้บังคับอยู่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างกัน ในเดือนมกราคม 2517 ไทยจึงออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ผ่อนผันให้พ่อค้าสามารถนำสินค้าที่ผลิตหรือมีแหล่งกำเนิดจากจีนคอมมิวนิสต์เข้ามาจำหน่ายในไทยได้ กระทรวงพาณิชย์เป็นผู้กำหนดระเบียบการอนุญาตคุณสมบัติของพ่อค้าเป็นรายๆ และกำหนดสินค้าที่อนุญาตให้นำเข้าจากจีนได้ 8 ประเภท อย่างไรก็ตามฝ่ายจีนก็ยังไม่ยอมแสดงความจำนงอย่างเปิดเผยที่จะค้าขายโดยตรงกับไทย โดยอ้างว่าประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 เป็นการเลือกปฏิบัติทางการค้า และขอให้ไทยประกาศยกเลิกเสีย ในที่สุดไทยก็ประกาศยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 และยกเลิกพระราชบัญญัติ ผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าที่ผลิตหรือกำเนิดในจีน พ.ศ. 2517

เมื่อประเทศไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในวันที่ 1 กรกฎาคม 2518 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีและ โจว เอิน ไหล นายกรัฐมนตรีจีน ได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน แถลงการณ์ดังกล่าวระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ประเทศทั้งสองตกลงที่จะดำเนินนโยบายพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างกันซึ่งดำเนินไปบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน นับแต่นั้นมาไทยได้ส่งคณะผู้แทนทางการค้าทั้งภาครัฐและเอกชนไปสังเกตการณ์ด้านการค้าที่สาธารณรัฐประชาชนจีน และฝ่ายจีนก็ได้ส่งคณะผู้แทนทางการค้า อันมี นายหวาง เย่า ถึง ประธานสภาส่งเสริมการค้าต่างประเทศจีนเป็นหัวหน้าคณะมาเยือนไทยอย่างเป็นทางการ เพื่อดูช่องทางขยายการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง มีการเจรจาแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันเป็นครั้งแรก ฝ่ายจีนจัดให้มีการแสดง

¹ จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 42.

² อภิวัฒน์ วรรณกร. (2539). เล่มเดิม. หน้า 242.

³ อานันท์ ปันยารชุน. (2533). "ผูกมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีน". เล่มเดิม. หน้า 135.

สินค้าจีนในกรุงเทพฯ เพื่อเป็นการแนะนำให้ไทยรู้จักชนิดและคุณภาพของสินค้าจีน การพึ่งพาทางการค้าระหว่างกันกระทำโดยไทยส่งสินค้าออกทางการเกษตรที่จีนต้องการและผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการภายใน เช่น ข้าวโพด น้ำตาล ยางพารา ส่วนจีนก็ขายน้ำมันดิบ น้ำมันดีเซลหมุนเร็วแก่ไทยตามจำนวนที่ไทยต้องการ พร้อมทั้งทำสัญญาขายน้ำมันดิบระยะยาว 5 ปีแก่ไทยด้วย ทำให้ไทยไม่ต้องพึ่งพาน้ำมันจากตะวันออกกลางมากเกินไป ทั้งยังสามารถซื้อน้ำมันจากจีนในราคาดมตรภาพด้วย¹

ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยและจีนหยุดชะงักลงอีกในสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ตุลาคม 2519 – ตุลาคม 2520) รัฐบาลได้ใช้นโยบายต่างประเทศที่แข็งกร้าวและต่อต้านประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ มีผลให้การค้าระหว่างไทย – จีน ชะงักลง คงมีแต่เพียงการส่งมอบสินค้าที่ได้ทำสัญญาซื้อไว้ในสมัยรัฐบาลก่อน ไทยจำเป็นต้องหันไปซื้อน้ำมันจากตะวันออกกลางเพิ่มขึ้น เช่น ซื้อน้ำมันดิบจากซาอุดีอาระเบีย กาตาร์และสหรัฐอาหรับเอมิเรสต์ และต้องซื้อในราคาดลาดโอเปค²

ความสัมพันธ์ทางการค้ากลับคืนสู่สภาพปกติอีกครั้งเมื่อ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี (ยึดอำนาจในวันที่ 20 ตุลาคม 2520) นายกรัฐมนตรีและคณะอันประกอบด้วยรัฐมนตรีกระทรวงที่เกี่ยวข้องทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศเดินทางไปเยือนกรุงปักกิ่งในเดือนมีนาคม 2521 เป็นการกระชับความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและการค้าระหว่างไทย-จีนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นภายหลังจากหยุดชะงักไป 1 ปี ไทยได้ทำสัญญาความตกลงทางการค้ากับจีน ข้อตกลงนี้มุ่งที่จะให้ไทยและจีนได้เพิ่มพูนการค้าระหว่างกันโดยกำหนดรายการสินค้าที่ไทยจะส่งไปขายจีนและที่จีนจะส่งมายังไทย และจะให้ความอนุเคราะห์แก่กันในส่วนที่เกี่ยวกับภาษีอากร ค่าธรรมเนียมที่จะใช้กับการนำเข้าและส่งออกของสินค้า นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้ปรึกษาหารือกันถึงมาตรการที่จะขยายความสัมพันธ์ทางการค้าและแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องเนื่องกับการปฏิบัติตามข้อตกลง

ความตกลงทางการค้านี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะขยายการค้าอย่างเสมอภาค และให้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และเป็นการวางรากฐานทางการค้าต่อกันให้มีหลักประกันว่าตลาดที่ไทยและจีนยังมีความสัมพันธ์อันดีกันอยู่ การค้าก็จะดำเนินไปด้วยดี นอกจากนี้ประเทศทั้งสองได้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้าระหว่างไทย-จีน (Joint Trade Committee) เพื่อกำหนดเป้าหมายสินค้าที่จะซื้อขายกันในแต่ละปี และทบทวนการดำเนินการตามข้อตกลงทางการค้าเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน เมื่อ เต็ง เสี่ยว ผิง รองนายกรัฐมนตรีจีนเดินทางมาเยือนไทยเดือนพฤศจิกายน 2521 นายหวาง หวา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศจีน และนายอุปดิศร์ ปาจารย์ยางกูร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย ได้ลงนามในพิธีสารว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้าระหว่างไทย-จีน และพิธีสารว่าด้วยการนำเข้าและส่งออกระหว่างกัน

¹ สุดาพร หาญไพบุลย์. (2529). *เล่มเดิม*. หน้า 103.

² *แหล่งเดิม*. หน้า 104.

พ.ศ. 2522 พื้สารดังกล่าวเป็นการย้ำความสัมพันธ์ภาพทางการค้าระหว่างไทย-จีน ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

2.2. การร่วมลงทุนระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ยังขยายไปยังการลงทุนอีกด้วย ประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างประเทศมานานแล้ว โดยหวังว่าจะมีการว่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นและการถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิธีการใหม่ ส่วนทางด้านจีนการประกาศใช้นโยบาย 4 ทักษะของเติ้ง เสี่ยวผิง ที่จะพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าเป็นสังคมนิยมที่ทันสมัยใน 4 ด้าน คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การทหาร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จีนได้จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ 4 แห่งในภาคใต้ คือ เซินเจิ้น จูไห่ ซานโถ และเซี่ยเหมิน เพื่อให้ชาวต่างชาติมาลงทุน

นับแต่พ.ศ. 2525 นักธุรกิจไทยได้เริ่มเข้าไปลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษของจีนหลายโครงการ¹ เช่น โครงการโรงงานอาหารสัตว์ ที่เซินเจิ้นของบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ โรงงานผลิตพรมที่ซานโถ โครงการสร้างสนามกอล์ฟที่เซินเจิ้น เป็นต้น โครงการลงทุนเหล่านี้เป็นโครงการที่จีนสนใจและให้ความสนับสนุน เพราะเป็นอุตสาหกรรมที่จีนยังไม่มี ความชำนาญหรือเทคโนโลยี

3. ความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมและวิชาการ

ประเทศไทยและจีนได้มีการติดต่อสัมพันธ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมกันมาช้านาน คนไทยและคนจีนได้เดินทางไปมาหาสู่กัน คนจีนอพยพมาตั้งรกรากในประเทศไทยและได้แต่งงานกับชาวไทย จนมีความใกล้ชิดสนิทสนมประดุจดญาติพี่น้อง ยิ่งไปกว่านั้น คนจีนยังนำศิลปวัฒนธรรมของจีนมาเผยแพร่ไม่ว่าจะเป็นเครื่องลายครามหรือวรรณคดี สายสัมพันธ์ไทย – จีนอันยาวนานนี้มีส่วนช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนในปัจจุบันทวีความใกล้ชิดยิ่งขึ้น

3. 1. ความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการระหว่างไทย-จีน

ความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการระหว่างไทย – จีน ได้เริ่มมีขึ้นก่อนที่จะมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน เป็นความพยายามของนักวิชาการทั้งสองประเทศที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกัน ในพ.ศ. 2516 ทั้งสองฝ่ายได้หารือกันอย่างไม่เป็นทางการที่จะให้มีการแลกเปลี่ยนคณะแพทย์ ข้อมูลทางเกษตร อุตสาหกรรมและการชลประทาน

¹ จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 49.

ในเดือนเมษายน 2517 กลุ่มคณะแพทย์ไทยนำโดย นพ.สนอง อุณากร ได้เดินทางไปเยือนจีนเป็นเวลา 3 สัปดาห์เพื่อศึกษาดูงานสาขาต่างๆ ส่วนจีนได้มาเยือนไทยในเดือนกุมภาพันธ์ 2518 ในฐานะแขกของแพทยสมาคมแห่งประเทศไทย เป็นการตอบแทนเป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างคณะแพทย์ไทย-จีน¹

ในเดือนเมษายน 2518 กลุ่มคณะนักวิทยาศาสตร์ไทยนำโดยนายประดิษฐ์ เชี่ยวสกุล ได้เดินทางไปเยือนจีนตามคำเชิญของสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย เพื่อเชื่อมไมตรีกับประชาชนจีน แลกเปลี่ยนความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และวิชาการและเป็นการเปิดทางสำหรับการติดต่อกันในอนาคต²

เมื่อไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแล้ว ไทยได้ส่งคณะผู้แทนระดับรัฐมนตรีเดินทางไปประชุมที่กรุงปักกิ่ง เพื่อพิจารณาการจัดทำความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการ³ ต่อมาเมื่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ในระหว่างวันที่ 31 มีนาคม - 4 เมษายน พ.ศ. 2521 ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ลงนามในความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2521 โดยนายอุปดิษฐ์ ปาจารย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศลงนามในฐานะผู้แทนฝ่ายไทยและนายหวางหวา รัฐมนตรีต่างประเทศจีนเป็นผู้แทนฝ่ายจีน และต่อมาได้มีการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกัน เมื่อ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2521

ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และวิชาการซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนเจ้าหน้าที่วิชาการ เพื่อศึกษาสังเกตการณ์ และฝึกอบรมวิทยาศาสตร์และวิชาการ ตลอดจนเชิญเจ้าหน้าที่ทางวิชาการเพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

ดังนั้นเพื่อให้การแลกเปลี่ยนเป็นไปอย่างมีระบบและบรรลุเป้าหมายรัฐบาลของทั้งสองประเทศจึงได้ตั้ง คณะกรรมการร่วมระดับรัฐมนตรีว่าด้วยความร่วมมือทางวิทยาศาสตร์และวิชาการ ไทย - จีน หรือครก. (The Sino - Thai Joint Committee on Scientific and Technical Cooperation) เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกในการบริหารความร่วมมือระหว่างไทย - จีน⁴

ความร่วมมือตามข้อตกลงดังกล่าวได้พัฒนาและขยายขอบเขตขึ้นตามลำดับในปีต่อมา มีการแลกเปลี่ยนคณะเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายไปปฏิบัติงานที่แต่ละฝ่ายมีความชำนาญเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ฝ่ายไทยส่งข้าราชการสังกัดต่างๆ ไปปฏิบัติงานด้านเกษตร การแพทย์

¹ หทัย ชิตานนท์. (2517). 21 วันในประเทศจีน. หน้า บทนำ.

² สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2521). ท่องไปกับนักวิทยาศาสตร์ไทย. หน้า 166.

³ จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 53.

⁴ สุดาพร หาญไพบูลย์. (2529). เล่มเดิม. หน้า 180.

สาธารณสุข การฝังเข็ม อุตสาหกรรมน้ำตาล ด้านป่าไม้ การเพาะเห็ด การเลี้ยงปลาจีน อุตสาหกรรมเหมืองแร่ การทำปุ๋ยแทนแฉะ ส่วนจีนได้ส่งเจ้าหน้าที่มาศึกษาทางด้านเกษตร ธรณีวิทยา อุตสาหกรรม สมุนไพร การเพาะเลี้ยงกุ้งและไข่มุก การจัดการวนอุทยานแห่งชาติ การเลี้ยงสัตว์ปีก เป็นต้น ในพ.ศ. 2526 ความร่วมมือนี้ได้ขยายขอบเขตขึ้นโดยฝ่ายจีนขอให้มีการแลกเปลี่ยนพันธ์สัตว์ โครงการศึกษาด้านป่าไม้เกษตรศาสตร์ ฯลฯ

ความร่วมมือดังกล่าวระหว่างไทย-จีน แสดงให้เห็นความพยายามของทั้งสองประเทศที่จะส่งเสริมให้มีการติดต่อ แลกเปลี่ยนและร่วมมือระหว่างกันในทางวิทยาศาสตร์และวิชาการมากยิ่งขึ้น และนับเป็นความก้าวหน้าของความสัมพันธ์อันดีด้วย ยิ่งไปกว่านั้นจีนเป็นประเทศสังคมนิยมประเทศเดียวที่มีคณะกรรมการร่วมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร่วมกับไทย

3.2. ความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรมและกีฬา

ภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาชนจีนในพ.ศ.2518 การแลกเปลี่ยนและความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรมและกีฬาได้ดำเนินไปอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ทั้งด้านการศึกษา วรรณกรรม ศิลปการแสดง การกีฬา สื่อมวลชน ฯลฯ

ด้านศิลปการแสดง จีนได้ส่งคณะกายกรรมกวางโจวชุดแรกมาแสดงในประเทศไทยในเดือนตุลาคม 2518 คณะศิลปินพื้นดาบจีนหูฉู่ ในเดือนมีนาคม 2520 คณะกายกรรมเยาชนแห่งกวางตุ้ง ในเดือนกุมภาพันธ์ 2521 ต่อมาในเดือนธันวาคม 2521 คณะนักร้องตุงฟิงได้มาเปิดการแสดงในประเทศไทยและคณะศิลปินของจีนภายใต้การนำของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรมได้มาแสดงในเดือนมกราคม 2523¹ ในพ.ศ. 2527 คณะอุปรากรจีนแต่จีวจากมณฑลกวางตุ้ง คณะกายกรรมเมืองไคฟงและคณะหุ่นกระบอกมณฑลสั่นซีได้เดินทางมาเปิดการแสดงในไทย

ส่วนไทยได้ส่งคณะนาฏศิลป์ไทยไปแสดงในจีนหลายครั้ง คณะนาฏศิลป์ไทยที่ไปเยือนจีนยึดการแสดงโขนเป็นหลัก ในต้นพ.ศ. 2526 ได้มีการนำภาพยนตร์ไทยเรื่อง จุญฉายไปฉายในประเทศจีนด้วย ซึ่งได้รับการต้อนรับจากชาวจีนอย่างเอิกเกริก ไทยและจีนได้มีการแลกเปลี่ยนในด้านศิลปการแสดงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ด้านการศึกษา คณะผู้แทนทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย คณะผู้แทนเยาชนไทยได้เดินทางไปจีนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านการศึกษาในจีนเกือบทุกปีปีละหลายคณะ² คณะข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ นำโดยนายขุนทอง ภูผิวเดือน ไปจีนในเดือนมีนาคม 2524 เดือนกันยายน คณะผู้แทนวัฒนธรรมไทยนำโดยนายสิปปนนท์ เกตุทัต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเดินทางไปจีนเพื่อตกลงที่จะพยายามส่งเสริมการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกระชับการติดต่อด้านวัฒนธรรมระหว่างกันยิ่งขึ้นในอนาคต โดยจะ

¹ จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 56.

² เขียน ธีระวิทย์. (2543). ความสัมพันธ์ไทย-จีน : เหลียวหลังแลหน้า . หน้า 71.

มีการส่งนักศึกษาไทยที่มีความเข้าใจภาษาไทย ภาษาอังกฤษไปศึกษาด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีในจีน เพื่อตรวจสอบประวัติศาสตร์ระหว่างไทย-จีน ในเดือนกรกฎาคม 2526 นาย สัมพันธ์ ทองสมัคร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ นำคณะผู้แทนของคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติไปจีน การเยือนจีนครั้งนี้ได้มีการปรึกษาหารือและเจรจากับกระทรวงวัฒนธรรม ของจีนเกี่ยวกับโครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสอง ในพ.ศ. 2527 นายชวน หลีกภัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้เดินทางไปจีนเพื่อดูงานและแลกเปลี่ยนความรู้ด้าน การศึกษาระหว่างกัน ระหว่างพ.ศ. 2527 – 2528 คณะผู้แทนของกระทรวงศึกษาธิการจีน นำ โดย หวงวิงไป รัฐมนตรีช่วยกระทรวงศึกษาธิการจีนก็ได้เดินทางมาเยือนไทย¹

คณะทางศาสนา เช่น คณะธรรมทูตไทย คณะอาราธนาพระพุทธรูปของพระสงฆ์ไทย ได้ เดินทางไปเยือนจีนเพื่อนำพระพุทธรูปจากไทยไปประดิษฐานในอารามพุทธศาสนาในจีน

ด้านกีฬา ตั้งแต่พ.ศ. 2517 ไทยได้ส่งคณะนักกีฬาเดินทางไปแข่งขันกีฬาในจีนเพื่อปูทาง ในการเปิดความสัมพันธ์กับจีน² หลังการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตแล้วก็ได้มีการติดต่อกันในด้าน กีฬาเสมอมา ในเดือนพฤษภาคม 2520 พ.อ.อนุ รมยานนท์ เลขาธิการคณะกรรมการ โอลิมปิกแห่งประเทศไทย ได้เดินทางไปจีนและเข้าพบนายหวางเหมิง รัฐมนตรีว่าการคณะกรรมการ พลังศึกษาและการกีฬา ฝ่ายจีนได้เสนอให้เงินช่วยเหลือไทยสนับสนุนการเป็นเจ้าภาพจัดงานกีฬา เอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 8 ของไทยเป็นเงินจำนวน 4 ล้านบาท และยังได้จัดส่งโค้ชเทเบิลเทนนิสมา ฝึกสอนนักกีฬาไทย เดือนพฤศจิกายนปีเดียวกันนั้น พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์ รองประธาน คณะกรรมการโอลิมปิกแห่งประเทศไทยและคณะได้เดินทางไปจีนตามคำเชิญของสหพันธ์การกีฬา แห่งประเทศจีน และในพ.ศ. 2522 พล.อ.อ. ทวี จุลทรัพย์ ได้เดินทางไปร่วมการเปิดการแข่งขัน แบดมินตันโลกครั้งที่ 1 ที่ประเทศจีนด้วย นอกจากนี้ยังมีคณะนักกีฬากลุ่มย่อยได้เดินทางไปจีนอีก หลายคณะ เช่น คณะแบดมินตัน คณะวอลเลย์บอล คณะบาสเกตบอล เป็นต้น

ด้านสื่อมวลชน สื่อมวลชนไทยและจีนได้แลกเปลี่ยนการเยือนซึ่งกันและกัน ตามคำเชิญ ของแต่ละฝ่ายสลับกัน อาทิ คณะผู้สื่อข่าว นำโดย นายกสมาคมผู้สื่อข่าวแห่งประเทศไทยไปจีนตาม คำเชิญของสำนักข่าวซินหัวในจีนเดือนมิถุนายน 2521 คณะนักหนังสือพิมพ์นำโดย นายกสมาคม นักหนังสือพิมพ์เดือนกันยายน 2521 คณะทั้งสองได้พบและสัมภาษณ์ เจิ้ง เสี่ยว ผิง ด้วย ในพ.ศ. 2525 คณะสื่อมวลชนไทยได้ไปเยือนจีนหลายคณะ ขณะเดียวกันคณะสื่อมวลชนไทยก็ได้เชิญ ผู้สื่อข่าวจีนมาเยือนประเทศไทยเพื่อตอบแทนเช่นกัน

การแลกเปลี่ยนการเยือนของสื่อมวลชนนี้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในระหว่างสื่อมวลชน และ สื่อมวลชนเหล่านี้ได้นำข้อมูลเกี่ยวกับประเทศจีนในด้านต่างๆ ที่ได้พบเห็นมา มาเขียนให้ ประชาชนในประเทศของตนได้รับรู้ ทำให้เป็นการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันในระดับประชาชน ด้วย

¹ สุดาพร หาญไพบูลย์. (2529). เล่มเดิม. หน้า 184.

² วรรณไว พันธ์นัย. (2519). เล่มเดิม. หน้า 162.

3.3. ความร่วมมือทางการขนส่งทางทะเล

การลงนามในแถลงการณ์ร่วมสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 เป็นก้าวแรกของความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและความร่วมมือทางด้านต่าง ๆ ระหว่างประเทศทั้งสอง ไทยและจีนได้ลงนามในความตกลงว่าด้วยการขนส่งทางทะเลกันเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2522

ความตกลงนี้ได้มีการริเริ่มขึ้นเมื่อคราวที่ นายเติ้ง เสี่ยว ผิง รองนายกรัฐมนตรีจีน และคณะเดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 5 – 9 พฤศจิกายน 2521 ในครั้งนั้นฝ่ายจีนได้ทบทวนขอทำความตกลงนี้กับไทย ฝ่ายไทยจึงได้ส่งคณะผู้แทนซึ่งมีพลเรือตรีสนอง นิสาลักษณ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมเป็นหัวหน้าคณะไปเยือนจีนเพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเดินเรือของจีนเพื่อประกอบการพิจารณาของฝ่ายไทย จากนั้นจึงได้มีการเจรจาตกลงกันอย่างเป็นทางการหลายครั้งจนเป็นผลสำเร็จ¹ การเดินเรือระหว่างประเทศนี้นอกจากจะมีความสำคัญในด้านการส่งเสริมการพาณิชย์นาวีของไทยแล้วยังมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของไทยด้วย และโดยที่การค้าระหว่างประเทศไทยและจีนได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ความตกลงนี้จึงเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่กันในการเดินเรือและแสดงให้เห็นว่า เป็นการตกลงกันที่จะแบ่งสรรสินค้ารวมทั้งผู้โดยสารทางทะเลระหว่างเมืองท่าของประเทศทั้งสองตามหลักของผลประโยชน์ร่วมกันด้วย

3.4. ความตกลงด้านการบินพลเรือน

รัฐบาลของประเทศทั้งสองได้ส่งเสริมการติดต่อระหว่างประชาชนชาวจีนกับชาวไทย โดยให้มีการทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งด้านการบินพลเรือนขึ้นในวันที่ 20 มิถุนายน 2523 ข้อตกลงนี้ทำให้ไทยได้สิทธิในการเดินอากาศในจีนและแหว่งลงจีน 2 จุด คือ กวางเจาและเซี่ยงไฮ้ ส่วนจีนมีสิทธิแหว่งลงกรุงเทพฯ และอีก 1 จุดที่จีนเลือกเอง²

การเริ่มเปิดเส้นทางการบินเช่นนี้ทำให้ชาวไทยและจีนมีโอกาสเดินทางไปมาหาสู่กันได้สะดวกขึ้น ต่อมาได้ยกเลิกเส้นทางกรุงเทพฯ – กวางเจา และเปิดเส้นทางกรุงเทพฯ – ปักกิ่ง, ปักกิ่ง – กรุงเทพฯ แทนเมื่อเดือนมีนาคม 2526 โดยบินสัปดาห์ละ 2 เที่ยวบิน เส้นทางนี้เป็นที่นิยมมาก การเพิ่มเที่ยวบินแสดงให้เห็นว่ามีการไปมาหาสู่ในระดับประชาชนมากขึ้น คนไทยมักนิยมไปเยี่ยมญาติในสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีส่วนช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ความร่วมมือในด้านการขนส่งทางทะเลและการบินพลเรือนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นอีกก้าวหนึ่งของความร่วมมือประจักษ์พยานที่จะช่วยเพิ่มพูนสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศทั้งสอง

¹ สุตาพร หาญไพบูลย์. (2529). เล่มเดิม. หน้า 182.

² จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 53.

3.5. การติดต่อสัมพันธ์ในระดับประชาชน

หลังการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูต ประเทศไทยและจีนอนุญาตให้ประชาชนไปมาหาสู่กันได้ มีคนไทยเชื้อสายจีนจำนวนมากเดินทางไปเยี่ยมญาติในประเทศจีนและนำของใช้ เครื่องอุปโภค บริโภคไปฝากญาติ คนไทยเชื้อสายจีนที่มีฐานะดีบางคนบริจาคเงินเพื่อสร้างสาธารณูปโภคในเขตที่ ญาติของตนอาศัยอยู่ และชักชวนญาติชาวจีนให้เดินทางมาเที่ยวประเทศไทย ในแต่ละปีจะมีชาวไทย เดินทางไปจีนอย่างไม่ขาดสายทั้งที่ไปเองและผ่านบริษัทนำเที่ยว คนไทยหลายคนที่เป็นจีนเมื่อ กลับมาได้เขียนบันทึกการเดินทางตลอดจนสิ่งที่พบเห็น ทำให้มีข้อมูลเกี่ยวกับจีนมากขึ้น เช่น โกวิท ติงตรงจิต เขียน เที่ยวเมืองจีน ไมตรี ลิ้มพิชาติ เขียน ไปเยี่ยมอาม่าเมืองจีน ฯลฯ การ ติดต่อกันระหว่างประชาชนทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในระดับประชาชนมากขึ้น

สมาคมมิตรภาพไทย – จีน ความสัมพันธ์ระดับประชาชนระหว่างประเทศทั้งสองได้ขยาย ตัวอย่างกว้างขวางภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตได้มีการก่อตั้งสมาคมมิตรภาพ ไทย-จีน¹ (Thai-Chinese Friendship Association) และขอจดทะเบียนอย่างเป็นทางการในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2518 โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

1. เพื่อส่งเสริมมิตรภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างชาวไทยและชาวจีน
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางส่งเสริมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ระหว่างชาวไทยและชาวจีน
3. เพื่อจัดให้มีการศึกษาอบรมทางด้านภาษา อาชีพและวิชาการ
4. เพื่อประกอบสาธารณกุศล

การก่อตั้งสมาคมมิตรภาพไทย-จีนนี้ มีพลตรี ชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงต่างประเทศเป็นนายกสมาคม และนายสงวน ลิ้มโนมนต์ เป็นเลขาธิการ และมี คณะกรรมการอำนวยการของสมาคมอีกประมาณ 50 คน สมาคมมิตรภาพไทย-จีน ได้มีบทบาท ในการต้อนรับผู้นำระดับสูงของจีนที่มาเยือนไทย กรรมการสมาคมยังได้เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐ ประชาชนจีนหลายครั้งเพื่อส่งเสริมการค้าการลงทุนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศทั้งสอง²

ความสัมพันธ์ทางด้านสังคมวัฒนธรรมและวิชาการระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐ ประชาชนจีนได้ขยายตัวอย่างมากภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ความร่วมมือและ แลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมกีฬา การขนส่งทางเรือและการบินพลเรือน และวิทยาศาสตร์วิชาการ ล้วนมีส่วนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจให้ทวีความใกล้ชิดสนิทสนมประดุจ ญาติพี่น้อง

¹ จุลชีพ ชินวรรณ. (2528). เล่มเดิม. หน้า 57.

² สมาคมมิตรภาพไทย-จีน. (2528?). อนุสรณ์ทศวรรษ สมาคมมิตรภาพไทย-จีน. หน้า 89.

บทที่ 5

บทสรุป

ไทยกับจีนมีความสัมพันธ์ต่อกันมาเวลาช้านาน แต่หลักฐานความสัมพันธ์ทางการทูตเริ่มขึ้นในสมัยพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัยในลักษณะรัฐบรรณาการ ซึ่งไทยได้รับประโยชน์ทางการค้ามาก การติดต่อสัมพันธ์กันในลักษณะนี้ได้ดำเนินมาอย่างราบรื่นจนสิ้นสุดลงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ดังกล่าวมีผลให้ชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนมากได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งประกอบอาชีพในประเทศไทย ชาวจีนเหล่านี้มีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง จนอาจเกิดความอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศ รัฐบาลไทยตระหนักถึงภัยและบทบาทต่างๆ ของชาวจีน จึงเพิ่มมาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมและลดบทบาทการครอบงำทางธุรกิจการค้าและการเมืองของชาวจีน โดยเฉพาะในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ไทยและจีนได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2489 ระบอบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองโลกแบ่งออกเป็น 2 ค่าย คือ สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำค่ายเสรีประชาธิปไตย และสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งสองฝ่ายต่างแข่งขันแผ่ขยายอิทธิพล โลกจึงตกอยู่ในภาวะสงครามเย็น

พ.ศ.2492 พรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถเข้าปกครองจีนแผ่นดินใหญ่ สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นมิตรกับนานประเทศฝ่ายโลกเสรี ผูกพันแน่นแฟ้นกับสหรัฐอเมริกา และยังคงรับรองจีนคณะชาติมิได้รับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงมีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด รัฐบาลไทย มิได้รับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ให้การรับรองสาธารณรัฐจีน(จีนไต้หวัน) เนื่องจากเกรงว่าจีนจะเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย และใช้คนจีนในไทยซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากเป็นเครื่องมือแทรกแซงกิจการภายในของไทย รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ใน พ.ศ. 2495 และได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ส.ป.อ.) เพื่อป้องกันการขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาคเอเชียตามนโยบายปิดล้อมจีนคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกา

นโยบายปิดล้อมจีนของสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้สาธารณรัฐประชาชนจีนพยายามหากลุ่มสนับสนุนในเวทีการเมืองโลก เช่น การเข้าร่วมประชุมกลุ่มเอเชียและแอฟริกาที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซียในพ.ศ. 2498 ในการประชุมครั้งนี้ นายโจว เอ็นไหล นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ชี้แจงต่อกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ รัฐมนตรีต่างประเทศของไทยว่า จีนมิได้ประสงค์จะคุกคามไทยและมีนโยบายการอยู่ร่วมกันอย่างสันติโดยยึดหลักปัญจศีลกับทุกประเทศ

การพบปะดังกล่าว ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าใจนโยบายต่างประเทศของจีนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยดีขึ้น เริ่มสนใจและเห็นความจำเป็นที่ไทยจะต้องมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนเนื่องจากจีนได้แสดงท่าทีเป็นมิตร และเพื่อเป็นแนวทางในการเปิดความสัมพันธ์ในอนาคต จึงได้ดำเนินการสานความสัมพันธ์ไทย-จีนโดยคณะทูตลับอย่างไม่เป็นทางการเรื่อยมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2498-2500 การดำเนินงานเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-จีน บางช่วงเวลาก็เกิดปัญหาชะงักลงไปบ้างด้วยปัญหาทางการเมืองของทั้งสองประเทศ แต่คณะผู้ดำเนินการสานสัมพันธ์ไทย-จีนยังคงดำเนินการต่อไป แม้ว่าในขณะนั้นมีพระราชบัญญัติการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฉบับ พ.ศ. 2495 จนนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในวันที่ 1 กรกฎาคม 2518

การดำเนินงานของคณะทูตลับอย่างไม่เป็นทางการ ระหว่าง พ.ศ. 2498-2500 มีหลายคณะ เช่น คณะนายอารี ภิมมย์ , คณะนายเทพ โชตินุชิตจากพรรคการเมืองฝ่ายสังคมนิยม , คณะนายยาสูบของนายอุทัย ดุงคะผลิน , คณะพระสงฆ์ไทยจำนวน 4 รูป , คณะราชनावี , คณะนายข้าวของพระยามโหสิวรรักษ์ , คณะทีมบาสเกตบอล , คณะผู้แทนกรรมกรไทย , คณะศิลปินไทย , คณะทนายความและคณะผู้แทนเยาวชนไทย เป็นต้น เพื่อหาช่องทางปรับความสัมพันธ์ไทย-จีน ซึ่งไทยเห็นความจำเป็นในการติดต่อกับจีนเพื่อการค้า จีนเป็นประเทศใหญ่ มีประชากรมากที่สุดในโลกและกำลังเป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับจากสังคมโลก ตลอดจนมีนโยบายต่างประเทศยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติตามหลักปรัชญาศีล

การดำเนินงานของคณะทูตลับในระยะนี้ประสบผลสำเร็จในการติดต่อกับจีน จีนพร้อมที่จะติดต่อกับไทยอย่างฉันท์มิตรเป็นอย่างมาก เพราะจีนต้องการเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศและหลีกเลี่ยงภาวะการปิดล้อมจากสหรัฐอเมริกาในทวีปเอเชีย อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของคณะทูตลับได้ประสบปัญหาต่างๆ มาก เพราะเป็นช่วงที่ประเทศไทยผูกพันอยู่กับสหรัฐอเมริกาซึ่งมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง เช่น ปัญหาในการเดินทางซึ่งต้องกระทำการอย่างลับๆ การเดินทางไปจีนต้องผ่านประเทศที่สาม เช่น พม่า ฮองกง ปัญหาการเดินทางกลับประเทศซึ่งจะถูกควบคุมสอบสวนจากสันติบาล การถูกจับในข้อหาทำการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

ในช่วงพ.ศ. 2512-2516 เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพการเมืองต่างๆ ในระดับโลกและระดับภูมิภาค เช่น สหรัฐอเมริกาดับบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม จีนได้รับการยอมรับจากนานาประเทศมากขึ้น การเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงในสหประชาชาติ การขัดแย้งระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต การแก้ไขปัญหามลพิษจากอุตสาหกรรมในประเทศ ประเทศไทยจึงต้องปรับนโยบายต่างประเทศเพื่อปรับความสัมพันธ์ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อความมั่นคงอยู่รอดและปลอดภัยของประเทศ

การดำเนินการของคณะผู้แทนอย่างไม่เป็นทางการ ระหว่างพ.ศ. 2515-2518 เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีน มีหลายคณะ เช่น คณะนักปึงปองไทยนำโดยนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ , คณะศึกษาดูงานของแพทย์ไทย , คณะนักวิทยาศาสตร์ไทยและคณะสมาชิกรัฐสภาไทย เป็นต้น

การดำเนินการของคณะผู้แทนอย่างไม่เป็นทางการในระยะนี้ จึงเป็นไปอย่างต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไป มีความผ่อนคลายเกี่ยวกับการเดินทางไปจีนและการใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ รัฐบาลจีนได้สนองตอบนโยบายของไทยที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีน จีนพร้อมที่จะติดต่อกับประเทศไทยทางด้านการเมือง การค้า สังคมและวิทยาการต่างๆ โดยมีเงื่อนไขว่า ไทยต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันและยอมรับว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน

การที่คณะทูตกลับได้สานความสัมพันธ์ไทย-จีน จนนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์อย่างมากทั้งทางด้านการเมือง จีนได้ลดความช่วยเหลือพรรคคอมมิวนิสต์ไทย ภัยจากการคุกคามของคอมมิวนิสต์หมดไป ทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ไทยสามารถค้าขาย ขยายการค้าและการลงทุนมากขึ้น ทางด้านสังคม มีการแลกเปลี่ยนวิทยาการต่างๆ เป็นต้น

การที่ประเทศไทยได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ชาวไทย ชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนสนับสนุนนโยบายนี้มาก เพราะสายสัมพันธ์ทางโลหิตที่มีมานับพันปี ประเทศจีนเป็นประเทศใหญ่ การคบกับจีนทำให้ไทยได้รับประโยชน์หลายด้าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เคยกล่าวไว้ว่า

“ การเปิดความสัมพันธ์ไทย-จีน ได้มีความพยายามมานานแล้วตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ถูกขัดขวางด้วยพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เราได้เปรียบเทียบที่ว่า ชาวจีนในเมืองไทยล้วนสนับสนุนนโยบายต่างประเทศนี้แม้ว่าบางคนจะคัดค้าน แต่ส่วนใหญ่เห็นด้วย ชาวจีนในเมืองไทยส่วนใหญ่มองการณ์ไกล สนับสนุนให้ รัฐบาลเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตโดยเร็ว”¹

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ให้เหตุผลที่ยังเดินทางไปเยือนจีนใน พ.ศ. 2523 ไว้ว่า “บรรพบุรุษของผมเป็นเจ๊กเก่า มาเมืองไทยร้อยกว่าปีมาแล้ว...ต้องถือเอาเมืองชั่วเถาที่ลงเรือสำเภานั่นเอง เป็นรากจำต้องไปหากัน”²

¹ สมาคมมิตรภาพไทย-จีน. (2528?). *อนุสรณ์ทศวรรษสมาคมมิตรภาพไทย-จีน*. หน้า 30.

² ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547). *จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่*. หน้า 598.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

หลักฐานชั้นต้น

- หอจดหมายเหตุ. เอกสารรัชกาลที่ 7 แฟ้ม 9/43. พระราชหัตถเลขาบนแผ่นปะหน้าส่งหนังสือรายงานข้อราชการของเสนาบดี กระทรวงมหาดไทย ที่ 487/12996 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2470.
- (3)สร. 0201.7/97. ถ้อยแถลงของโจว เอ็นไหลเกี่ยวกับคนจีนในต่างประเทศ. (3-11 ส. ค.2597)
- (3)สร. 0201.1/16-17. จอมพล ป.พิบูลสงครามไปเยือนสหรัฐอเมริกา. (11 พ.ย.-15 พ.ค.2498)
- (3)สร. 0201.ศค. /27. แถลงการณ์เรื่องนโยบายการค้าระหว่างประเทศ ลงวันที่ มิถุนายน 2499.
- (3)สร. 0201.1/6. พระสงฆ์ไทย 4 รูปเดินทางไปจีนแดง.
- (3)สร. 0201.6/11. คณะผู้แทนหนังสือพิมพ์ขอหนังสือเดินทางไปประชุมงานชุมนุมเยาวชน ณ มอสโคว์. (25 ก.ค. 2500).
- (3)สร. 0201.6/71. คดีนายศุภชัย ศรีสติกับพวกต้องหาเป็นคอมมิวนิสต์(8 ก.ค.2502)..
- (3)สร. 0201.1/2. เบ็ดเสร็จเรื่องอเมริกาช่วยเหลือแก่ไทย. (4 ม.ค. 2492-15 ส.ค. 2504).

หลักฐานชั้นรอง

หนังสือ

- กมล จันทสร. (2514). เมื่อเจียงไคเช็คมา . กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์ .
- กรุณา กุศลาลัย. (2545). คณะทูตใต้ดินสู่ปักกิ่ง . กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ .
- . (2542). ชีวิตที่เลือกเกิดไม่ได้. กรุงเทพฯ : แม่คำผาง.
- กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2521) . สัมพันธภาพไทย-จีน . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา .
- กฤษณ์ วรางกูร. (2524). โจว เอ็น ไหล นักปฏิวัติ – รัฐบาล . กรุงเทพฯ : สายส่งศิกษิต .
- กำแหง ภริตานนท์. (2518). บันทึกประวัติศาสตร์ไทยเปิดสัมพันธ์จีนแดง. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เขียน วีระวิทย์. (2517). วิวัฒนาการการปกครองของจีน . พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช .

- เขียน ชีระวิทย์. (2519). *จีนกับสังคมโลก*. กรุงเทพฯ : ดวงกมล .
- . (2521). *รายงานผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนในทศวรรษของคนไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- . (2541). *นโยบายต่างประเทศจีน*. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- . (2542). *ไทย-จีนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์เกี่ยวกับไทย-จีน. (2523). *ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-จีน พ.ศ. 1825-2395*. กรุงเทพฯ : เลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช ,ม.ร.ว. (2521). *ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกฯ ชีวิต และงาน*. กรุงเทพฯ : ศึกษาสัมพันธ์.
- แคล้ว นรปิติ. (2519). *เยี่ยมปักกิ่ง*. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา.
- โคริน เฟื่องเกษม. (2542). *การต่างประเทศของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- จันทร์ฉาย ภัคอธิคม. (2521). *บทบาทของจีนต่อกิจการโลก*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง .
- จุลชีพ ชินวรรณโณ. (2528). *สัมพันธ์ไมตรีไทย – จีน ทศวรรษแห่งมิตรภาพ พ.ศ. 2518-2528*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาวนะ ไตรมาส. (2542). *ข้อมูลพื้นฐาน 66 ปีประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. (2544). *ย้อนอดีตความสัมพันธ์ไทยกับเพื่อนบ้าน ช่วง พ.ศ. 2496 – 2506*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ .
- ดิเรก ชัยนาม. (2509). *ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2*. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา .
- ดี.อี.จี.ฮอลล์. (2526). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม 1*. วรณยุพา สนิตวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, แปล. กรุงเทพฯ :
- ทองใบ ทองเปาด์. (2534). *คอมมิวนิสต์ลาดยาว*. กรุงเทพฯ : ข้างฟาง.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2528). *การทูตไทยสมัยรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช .
- ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. (2546). *ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- นฤมิตร สอดสุข. (2524). *สัมพันธ์ภาพทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช .
- บุญศักดิ์ แสงระวี. (2544). *ศิลปการทูตของโจว เอ็น ไหล*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ .
- ประทุมพร วัชรเสถียร. (2542). *จีนในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสงค์ สุนศิริ. (2543). *บทเรียนของแผ่นดิน เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : แนวหน้า .

- ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร. (2524). *ประเทศคอมมิวนิสต์มีประโยชน์ต่อประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สายส่ง คึกคัก .
- ประสาร มฤคพิทักษ์. (2541). *อานันท์ ปันยารชุน :ชีวิต ความคิดและการงาน*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งพลับลิชชิ่ง.
- พันจันทนุมาศ. (2514). *ประชุมพงศาวดารภาค 64 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ : เพลิง ภูผา. (2538) . *จอมพลผู้พลิกแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ : ไพลิน คอมพิวเตอร์กราฟิค .
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547). *จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ด ยูเคชั่น.
- มัน พัทธโนทัย. (2522). *แผนเปลี่ยนโลกของคิสซิงเจอร์*. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น .
- มอริสัน , ชาร์ลส์ อี. (2523) . *ยุทธศาสตร์ของการคงอยู่*. กรุงเทพฯ : ดอกเห็ด .
- มานะ เกษรศิริ. (2529). *นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์*. กรุงเทพฯ : ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- ลิขิต ฮุนตระกูล. (2509). *ประวัติการสัมพันธระหว่างชาติไทยกับชาติจีน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทย สว่าง .
- วรรณไว พัทธโนทัย. (2519). *โจว เอิน ไหล ผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน*. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์ .
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2539). *การเมืองจีนสยาม*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชษฐ์ เทพเฉลิม. (2518). *การเมืองการปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง .
- วิทยากร เชียงกุล. (2544). *การเมืองภาคประชาชน : มองจากชีวิตและผลงานของศรีบูรพา*. กรุงเทพฯ : มิ่งมิตร.
- วิภา อุดมจันทร์. (2529). *ไต้หวัน : จากวันวานถึงวันนี้*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2534). *ตลุมจีน ท่องถิ่นมังกร*. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ .
- วารินทร์ สิ้นสูงสุด. (ม.ป.ป.) *สงครามจีน-เวียดนาม*. กรุงเทพฯ : สายใจ.
- รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน. (2522). *ศรีบูรพา ศรีแห่งวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ : คึกคักสยาม .
- สมาคมมิตรภาพไทย-จีน. (2528?). *อนุสรณ์ทศวรรษสมาคมมิตรภาพไทย-จีน*. กรุงเทพฯ :
- สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2521). *ท่องไปกับนักวิทยาศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. ไทยวัฒนาพานิช.
- สิริ เปรมจิตต์. (2515). *บทบาทเมืองจีน*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- สิรินทร์ พัทธโนทัย.(2538). *มุกมังกร*. กรุงเทพฯ :เนชั่นพับลิชชิ่ง กรุป จำกัด.
- สุดตระการ ธนโกเศศ. (2528). *อาเซียนในการเมืองโลก*. วินิตา สุกรเสพย์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สถาบันความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ สุขิดานนท์. (2523). *นโยบายต่างประเทศของไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- สุวัฒน์ วรดิลก. (2517). *ชีวิตในความทรงจำ*. กรุงเทพฯ : กราฟิคอาร์ค .

- สุวัฒน์ วรดิลก . (2521). ใต้ดาวแดง – คน 2 คู่ . กรุงเทพฯ : พับลิคเพรส .
- สืบแสง พรหมบุญ. (2525). ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างไทยกับจีน ค.ศ. 1282 – 1853. แปลจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก เรื่อง Sino-Siamese Tributary Relations 1282 – 1253. กาญจนี ละอองศรี , แปล . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สายหยุด เกิดผล. (2518) . อนาคตไทย . กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์ .
- ศิวัธ รัตนจิต. (2525). จดหมายจากลาดยาว. กรุงเทพฯ : พิมพ์ประกาย.
- หทัย ชิตานนท์. (2517). 21 วันในประเทศจีน . กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์ .
- อภิวัฒน์ วรรณกร. (2539). จอมยุทธ์ไค้คตุงหมง:ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์นักการเมือง 4 ทศวรรษ. กรุงเทพฯ : มติชน.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2533) . นโยบายต่างประเทศไทยบนทางแพร่ง . ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ , บรรณาธิการ.กรุงเทพฯ : โครงการติเรก ชัยนาม เมโมเรียล เล็คเชอร์ ซีรีส์ .
- .(2543). ความสัมพันธ์ไทย-จีน : เหลียวหลังแลหน้า. เขียน วีระวิทย์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารี ภิรมย์. (2524). เบื้องหลังการสถาปนาสัมพันธภาพยุคใหม่ไทย – จีน . กรุงเทพฯ : มิตรนาการพิมพ์.
- อมิตาภา มุเคอร์จี. (2519). นโยบายของจีนต่อเอเชีย . กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา .
- อานวยชัย ปฏิพัทธ์เผ่าพงศ์. (2524). จีน : การต่อสู้สองแนวทาง . กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า .

วารสาร

- กังสดาล ศรีวัฒน์. (2518, กรกฎาคม) . "ถกเถียงกับการเยือนจีน", ประชาธิปไตย . หน้า 4 .
- เขียน วีระวิทย์. (2517, มิถุนายน) . "ไทยจะค้ากับจีนไปทำไม", จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน 6 .
- ถนอมใจ กล้าสมุทร. (2518, กรกฎาคม) . "ไทยปกครองตนเองในจีน" , ประชาชาติรายสัปดาห์ 2: หน้า 84-86.
- ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์. (2516, มกราคม) . "ข้อสังเกตจากการไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน", รัฐสารภิรักษ์ 15: หน้า 185-189 .
- พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. (2516, มกราคม). "การประชุมบันดุง" รัฐสารภิรักษ์ 54: หน้า 60.
- รอส เทอร์ริล. (2516, มกราคม). "ประเทศไทยมีนโยบายต่างประเทศหรือ" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 1. หน้า 19-20.
- สมเกียรติ อ่อนวิมล. (2517, ตุลาคม). "เอกสารลับจากสาธารณรัฐประชาชนจีน", วารสารสังคมศาสตร์ 11. หน้า 66-67 .

วิทยานิพนธ์

- ชาติรี ฤทธารมย์. (2511). นโยบายต่างประเทศไทย พ.ศ. 2488 – 2498 . วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การต่างประเทศและการทูต) . กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- ณรงค์ พ่วงพิศ. (2514). นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว . วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- दनัย ทองใหญ่. (2518). ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- ทวี วีระวงศ์เสรี. (2516). สถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย พึ่งกันไทย. (2520). ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468 – 2500 . วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต . กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- ธานี สุขเกษม. (2525). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : แนวนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีน พ.ศ. 2492 – 2515 . วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พลกฐ อังกิ้นท์. (2514). บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). นโยบายของรัฐที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย พ.ศ. 2475 – 2500 . วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต . กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
- มณูญ มาคะสิระ. (2529). การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2491 – 2500 . วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- วคิน เรืองประทีปแสง. (2534). นโยบายของจีนต่อประเทศไทย พ.ศ. 2521-2531. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรุติ สกุลรัตน์. (2521). จีนกับเอเชียอาคเนย์: แนวนโยบายต่างประเทศ ค.ศ. 1960-1980. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุดาพร หาญไพบูลย์. (2529). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2518 – 2528 . สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

พระราชบัญญัติ

ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495

เป็นปีที่ 7 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศชาติและประชาชน

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 ”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ องค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์” หมายความว่า กลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะกระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือไม่

“ การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์” ได้แก่

(ก) เลิกล้มการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือ

(ข) การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของประเทศ อันทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน หรือ ปัจจัยในการผลิตของเอกชนตกเป็นของรัฐโดยการริบ หรือโดยวิธีการอื่น อันมิได้มีการชดเชยค่าทดแทนอันเป็นธรรม หรือ

(ค) การบังคับด้วยการขู่เข็ญทำให้เกิดความหวาดกลัวก็ดี การก่อวินาศกรรมก็ดี หรือการใช้อุบายด้วยประการใด ๆ เช่น ยุยงให้มีความเกลียดชังระหว่างประชาชน ทั้งนี้ ถ้ากระทำด้วยความมุ่งหมายที่จะให้มีการยอมรับเอา ช่วยเหลือ สนับสนุน หรือบรรลู่ซึ่งวัตถุประสงค์ตามที่ระบุไว้ใน (ก) หรือ (ข)

มีความเพิ่มขึ้นเป็นวรรคท้าย โดยมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2512 ต่อมาบทนิยามข้างต้นและความที่เพิ่มขึ้นได้ถูกยกเลิก และใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 1 – 2 แห่งคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองฯ ฉบับที่ 25

มาตรา 4 ผู้ใดกระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจนถึงตลอดชีวิต

มาตรา 5 ผู้ใดยุยง แนะนำ เสี้ยมสอน โฆษณาชวนเชื่อ มั่วสุม สมทบ ยินยอม ตกลงกับผู้อื่นหรือเตรียมการที่จะให้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ก็ดี หรือรู้ว่ามี หรือจะมีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ช่วยปกปิดมิได้เอาความไปร้องเรียนขึ้นก็ดี มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี

แทนพิมพ์ ตลอดจนสิ่งอันเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดตามความในวรรคก่อนให้ริบเสีย

มาตรา 6 ผู้ใดเป็นสมาชิกขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี

ผู้ใดเป็นหัวหน้า ผู้จัดการ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจนถึงสิบห้าปี

มาตรา 7 คนไทยผู้ใดกระทำการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 หรือมาตรา 5 ในต่างประเทศก็ดีหรือเป็นสมาชิกขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ตามมาตรา 6 ซึ่งตั้งอยู่ในต่างประเทศก็ดี มีความผิดต้องระวางโทษเช่นเดียวกับที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ

มาตรา 8 ผู้ใดเข้าร่วมประชุมในองค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสมาชิกขององค์การนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนเข้าร่วมประชุมโดยไม่รู้ถึงลักษณะความมุ่งหมายในการประชุมนั้น

มาตรา 9 ผู้ใดกระทำการอุดหนุนแก่องค์การหรือสมาชิกขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ ด้วยประการหนึ่งประการใดดังต่อไปนี้

- (1) ให้ที่พัก ที่อาศัย หรือที่ประชุมก็ดี
- (2) ชักชวนบุคคลอื่นให้เป็นสมาชิกหรือพรรคพวกก็ดี
- (3) ให้เงิน หรือช่วยอุปการะด้วยประการอื่นก็ดี

มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี

ความในมาตรา 9 นี้ ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนโดยมาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ. ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2512

มาตรา 10 ถ้าความผิดได้กระทำลงโดยสมาชิกขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ตามความมุ่งหมายขององค์การนั้น ผู้ที่เป็นหัวหน้า ผู้จัดการ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การนั้นก็ดี สมาชิกคนใดซึ่งอยู่ด้วยในขณะที่กระทำความผิด หรือได้ร่วมประชุมในคราวประชุมใด ๆ ซึ่งได้มีการตกลงให้กระทำความผิดตั้งว่านี้ก็ดี มีความผิดต้องระวางโทษเสมือนได้กระทำความผิดนั้น

มาตรา 11 ผู้ใดกระทำร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะกระทำร้ายต่อร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเกียรติยศชื่อเสียงก็ดี หน่วงเหนี่ยว กักขัง หรือขู่เข็ญว่าจะหน่วงเหนี่ยวกักขังก็ดี หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันก่อให้เกิดความหวาดกลัวก็ดี เพื่อให้บุคคลใดปฏิบัติตามคำสั่งขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์หรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อวัตถุประสงค์ขององค์การเช่นนั้น มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี

มีความเพิ่มขึ้นเป็นมาตรา 12 จนถึงมาตรา 23 โดย พ.ร.บ. ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2512 ต่อมามาตราที่เพิ่มขึ้น ได้ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทน (เว้นแต่ความในมาตรา 19) โดยคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฯ ฉบับที่ 25

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

(69 ร.จ. 1 ตอนที่ 68 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2495)

ภาคผนวก ข

พระราชบัญญัติ

ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ (ฉบับที่ 2) 2512

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512

เป็นปีที่ 24 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2512”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิก

(1) พระราชบัญญัติการควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2505

(2) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2506

(3) พระราชบัญญัติการควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2506

(4) พระราชบัญญัติการควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ (ฉบับที่ 3) 2511

บรรดากฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคท้ายของมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“ รัฐมนตรี ” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้
 มาตรา 5 ให้ยกเลิกความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ มาตรา 9 ผู้ใดกระทำการอุดหนุนแก่องค์การหรือสมาชิกขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ด้วยประการหนึ่งประการใด ดังต่อไปนี้

(1) ให้ที่พัก ที่อาศัย หรือที่ประชุม
 (2) ชักชวนบุคคลอื่นให้เป็นสมาชิกหรือพรรคพวก
 (3) ชักชวนบุคคลอื่นให้เกิดความเสื่อมศรัทธาต่อศาสนา หรือให้กระทำการใด ๆ อันเป็นการทำลายชนบประเพณีของชนชาติไทย หรือชักชวนบุคคลอื่นให้เกิดความเสื่อมใสในลัทธิที่มีหลักการหรือการปฏิบัติเป็นการทำให้บุคคลเสื่อมศรัทธาต่อศาสนาหรือชนบประเพณีของชนชาติไทย

(4) ให้การสนับสนุนทางการเงิน อาหาร อาวุธ เครื่องมือ หรือเครื่องใช้ หรือการสนับสนุนด้วยประการใด ๆ เช่น การเปิดเผยความลับของทางราชการหรือส่งมอบเอกสารเกี่ยวกับนโยบายแผนการดำเนินหรือข่าวสารอันมิพึงเปิดเผย

ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี

มาตรา 6 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“ มาตรา 12 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอบรม หรือสั่งสอนบุคคลใด ๆ หรือกระทำการเผยแพร่ซึ่งลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือลัทธิ หรือลัทธิปฏิบัติใด ๆ อันเป็นลัทธิหรือหลักปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่หรือโน้มนำให้เห็นดีเห็นชอบในลัทธิคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้ไม่ว่าจะกระทำด้วยวาจา ลายลักษณ์อักษรหรือเอกสารตีพิมพ์ ”

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่หรือผู้สอนของกระทรวงทบวงกรม ซึ่งมีหน้าที่ในการให้การศึกษา ในการป้องกันราชอาณาจักร หรือในการระงับปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือเจ้าหน้าที่ใน กระทรวง ทบวง กรม อื่นที่กระทรวง ทบวง กรม นั้น ๆ ร้องขอ ซึ่งปฏิบัติการตามหน้าที่หรือระเบียบของกระทรวง ทบวง กรม ที่ตนสังกัดหรือที่ตนได้รับมอบหมาย ทั้งนี้เฉพาะเมื่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าที่หรือผู้สอนมิได้เป็นไปในลักษณะชักชวนให้นิยมหรือเสื่อมใสในลัทธิคอมมิวนิสต์

ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรานี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี

ความในมาตรา 12 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 3 แห่งคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองฯ ฉบับที่ 25

“ มาตรา 13 เมื่อรัฐมนตรีเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์แก่การป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาระบุดินแดนต่างประเทศที่ห้ามมิให้ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเข้าไปอาศัยอยู่หรือประกอบกิจการใด ๆ ในดินแดนนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือไม่

เมื่อได้มีประกาศของรัฐมนตรีตามความในวรรคหนึ่ง ห้ามมิให้ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทย ผู้ใดเข้าไปอาศัยอยู่หรือประกอบกิจการใด ๆ ในดินแดนที่ต้องห้ามนั้นไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือไม่ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากรัฐมนตรี

ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยผู้ใดฝ่าฝืนวรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี "

ความในมาตรา 13 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 4 แห่งคำสั่งของ คณะปฏิรูปการปกครองฯ ฉบับที่ 25

มาตรา 8 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“มาตรา 14 เมื่อปรากฏแก่รัฐมนตรีว่าเขตท้องที่ใดมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือมีการมั่วสุมหรือเตรียมการเพื่อจะกระทำการเช่นนั้น รัฐมนตรีด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศว่าเขตท้องที่นั้นเป็นเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การประกาศว่า เขตท้องที่ใดเป็นเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ตามความในวรรคหนึ่ง ให้มีผลใช้บังคับได้ตลอดระยะเวลาที่รัฐมนตรีจะได้กำหนดตามความจำเป็น แต่ไม่เกินกว่าหนึ่งปีนับแต่วันประกาศ ระยะเวลาดังกล่าวนี้ รัฐมนตรีจะประกาศขยายออกไปเป็นคราว ๆ ได้ตามความจำเป็นคราวละไม่เกินหนึ่งปี และเมื่อรัฐมนตรีเห็นว่าหมดความจำเป็นแล้ว รัฐมนตรีจะประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้เพิกถอนประกาศดังกล่าวเสียเมื่อใดก็ได้ "

ความในมาตรา 14 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 5 แห่งคำสั่งของ คณะปฏิรูปการปกครองฯ ฉบับที่ 25

มาตรา 9 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“ มาตรา 15 เมื่อรัฐมนตรีได้ประกาศว่า เขตท้องที่ใดเป็นเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ตามความในมาตรา 14 แล้ว ให้รัฐมนตรีด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี แต่งตั้งผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ขึ้น ให้มีอำนาจหน้าที่ผู้อำนวยการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ปฏิบัติการตามความในมาตรา 17

(2) สั่งให้บุคคลนำอาวุธชนิดใดชนิดหนึ่งหรือทุกชนิดตามที่ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์กำหนดมามอบ

(3) ห้ามบุคคลนำอาวุธชนิดใดชนิดหนึ่งหรือทุกชนิดตามที่ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์กำหนดออกนอกบ้าน

(4) ประกาศห้ามบุคคลออกนอกบ้านในระหว่างระยะเวลาที่กำหนด

(5) ให้บุคคลมารายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน

การปฏิบัติตาม (3) และ (4) ให้กระทำตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งของผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ซึ่งประกาศหรือสั่งตามความในมาตรานี้ หรือกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในมาตรานี้ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ความในมาตรา 15 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 6 แห่งคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฯ ฉบับที่ 25

มาตรา 10 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“ มาตรา 16 ให้กรณีที่มีรัฐมนตรีได้ประกาศกำหนดเขตท้องที่เป็นเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ขึ้นมากกว่าหนึ่งเขต และได้แต่งตั้งผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในแต่ละเขตนั้น ๆ แล้ว รัฐมนตรีด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจแต่งตั้งผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ทั่วไปขึ้น ให้มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลให้กิจการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ได้ประสานกันและเป็นไปโดยเรียบร้อยและให้ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ทั่วไปมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์แต่ละเขตด้วย”

ความในมาตรา 16 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 7 แห่งคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฯ ฉบับที่ 25

มาตรา 17 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“ มาตรา 11 รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศให้เขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ทั้งหมดหรือส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นเขตห้ามมิให้บุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อใดมีประกาศของรัฐมนตรีตามความในวรรคหนึ่งแล้ว

(1) ห้ามมิให้ผู้ใดนอกจากผู้ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เข้าไปในเขตนั้น

(2) ให้ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตนั้นอยู่แล้วในวันที่รัฐมนตรีประกาศตามความในวรรคหนึ่งหนึ่งออกไปจากเขตนั้น ภายในกำหนดเวลาที่ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ประกาศกำหนดทั้งนี้ เว้นแต่บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ให้อยู่อาศัยได้

หนังสืออนุญาตให้บุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ในเขตห้ามมิให้บุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ เมื่อมีเหตุอันสมควรผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จะเพิกถอนเสียเมื่อใดก็ได้

การออกหนังสืออนุญาตให้บุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ในเขตห้ามมิให้บุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ การเพิกถอนหนังสืออนุญาตให้บุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ในเขตห้ามมิให้บุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ การประกาศให้บุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตห้ามมิให้บุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ออกไปจากเขตนั้นตามมาตรานี้ ให้กระทำตามวิธีการและแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้รัฐมนตรีดำเนินการให้บุคคลผู้ต้องออกไปจากเขตที่รัฐมนตรีประกาศตามความในวรรคหนึ่งได้มีที่อยู่อาศัยและได้รับค่าทดแทนตามที่รัฐมนตรีจะเห็นสมควร

ผู้ใดโดยมิได้อนุญาตเป็นหนังสือจากผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เข้าไปในเขตที่ห้ามมิให้บุคคลเข้าไปตามความในวรรคหนึ่งอันเป็นการฝ่าฝืน (1) หรือผู้ใดซึ่งอาศัยอยู่ในเขตดังกล่าวอยู่แล้วในวันที่รัฐมนตรีประกาศเขตที่ห้ามมิให้บุคคลอยู่อาศัยตามความในวรรคหนึ่ง ไม่ออกไปจากเขตนั้นภายในกำหนดเวลาที่ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ประกาศกำหนดอันเป็นการไม่ปฏิบัติตาม (2) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ความในมาตรา 17 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนโดยข้อ 8 และมีความเพิ่มขึ้นเป็นมาตรา 17 ทวิ ถึงมาตรา 17 อัฐ โดยข้อ 9 แห่งคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฉบับที่ 25

มาตรา 12 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“ มาตรา 18 บรรดาคดีที่มีข้อหาว่ากระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะ มีข้อหาว่ากระทำความผิดอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาไว้ เพื่อทำการสอบสวนได้ไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ต้องหามาถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ แต่ถ้าเกิดความจำเป็นที่จะควบคุมผู้ต้องหาไว้เกินกว่ากำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ก็ให้ พนักงานสอบสวนโดยได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมตำรวจ มีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาไว้ต่อไปได้อีกไม่ เกินหกสิบวัน แต่ทั้งนี้ถ้าการกระทำความผิดได้เกิดขึ้นในเขตที่รัฐมนตรีประกาศว่าเป็นเขตแทรกซึม ของคอมมิวนิสต์ กำหนดเวลาหกสิบวันให้ขยายเป็นหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

ถ้าเกิดความจำเป็นที่จะควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกำหนดเวลาในวรรคก่อนเพื่อให้การ สอบสวนเสร็จสิ้น ให้ส่งตัวผู้ต้องหามาศาลให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาล ขอหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้ ศาลมีอำนาจสั่งขังผู้ต้องหาได้ครั้งละไม่เกินเก้าสิบวันแต่ไม่เกินสามครั้ง ”

ความในมาตรา 18 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 10 แห่งคำสั่ง ของคณะปฏิรูปการปกครอง ฯ ฉบับที่ 25

มาตรา 13 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“ มาตรา 19 ให้นำความในมาตรา 18 มาใช้บังคับแก่กรณีกับผู้บังคับบัญชาทหาร ควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้โดยอนุโลม โดยให้ถือว่าผู้บังคับบัญชา ทหารเป็นพนักงานสอบสวน และนายทหารซึ่งมีตำแหน่งผู้บังคับบัญชาการกองพลหรือเทียบเท่าใน ท้องถิ่นการบังคับบัญชาราชการทหารที่ควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นอธิบดีกรมตำรวจ หรือถ้าไม่มี นายทหารผู้มีตำแหน่งผู้บัญชาการกองพลหรือเทียบเท่าในท้องถิ่นนั้น ก็ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชา ทหารสูงส่งในท้องถิ่นนั้นเป็นอธิบดีกรมตำรวจ ”

มาตรา 14 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“ มาตรา 20 ในเขตท้องที่ที่รัฐมนตรีประกาศเป็นเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ ให้ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป หรือพนักงานฝ่ายปกครองซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ปลัดอำเภอขึ้นไป มีอำนาจค้นหรือจับผู้ซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุอันควรว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ต้องมีหมายค้นหรือหมายจับ และให้มีอำนาจค้นหรือจับได้ในทุกสถานที่และทุกเวลา ”

ความในมาตรา 20 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 12 แห่งคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองฯ ฉบับที่ 25

มาตรา 15 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“ มาตรา 21 ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งทางราชการมีคำสั่งให้ปฏิบัติการปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ มีเขตอำนาจปฏิบัติการในฐานะที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือในฐานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่แล้วแต่กรณี ทหารอาณัติ ”

ภายใต้บังคับมาตรา 15 และมาตรา 16 ให้ผู้ซึ่งทางราชการสั่งให้ปฏิบัติการเกี่ยวกับการปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้มีเขตอำนาจปฏิบัติการทั่วราชอาณาจักร ”

ความในมาตรา 21 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 13 แห่งคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองฯ ฉบับที่ 25

มาตรา 16 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

“ มาตรา 22 ในกรณีที่มีความตายของผู้ซึ่งถูกสงสัยโดยมีเหตุผลอันสมควรว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เกิดขึ้นในเขตท้องที่ที่รัฐมนตรีประกาศว่าเป็นเขตที่มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ กับเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุขประจำท้องที่ หรือแพทย์ประจำตำบล หรืออนามัยจังหวัด หรือแพทย์ประจำสถานอนามัย หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาล หรือแพทย์ทหารที่ปฏิบัติราชการอยู่ในท้องที่นั้น เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้ทำบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรนั้นไว้ ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้มีหน้าที่ไปทำการชันสูตรพลิกศพทราบเมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพแล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนแล้วส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าเป็นกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุม

ของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดส่งสำนวนชั้นสูตรพลิกศพไปยังอธิบดีกรมอัยการ และให้อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาราชการแทนเท่านั้น มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

อำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องตามความในวรรคสาม ให้เป็นอำนาจของเจ้ากรมพระธรรมนูญในกรณีที่ผู้อยู่ในอำนาจศาลทหาร "

ความในมาตรา 22 ที่เพิ่มขึ้นนี้ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 1 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 78 และต่อมาโดยข้อ 13 แห่งคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฯ ฉบับที่ 25

มาตรา 17 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

" มาตรา 23 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ "

ความในมาตรา 23 ถูกยกเลิกและใช้ความใหม่แทนแล้วโดยข้อ 14 แห่งคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฯ ฉบับที่ 25

มาตรา 18 ให้พนักงานสอบสวนและผู้บังคับบัญชาทหาร ซึ่งได้ควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 ไว้เพื่อการสอบสวนและได้ควบคุมอยู่ในวันที่ประกาศพระราชบัญญัติในราชกิจจานุเบกษา คงมีอำนาจควบคุมตัวไว้เพื่อการสอบสวนต่อไปอีกเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน เมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวนี้อย่างมิได้ยื่นฟ้องศาล ก็ให้ปล่อยตัวไป

มาตรา 19 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ถนอม กิตติขจร

นายกรัฐมนตรี

(86 ร.จ. 162 ตอนที่ 14 ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2512)

ภาคผนวก ค

ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 53

โดยที่ปรากฏว่าสินค้าต่าง ๆ ที่ผลิตหรือมีกำเนิดในประเทศจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งส่งเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย ส่วนมากเป็นสินค้าประเภทไม่จำเป็นและมักจะนำเข้ามาด้วยการลักลอบ เป็นการยุ่งยากแก่การกวาดจับ ควบคุม ทั้งเป็นการเสียเปรียบในแง่ดุลการค้า คณะปฏิวัติจึงเห็นสมควรห้ามมิให้นำสินค้าที่ผลิต หรือมีกำเนิดในประเทศจีนคอมมิวนิสต์ เข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย

หัวหน้าคณะปฏิวัติมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ห้ามมิให้นำสินค้าที่ผลิตหรือมีกำเนิดในประเทศจีนคอมมิวนิสต์ หรือซึ่งมาจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์เข้ามาในราชอาณาจักร ผู้ใดนำสินค้านี้เข้ามาในราชอาณาจักร มีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากรฐานนำของต้องห้ามเข้ามาในราชอาณาจักร

ข้อ 2 ให้ผู้ทำการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตหรือมีกำเนิดในประเทศจีนคอมมิวนิสต์ หรือที่มาจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีสินค้านี้ตั้งกล่าวนี้อยู่ในความครอบครองก่อนวันประกาศนี้ แจ้งปริมาณและสถานที่เก็บต่อนายอำเภอท้องที่ซึ่งผู้ทำการจำหน่ายมีภูมิลำเนา หรือสถานที่ทำการค้าอยู่ ภายในกำหนดเวลาสิบห้าวัน นับแต่วันประกาศนี้

ข้อ 3 เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันประกาศนี้ ห้ามมิให้ผู้ใดจำหน่ายสินค้าที่ผลิต หรือมีกำเนิดในประเทศจีนคอมมิวนิสต์ หรือที่มาจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์

ข้อ 4 ให้ถือว่าข้อความตามข้อ 2 ข้อ 3 แห่งประกาศนี้ มีผลใช้บังคับเช่นเดียวกับพระราชกฤษฎีกา และกฎกระทรวงที่ออกตามความในมาตรา 5 และมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมโรคกักกัน พ.ศ. 2495 ผู้ใดฝ่าฝืนย่อมมีความผิดตามกฎหมายนั้นได้บัญญัติไว้

ประกาศ ณ วันที่ 17 มกราคม 2502

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

ภาคผนวก ง

พระราชบัญญัติ

แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53

ลงวันที่ 17 มกราคม 2502

พ.ศ. 2516

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516

เป็นปีที่ 28 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม 2502

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม 2502 พ.ศ. 2516 ”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้แก้คำว่า “ ประเทศจีนคอมมิวนิสต์ ” ในประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม 2502 เป็นคำว่า “ สาธารณรัฐประชาชนจีน ”

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของข้อ 1 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม 2502

“ เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เห็นสมควรผ่อนผันให้นำสินค้าที่ต้องห้ามตามวรรคหนึ่งเข้ามาในราชอาณาจักร จะอนุญาตให้มีการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้านี้ดังกล่าวก็ได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนดซึ่งจะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ ”

มาตรา 5 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของข้อ 3 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม 2502

“ ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่สินค้าที่ได้รับอนุญาตตามข้อ 1 วรรคสอง ”

มาตรา 6 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ 5 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม 2502

“ ข้อ 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ ”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
สัญญา ธรรมศักดิ์
นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก จ

พระราชบัญญัติ

แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53

ลงวันที่ 17 มกราคม 2502 พ.ศ. 2516 (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2517

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2517

เป็นปีที่ 29 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขวันใช้บังคับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม 2502 พ.ศ. 2516

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า " พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม 2502 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2517 "

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2516 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

" มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2517 เป็นต้นไป "

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

สัญญา ธรรมศักดิ์

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก จ

แถลงการณ์ร่วม

ว่าด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต

ระหว่าง

ราชอาณาจักรไทย กับ สาธารณรัฐประชาชนจีน

1. รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน มีความปรารถนาที่จะฟื้นฟูและกระชับความสัมพันธ์ที่ได้มีมาช้านานอย่างใกล้ชิดและฉันมิตร ระหว่างประชาชนของประเทศทั้งสองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ และความปรารถนาร่วมกันของประชาชนทั้งสองประเทศ จึงได้ตกลงใจที่จะรับรองซึ่งกันและกัน และสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตนับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2518 เป็นต้นไป

2. รัฐบาลทั้งสองแถลงยืนยันว่า ประชาชนของแต่ละประเทศเท่านั้นที่มีสิทธิเลือกระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของตน โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก และทั้งสองฝ่ายเชื่อมั่นเช่นเดียวกันด้วยว่า ถึงแม้ราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกัน แต่ก็ไม่น่าที่จะมีอุปสรรคต่อการพัฒนาความสัมพันธ์อันสันติและฉันมิตรระหว่างประเทศและประชาชนทั้งสองตามหลักการแห่งความเคารพอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนซึ่งกันและกัน การไม่รุกรานต่อกัน การไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน ความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกัน และการอยู่ร่วมกันโดยสันติ

3. รัฐบาลทั้งสองตกลงที่จะระงับกรณีพิพาททั้งหมดโดยสันติวิธีตามหลักการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น โดยจะไม่หันไปใช้หรือคุกคามว่าจะใช้กำลัง

4. รัฐบาลทั้งสองตกลงว่า การรุกรานและการบ่อนทำลายทั้งปวงจากต่างประเทศ และความพยายามทุกประการของประเทศใดที่จะควบคุมประเทศอื่นใด หรือที่จะแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นนั้น เป็นสิ่งที่ต้องห้าม และต้องถูกประณาม

5. รัฐบาลทั้งสองยังเป็นปฏิปักษ์ต่อความพยายามของประเทศ หรือกลุ่มประเทศใดที่จะสถาปนาความเป็นใหญ่หรือสร้างเขตอิทธิพลเหนือส่วนใดของโลกอีกด้วย

6. รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าเป็นรัฐบาลอันชอบด้วยกฎหมายของประเทศจีนเพียงรัฐบาลเดียว รับทราบท่าทีของรัฐบาลจีนว่า มีจีนเพียงประเทศเดียว และว่าได้หันเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนจีนที่จะแบ่งแยกมิได้ และตกลงใจที่จะถอนผู้แทนทางการของตนทั้งหมดออกจากไต้หวันภายในระยะเวลา 1 เดือน นับจากวันที่ลงนามแถลงการณ์ฉบับนี้

7. รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนรับรองรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและตกลงที่จะเคารพเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของประเทศไทย

8. รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนรับรู้ความเป็นจริงที่ว่า นับเป็นเวลาหลายศตวรรษมาแล้วที่ชาวจีนในประเทศไทยได้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความปรองดองและไม่ตรีจิตกับชาวไทยตามกฎหมายไทยและตามขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีของชาวไทย รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนประกาศไม่ยอมรับการถือสองสัญชาติ รัฐบาลทั้งสองถือว่าบุคคลสัญชาติหรือเชื้อชาติจีนผู้ได้มาซึ่งสัญชาติไทยย่อมสูญเสียสัญชาติจีนโดยอัตโนมัติ ส่วนในกรณีชาวจีนผู้ซึ่งพำนักอยู่ในประเทศไทยที่เลือกจะรักษาซึ่งสัญชาติจีนด้วยความสมัครใจของตนเองนั้น รัฐบาลจีนโดยปฏิบัติตามนโยบายที่มีมาอย่างสม่ำเสมอ จะเรียกร้องให้บุคคลเหล่านั้นปฏิบัติตามกฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทย เคารพขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีของชาวไทยและอยู่ร่วมกับชาวไทยอย่างฉันมิตร สิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของบุคคลดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองโดยรัฐบาลแห่งประเทศจีนและความรับนับถือจากรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย

9. รัฐบาลทั้งสองตกลงที่จะดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้า เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสอง

10. รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ตกลงที่จะให้มีการแลกเปลี่ยนเอกอัครราชทูตซึ่งต่างฝ่ายให้ความเห็นชอบต่อกันโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ และจะอำนวยความสะดวกเหลือเท่าที่จำเป็นต่อกันทุกประการ ในการจัดตั้งและปฏิบัติหน้าที่ของคณะผู้แทนทางการทูตในนครหลวงของประเทศทั้งสอง โดยเป็นไปตามการปฏิบัติระหว่างประเทศและบนมูลฐานแห่งการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน

(ลงนาม)

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช

นายกรัฐมนตรีแห่ง
ราชอาณาจักรไทย

(ลงนาม)

โจว เอินไหล

นายกรัฐมนตรี
ของคณะรัฐมนตรีแห่ง
สาธารณรัฐประชาชนจีน

วันที่ 1 กรกฎาคม 2518

ณ ปักกิ่ง

ภาคผนวก ข

ความตกลงทางการค้า ระหว่าง รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย และ รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า ภาคิคู่สัญญา) ด้วยความปรารถนาที่จะพัฒนาและขยายความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศทั้งสองบนมูลฐานแห่งความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกันได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

ข้อ 1

ภาคิคู่สัญญาจะส่งเสริมการขยายความสัมพันธ์ทางการค้า ระหว่างประเทศทั้งสองภายในขอบเขตแห่งกฎหมายและกฎข้อบังคับที่มีผลใช้บังคับอยู่ในแต่ละประเทศ

ข้อ 2

ภาคิคู่สัญญา เพื่อให้เป็นไปตามความปรารถนาที่จะอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง และภายในขอบเขตแห่งกฎหมายและกฎข้อบังคับที่มีผลใช้บังคับอยู่ในแต่ละประเทศ จะให้แก่กันซึ่งผลปฏิบัติที่เป็นการอนุเคราะห์ในส่วนที่เกี่ยวกับอากร ภาษี และค่าธรรมเนียมอื่นๆ ที่ใช้กับการนำเข้าและส่งออกซึ่งสินค้าจากประเทศหนึ่ง ไปยังอีกประเทศหนึ่ง

ข้อ 3

บทบัญญัติในข้อ 2 จะไม่นำมาใช้กับประโยชน์ การยกเว้น เอกสิทธิหรือสิทธิพิเศษ ซึ่งภาคิคู่สัญญาได้ให้หรืออาจจะให้แก่

ก.ประเทศข้างเคียงเพื่ออำนวยความสะดวกในการสัญจรชายแดน

ข.ประเทศซึ่งเข้าร่วมกับภาคิคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ในสหภาพศุลกากรเขตการค้าเสรี หรือสมาคมส่วนภูมิภาค หรือข้อตกลงพหุภาคิอันมีวัตถุประสงค์เพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีอยู่แล้ว หรือที่อาจจัดตั้งขึ้นในอนาคต

ข้อ 4

ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย กฎ และข้อบังคับว่าด้วยการนำเข้า การส่งออก การปริวรรตเงินตราต่างประเทศ และอื่นๆซึ่งมีผลบังคับใช้ในแต่ละประเทศ ภาคิคู่สัญญาจะอำนวยความสะดวกอย่างมากที่สุดเท่าที่จะให้ได้ เพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะเพิ่มพูนการค้าระหว่างสองประเทศ และ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้าและโมดัลลิตี้ที่กำหนดในรายการ “ก” และ “ข” ที่แนบอยู่กับความตกลงนี้เป็นภาคผนวก 1 และ 2 ตามลำดับ

รายการเหล่านี้อาจแก้ไขและเพิ่มเติมได้ด้วยความเห็นชอบร่วมกันของภาคีสัญญา

ข้อ 5

การชำระเงินทั้งปวงสำหรับการค้าที่เป็นไประหว่างประเทศทั้งสองจะกระทำด้วยเงินตราสกุลซึ่งแลกเปลี่ยนได้โดยเสรี ภายใต้บังคับของข้อบังคับการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศซึ่งมีผลบังคับใช้อยู่ในแต่ละประเทศ

ข้อ 6

ภาคีสัญญาจะอำนวยความสะดวกแก่กันและกันในการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าซึ่งจัดขึ้นในแต่ละประเทศ และในการจัดนิทรรศการของแต่ละประเทศในอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่งตามเงื่อนไขอันเป็นที่ตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ

การยกเว้นอากรศุลกากรและค่าธรรมเนียมอื่นๆ ในทำนองเดียวกันแก่สิ่งของและตัวอย่างที่นำมาแสดงในงานแสดงสินค้าหรือนิทรรศการ ตลอดจนการนำเข้าส่งออก การขายและจำหน่าย จะอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายของประเทศที่ซึ่งงานแสดงสินค้าหรือนิทรรศการได้จัดขึ้น

ข้อ 7

โดยการร้องขอของภาคีสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ผู้แทนของภาคีสัญญาจะปรึกษาหารือถึงมาตรการที่มุ่งต่อการขยายความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง และการแก้ไขปัญหานั้น เกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติตามบทบัญญัติของความตกลงนี้ ด้วยเจตนารมณ์แห่งความร่วมมือและความเข้าใจซึ่งกันและกัน

สถานที่และเวลาของการปรึกษาหารือดังกล่าวจะกำหนดโดยการตกลงร่วมกัน

ข้อ 8

ภายหลังที่ความตกลงนี้หมดอายุแล้ว บทบัญญัติของความตกลงนี้จะยังคงใช้อยู่แก่การทำการค้าซึ่งได้จัดทำขึ้นแต่ยังไม่ได้รับการปฏิบัติโดยสมบูรณ์ก่อนที่ความตกลงนี้จะหมดอายุลง

ข้อ 9

ความตกลงนี้จะมีผลใช้บังคับในวันที่ลงนามและจะยังคงใช้บังคับต่อไปเป็นเวลาหนึ่งปี ภายหลังจากนั้นความตกลงนี้จะมีผลสมบูรณ์อยู่ต่อไปโดยอัตโนมัติเป็นระยะเวลาคราวละหนึ่งปี จนกว่าภาคีสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะบอกเลิกเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าเป็นเวลา 3 เดือน ก่อนวันสิ้นอายุ

โดยการร้องขอของภาคีสัญญา ความตกลงปัจจุบันนี้อาจแก้ไขได้โดยความเห็นชอบร่วมกัน
ทำ ณ กรุงปักกิ่ง ในวันที่ 31 มีนาคม แห่งปีคริสต์ศักราช 1978 คู่กันเป็นสองต้นฉบับ ในภาษาไทย
จีน และอังกฤษ ตัวบททั้งสามภาษาใช้เป็นหลักฐานได้เท่ากัน ในกรณีที่มีความแตกต่างใน
ความหมายระหว่างตัวบทภาษาไทยและตัวบทภาษาจีน ให้ถือตัวบทภาษาอังกฤษเป็นฉบับตัดสิน

สำหรับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย

(ลงนาม) อุปดิษฐ์ ปาจริยางกูร

(ดร.อุปดิษฐ์ ปาจริยางกูร)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

สำหรับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

(ลงนาม) หวางหวา

(นายหวางหวา)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

รายการ ก.

สินค้าที่ส่งออกจากราชอาณาจักรไทยไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน

1. ข้าวโพด
2. น้ำตาล
3. ปอแก้ว
4. ยางและผลิตภัณฑ์ยาง
5. เส้นใยเคมีและผ้าทอ
6. ยาสูบ
7. สมุนไพรสำหรับผลิตเวชภัณฑ์
8. มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง
9. ถั่วเขียว
10. อื่นๆ

รายการ ข.

สินค้าที่ส่งออกจากสาธารณรัฐประชาชนจีนไปยังราชอาณาจักรไทย

1. น้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมัน
2. เคมีและผลิตภัณฑ์เคมี
3. เครื่องจักรและโรงงานสำเร็จรูป
4. เครื่องมือและเครื่องวัดทุกชนิด อุปกรณ์โทรคมนาคมและส่วนประกอบ
5. ผลิตภัณฑ์เหล็กและโลหะที่มีใช้เหล็ก
6. เครื่องจักรกลเกษตร เครื่องมือและเครื่องโลหะ
7. ผลผลิตพื้นเมืองและสินค้าที่มีลักษณะพิเศษผลิตเฉพาะในท้องถิ่น
8. สินค้าทั่วไป เครื่องเขียนและกีฬา
9. วัสดุก่อสร้าง
10. อื่นๆ

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ	นางสาวสุนันทา กฤตโยภาส
วัน เดือน ปีเกิด	27 พฤศจิกายน 2508
สถานที่เกิด	อ. กาญจนดิษฐ์ จ. สุราษฎร์ธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	411 ซอย ส.ธรณินทร์ 4 แขวง ห้วยขวาง เขต ห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2548	กศ.ม. (ประวัติศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2531	ศษ.บ. (สังคมศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2527	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนสอาดเผดิมวิทยา จ.ชุมพร